

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2014

Bc. Eva Herinková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

ÍRÁNSKÝ FEMINISMUS VE 20. A 21. STOLETÍ

Eva Herinková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

ÍRÁNSKÝ FEMINISMUS VE 20. A 21. STOLETÍ

Eva Herinková

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Tomková, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne 21.4. 2014

Bc. Eva Herinková

Za odborné vedení a všechny neocenitelné rady bych na tomto místě ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Aleně Tomkové, Ph.D. Rovněž děkuji panu Mgr. Igoru Ježkovi za korekci českého jazyka.

Dále bych chtěla vyjádřit dík všem svým vyučujícím, kteří mne provázeli na cestě mého studia a v neposlední řadě své rodině za podporu, bez které by tato práce nevznikla.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ISLÁMSKÝ FEMINISMUS.....	4
3 DALŠÍ FEMINISTICKÉ SMĚRY V ÍRÁNU.....	9
3.1 Anti-feminismus.....	10
3.2 Liberální feminismus	12
3.3 Marxistický feminismus	17
3.4 Socialistický feminismus	26
4 HISTORICKÝ VÝVOJ FEMINISTICKÉHO AKTIVISMU V ÍRÁNU.....	30
4.1 Počátky íránského feminizmu.....	31
4.2 Feminismus za vlády dynastie Pahlaví	56
4.3 Situace v době islámské revoluce.....	73
4.3.1 Účast a podíl žen na islámské revoluci.....	75
4.3.2 Následné porevoluční dění.....	78
4.4 Íránský feminismus po revolučním dění z roku 1979	79
5 PROMĚNY DEFINICE ŽENSKÉ ROLE NA POZADÍ POLITICKO-SPOLEČENSKÉHO VÝVOJE.....	105
6 ZÁVĚR	110

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	114
7.1 Prameny	114
7.2 Použitá literatura	114
7.3 Elektronické zdroje	118
7 RESUMÉ	121
8 PŘÍLOHY	122

1 ÚVOD

Předkládaná diplomová práce bude zaměřena na íránský feminismus. Jejím cílem je zachytit hlavní vývojové trendy íránského feminizmu ve 20. a 21. století, přičemž klade důraz na století dvacáté coby stěžejní etapu. Pro poskytnutí uceleného obrazu zde budou rozpracovány i počátky vývoje daného fenoménu, které sahají přibližně do poloviny devatenáctého století.

V úvodu diplomové práce vysvětlím pojem „islámský feminismus“, jenž je v íránském kontextu označením významného proudu a odliším jej od feminizmu sekulárního, aby tak byl vyjasněn rozdíl v jejich významu. Především zde pak zdůrazním fakt, že slova „islámský“ a „feminismus“ nestojí vůči sobě v protikladu a následovatelky islámského feminizmu se tak v prosazování práv žen, popřípadě v požadavku úplné rovnosti, nestaví proti svému náboženství.

Ve druhé kapitole se budu věnovat dalším feministickým směrům, se kterými je možné se na íránské půdě setkat. Konkrétně se bude jednat o anti-feminismus,¹ dále budu pojednávat o liberálním feminizmu, marxistickém feminizmu a na závěr o feminizmu socialistickém. Pokusím se v této části odlišit jednotlivé přístupy a ukázat četnost úhlů pohledu, s jakými lze na ženská práva nahlížet, a rozdílnost, se kterou je možné k nim přistupovat.

Třetí kapitola jest stěžejní pasáží této práce. Bude se zabývat postupným vývojem feminizmu v Íránu, a to v kontextu socio-politických podmínek a změn ve společnosti. Kapitola bude rozdělena chronologicky do jednotlivých časových období a pokusí se zachytit tendence feminizmu v těchto fázích, tedy od počátků boje o ženská práva v devatenáctém století, přes éru konstituční revoluce, jež nechala propuknout ženský

---

¹ Ačkoli se nejedná přímo o feminismus, nýbrž o opozici k němu, budu se jím zabývat, jelikož má v Íránu silné zastoupení.

aktivismus v plné síle. Dále přes období vlády dynastie Pahlaví, kdy byly ženské organizace oficiálně zastřešené vládou, až po stále trvající epochu islámské republiky, která paradoxně dala vznik sebevědomému a odhodlanému postoji íránských aktivistek, jež se ze všech sil snaží dosáhnout zlepšení práv *personal statusu* a čelit zkosnatělým patriarchálním tradicím. Činnost feministek se v rámci nového islámského zřízení v mnohém stala bojem s vládnoucím režimem, což ovšem neubrало na ráznosti jejich odvážného jednání, ba naopak. Součástí mé analýzy budou i změny, které zaznamenáváme od počátku devadesátých let 20. století s částečným uvolněním režimu, kdy se ženy více prosazují ve společnosti a ve veřejném životě všeobecně.

Závěrečná kapitola se zaměří na roli Íránek ve společnosti během vlády šáha Mohammada Rezy Pahlavího a po revoluci z roku 1979. V této práci je zařazena především z toho důvodu, aby ukázala odlišnost vnímání ženské role oproti západní společnosti, a pomohla tak k pochopení historických událostí a společenských souvislostí v Íránu. Ženy samy pojmají vlastní sociální úlohu jiným způsobem než například Evropanky, od čehož se odvíjí jejich následné jednání.

Dle mého názoru si téma íránského feminismu zaslouží naši pozornost, jelikož feminismus je v Íránu již po dlouhou dobu zakořeněným fenoménem a Íránky jsou ve své činnosti velmi aktivní. Íránské prostředí je živnou půdou pro ženský aktivismus, který je zde velmi aktuálním tématem, českou literaturou prozatím opomíjeným, a proto jsem si zvolila za cíl jej probádat a přispět tak k obohacení našeho písemnictví.

V rámci diplomové práce se objeví přepisy perských termínů. Jedná se zejména o názvy či jména. Všechny transkripce uvádím tak, aby odpovídaly českému fonetickému systému. Jelikož není zpětný přepis do perštiny vždy jasný z důvodu, že perština užívá několika písmen pro stejnou hlásku, uvádím sporné pojmy v původní perské verzi do poznámky pod čarou. Vyskytnou se zde i poperštěná slova původem

z arabštiny, jejichž transkripci přizpůsobuji perské výslovnosti. Proto také nepřepisují písmenko *ejn* pomocí horního indexu „C“, nýbrž pomocí apostrofu (popřípadě dlouhého „á“), jelikož se vyslovuje pouze mírným prodloužením samohlásky. Na počátku slova se nevyslovuje vůbec, proto ho tam neuvádím (např. Alí). Zavedeného přepisu arabského písmene ^c*ajn* se držím výhradně u arabských slov, zde řídce používaných (např. ší^c*a*).

2 ISLÁMSKÝ FEMINISMUS

Následující kapitolu věnuji vymezení pojmu „islámský feminismus“, neboť je to pro tuto práci zásadní koncept.

Nejprve se ovšem zaměřím na samotný termín „feminismus“. Slovo pochází z latinského *femina* (žena). Původ hnutí lze umístit do Francie a Anglie konce osmnáctého století. Ve století devatenáctém, zvláště pak v jeho druhé polovině, se rozšířilo po západní Evropě a Severní Americe. Feministy jsou označováni ti, kdo usilují o dosažení genderové rovnosti ve všech sférách. Jedná se o prosazování ženských práv a všeobecný boj za změny v jejich prospěch. Cílem je rovné postavení mužů a žen. Zaměřují se především na oblast práva, pracovních, vzdělávacích a jiných příležitostí, moci, zacházení, přístupu ke zdrojům, ekonomické rovnosti, diskriminace, zastoupení žen či emancipace. V rámci feminizmu postupně vzniklo mnoho jednotlivých konceptů, a tak lze dnes mluvit o existenci „feminizmů“. Konkrétní determinanty nás pak odkazují k daným ideologiím, jež se od sebe značně liší. Je tedy třeba mezi jednotlivými teoriemi důrazně rozlišovat.²

Jelikož může samotný pojem feminizmu odkazovat na mnoho konkrétních podob, které na sebe v praxi bere, evokuje různá chápání reality. Nelze ho tedy ztotožňovat výhradně se západním feminizmem v podobě, jak jej většina lidí zná. Jak si v následující kapitole povíme podrobněji, v samotném Íránu se vyskytuje hned několik feministických proudů, jimiž se zde budu zabývat. Islámský feminizmu je jedním z nich.

Když se řekne „islámský feminizmu“, dané spojení v posluchači vyvolává pocit rozporuplnosti. Je to skutečně tak? Stojí slovo „islámský“ a výraz „feminizmu“ skutečně v protikladu? Odporují si natolik, že by bylo

---

² MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 7.4. 2014).

nelegitimní používat je dohromady? Na tyto otázky se zde nyní pokusím poskytnout odpověď.

Pojmem „islámský“ v sobě kombinuje fakt, že představitel proudu se cítí být muslimem a snaží se ve své nejlepší víře ctít své náboženství, z čehož vyplývá, že je „feministou či feministkou v rámci islámu“. Druhá část fráze – „feminismus“ – pak odkazuje na boj o ženská práva a spravedlnost, přičemž oba tyto pojmy se vzájemně nevylučují.

Íránská feministka Afsáne Nadžmábádí říká, že by se koncept feminizmu neměl stavět do protikladu k islámu. Takový postoj by totiž muslimky nutil zvolit si mezi svojí vírou a bojem o získání lepšího postavení.³

Je zde také potřeba zdůraznit rozdíl mezi islámským a „západním feminizmem“, který ovšem také není možné považovat za monolit. V každé zemi se vytvářel konkrétní originální diskurs vzešlý z lokálních hodnot. Tímto rozdílem je především právě výše uvedený fakt, že islámský feminista či islámská feministka působí vždy v limitech svého náboženství.

Islámský feminismus je zápasem o získání lepšího postavení pro ženy v rámci islámu. Nelze ani říci, že by se feministky snažily dosáhnout absolutní rovnosti, jako spíše větší rovnosti či doplňování se s muži navzájem.⁴ Návrat ke zdrojům islámu pak považují za nejlepší cestu ke zlepšení svého postavení.⁵

---

³ ABU-LUGHOD, L. *Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others*. *American Anthropologist*, Vol. 104, No. 3, September 2002. s. 788.

⁴ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 6, 15.

⁵ YAMANI, M. *Feminism and Islam: Legal and Literary Perspectives*. New York University Press, 1996. s. 200.

Výraz se začal používat na počátku devadesátých let dvacátého století na několika místech současně, a to nezávisle na sobě. V Íránu začal být termín používán autory článků časopisu *Zanán* (viz kapitola 4.4). Termín byl také použit saudsko-arabskou intelektuálkou a autorkou knihy *Feminism and Islam: Legal and Literary Perspectives* Mai Yamani.⁶ Další lokalitou, kde se začal pojem používat, je Turecko. Zde začal být užíván hned několika mysliteli, mezi nimiž byli: Yeşim Arar, Feride Acar či Nilüfer Göle. Dokonce i jihoafrická aktivistka Šamíma Šajch uplatňovala ve své rétorice toto spojení. V Malajsii se k islámskému feminizmu zase hlásí skupina žen, které si říkají *Sisters in Islam*. Během devadesátých let se pak postupně užívání pojmu rozšířilo.⁷

Je nutné zde podotknout, že muslimky, jež se hlásí k feminizmu, mají dvě základní odlišná směřování. Jedny z nich se dívají na ženskou problematiku tak, že muž a žena mají přirozeně rozdílné role, které by také měli plnit. Nežádají tedy rovná práva! Avšak chtějí získat více práv a zlepšit tím své postavení.⁸ Prostředkem k dosažení tohoto cíle pak má být opět islám. Věří, že právě ten je prostředkem k dosažení svobody.⁹ Přisvojují si právo na svůj vlastní výklad pramenů islámu. Tato interpretace pak oproti té tradiční v mnohých ohledech mluví ve prospěch žen.¹⁰

---

⁶ Vzhledem k tomu, že jméno uvádím spolu s názvem knihy vydané v angličtině, držím se anglického přepisu.

⁷ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 4 – 5.

⁸ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 7.

⁹ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 16.

¹⁰ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 7.

Na druhé straně stojí muslimky, jež jsou přesvědčeny, že podle islámu mají muži a ženy stejné postavení, a proto se domáhají rovnosti, které je dle nich možné dosáhnout v rámci jejich náboženství. Shodně s předchozím křídlem feministek se domáhají práva na vlastní reinterpretaci svatých textů, přičemž bojují proti zavedeným patriarchálním tradicím.¹¹ Íránská intelektuálka Zíbá-Mír Hossejní říká, že „*feministická reinterpretace šarí'cy je možná, a dokonce se stává nevyhnutelnou*“. Během devadesátých let se již začínala promítat do íránského práva.¹²

Na závěr je nezbytné zmínit, že, mluvíme-li o islámu v íránském kontextu, jedná se o ší'itský islám, který následuje vlastní právní školu. Některá právní východiska se tedy liší od většinového proudu. „Ší'itský *madhab* se podle svého zakladatele, šestého ší'itského imáma Dža'fara as-Sádiqa (z. 765),¹³ nazývá *dža'farí* a má svůj střed v místě s ší'itskou většinou, tedy v Íránu.¹⁴ *Dža'farovský madhab* je uplatňován nejpočetnější ší'itskou skupinou *ithná 'ašaríja*. Ostatní sekty od ní odvozené používají upravenou verzi.¹⁵ Ve srovnání se sunnitským právem používá *dža'farí madhab* mnohem více doslovnou interpretaci pramenů.¹⁶

---

¹¹ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 7.

¹² YAMANI, M. *Feminism and Islam: Legal and Literary Perspectives*. New York University Press, 1996. s. 285 – 286.

¹³ ARMSTRONGOVÁ, K. *Islám*. Slovart, Praha 2008. s. 91.

¹⁴ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Vyšehrad, 1993. s. 119 - 121.

¹⁵ KOUŘILOVÁ, I., MENDEL, M. *Cesta k prameni: Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Orientální ústav AV ČR, 2003. s. 23.

¹⁶ GONTOWSKA, L. M. *Human Rights Violations Under the Sharia'a: A Comparative Study of the Kingdom of Saudi Arabia and the Islamic Republic of Iran*. Pace University, 2005. s. 7 - 8.

Oproti sunnitským právním školám neuznává *qijás*¹⁷ a namísto něj spoléhá na *‘aql*.¹⁸ Odlišnosti mezi ši‘itským a sunnitským právem vyplývají především z rozdílného výkladu a výběru tradic, které jsou považovány za věrohodné. Další neshody vyplývají z faktu, že ši‘a neuznává autoritu prvních tří chalífů. Konečné odchylky mezi sunnitskými *madhaby* a školou *dža‘farí* jsou výrazné.^{19,20}

---

¹⁷ *Qijás* je termín islámského práva, označující analogický přístup. Slouží jako řešení nového problému. http://www.ijmaqiyas.com/Definition_IQ.html, (citováno 13.4. 2014).

¹⁸ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 15.

[‘]*Aql* je dalším termínem islámského práva. Doslova znamená „rozum“, a tedy označuje užití rozumu jako zdroje šari‘y. ESPOSITO, J. L. *The Oxford Dictionary of Islam*. Oxford University Press, 2003. s. 22.

¹⁹ GONTOWSKA, L. M. *Human Rights Violations Under the Sharia‘a: A Comparative Study of the Kingdom of Saudi Arabia and the Islamic Republic of Iran*. Pace University, 2005. s. 7 - 8.

²⁰ Tento odstavec je převzatý z mé bakalářské práce a doplněný: HERINKOVÁ, E. *Personal status žen v Íránu*. Bakalářská práce – ZČU, 2012. s. 7.

3 DALŠÍ FEMINISTICKÉ SMĚRY V ÍRÁNU

V této kapitole se budu věnovat takovým směrům feminizmu, s nimiž se můžeme v Íránu setkat. Schéma roztřídění směrů jsem si vypůjčila z publikace *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*, jejímž autorem je Masoud Kazemzadeh.

Nejprve se budu zabývat tzv. anti-feminismem, tedy protipólem feminizmu zastávajícím názor, že tendence zrovnoprávnovat ženy jde proti „přírodním zákonům“ a odporuje přirozenosti genderových rolí. Jak nám již charakteristika anti-feminizmu napovídá, jedná se o koncept v Íránu velmi rozšířený, a to především v konzervativních²¹ kruzích.

Poté se zaměřím na liberální feminizmus. Jde o směr vycházející z požadavků, které jsou běžně s feminizmem jako takovým ztotožňovány, tedy volají po úplné emancipaci žen. Domáhají se společenského systému, který umožní představitelkám něžného pohlaví žít ve všech ohledech rovnocenný život s muži. Zastánkyněmi takovýchto hodnot jsou v Íránu členky mnoha liberálně-feministických organizací, konkrétněji zmíněných dále v textu.

Třetí ideologií, kterou se budeme zabývat, je marxistický feminizmus vycházející z konceptu třídy. Ženská otázka je zde řešena až sekundárně jako součást problému s vyšší důležitostí, kterým je třídní

---

²¹ *Konzervativní tradicionalismus* – z latinského „con-servare“ (spolu/vcelku/zachovat/uchovat/zachránit) a „tradere“ (předávat/podávat/doručovat/odevzdávat). Společnost je tímto konceptem pojímána jako organismus, kde je preferován celek (národ/církev/stát) před jeho částmi. Tradicionalismem je myšleno „záměrné lpění na tradici, snaha o její pěstování a zachovávání, vyplývající z přesvědčení o významu tradic pro lidskou společnost“. MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 4.4. 2014).

rozdělení společnosti. Všechny marxistické strany působící v Íránu se shodují na těchto myšlenkách.

Posledním pojmem diskutovaným v této kapitole je socialistický feminismus, který je v Íránu vzácným fenoménem. Ten je kombinací výše zmíněného marxistického feminismu s radikálním feminismem. Mísí se v něm ideje obou směrů, avšak s celými ideologiemi úplně nesouhlasí.

3.1 Anti-feminismus

Koncept anti-feminismu je založen na předpokladu, že pohlaví jsou svojí biologickou podstatou natolik rozdílná, že jejich role ve společnosti musí být přirozeně odlišná. Mužská role je automaticky předurčena k dominantnímu postavení ve společnosti a plnění vedoucí úlohy, zatímco žena se má starat o domácnost a výchovu potomků. To se týká nejen společenské úlohy, ale zrovna tak práva, které má daný stav reflektovat a chránit ženu před „vnějším světem“. Z tohoto úhlu je na západní společnost nahlíženo jako na tu, jež ženám upírá nárok na zmíněnou ochranu.²² Liberalizační tendence v otázce ženského práva jsou vnímány jako nebezpečné, ohrožující morálku a schopné zapříčinit rozvrat společnosti.²³

Anti-feminismus je oficiální rétorikou porevoluční íránské vlády, vycházející z Chomejního revoluční ideologie. Nejen muži, ale i některé ženy jsou zastánkyněmi těchto hodnot. Můžeme jmenovat například Dr. Phyllis Schlafly nebo samotnou dceru ájatolláha Chomejního, Faríde

---

²² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 42.

²³ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 46.

Zahru Mostafaví,²⁴ generální sekretářku Společnosti žen islámské republiky.²⁵ Podle těchto žen jsou feministky na scestí – mají pomýlené názory. Rovnost pohlaví by vzala ženám ochranu, kterou jim poskytuje patriarchální systém. Proto souhlasí s vládními opatřeními upravujícími ženský status tradičním způsobem.²⁶

Podle Afsáne Nadžmábádí²⁷ se anti-feministé hájí tím, že feministky nevyžadují rovnoprávnost, ale právní podobnost, což je ve sporu s „přirozenou“ odlišností mezi pohlavími, jež je Bohem daná a predeterminuje je k odpovídající společenské úloze. Ergo zde zaznívá typický argument anti-feministického postoje.²⁸ Z biologických rozdílů mají totiž vyplývat psychologická a následně také právní specifika. Není proto logické požadovat rovnoprávnost mezi oběma pohlavími.²⁹

Anti-feminismus je teorií, která v Íránu slouží k obhajobě právně-politického znevýhodňování žen.³⁰ Právě vůdce revoluce ájatolláh

---

²⁴ Persky: فریده زهرا مصطفوی

²⁵ Společnost vznikla roku 1986. RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 26.

²⁶ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 42 – 43.

²⁷ Persky: افسانه نجم آبادی

²⁸ Pevným zastáncem této myšlenky byl mimo jiné také ájatolláh Mortezá Mottaharí, člen Revoluční rady v roce 1979. Viz obrázek č. 1. KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 43 – 44.

²⁹ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 5 – 6.

³⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 43 – 44.

Chomejní se po svržení šáha Mohammada Rezy Pahlavího v roce 1979 uchýlil k této rétorice namísto svého dřívějšího přímého vystupování proti ženám, aby úplně neztratil jejich podporu.³¹

3.2 Liberální feminismus

Liberální feminismus vychází z předpokladu, že genderové odlišnosti jsou způsobeny vnějšími vlivy, nikoli biologickou stránkou člověka.³² K faktorům působícím na vznik rozdílů patří dělba práce mezi muži a ženami, oddělení sfér působnosti na soukromou ženskou a veřejnou mužskou sféru a též socializace, kdy jsou děti výchovou předurčovány k plnění své role ve společnosti dle jejich pohlaví. Mužská veřejná sféra pak zahrnuje všechny výhody, jež společnost nabízí, jako je přístup k financím, moci, společenské prestiži a možnost se svobodně seberealizovat.³³

Stejně tak jako liberalisté jsou liberální feministé obránci demokracie a jejích hodnot. Požadují, aby společenský řád umožnil ženám rovnocennou reprezentaci a participaci na veřejném životě. Domáhají se společnosti, která ženám poskytne stejné příležitosti a právní postavení jako mužům. Uznávají existenci hierarchie ve společenském systému, ale odmítají, aby byla založena na genderu.³⁴

---

³¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 45.

³² Liberální feminismus se zastává genderové rovnosti, která vyplývá z totožného lidského charakteru mužů a žen. Ten se zakládá na racionálním vědomí, jež je všem společné. ELBERT, T. L. *The "Difference" of Postmodern Feminism*. College English, Vol. 53, No. 8, 1991. s. 889.

³³ MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 4.4. 2014).

³⁴ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 49.

Kroky, které považují za nutné učinit k dosažení rovnostářské společnosti, jsou právní změny, transformace procesu socializace mládeže, který utváří vnímání genderové role a intervence státní politiky ve prospěch ženských zájmů. K prvnímu bodu můžeme zařadit kromě liberalizace občanského práva směrem k rovnosti pohlaví také udělení volebního práva.³⁵ Převrat v socializačním procesu by měl být orientován na výchovu založenou na zcela nových hodnotách, které reflektují egalitářské smýšlení opomíjející dosavadní stereotypy o principiální rozdílnosti ženské a mužské psyché.³⁶ Je tedy třeba zasáhnout jak shora politickými kroky a vytvořením rovných pracovních příležitostí, tak přestavbou zažitých rodinných struktur a přístupu k výchovnému a vzdělávacímu procesu.³⁷ Liberální feministé mají zájem na vytvoření jednotného standardu pro obě pohlaví. Všechny výše zmíněné faktory mají společně zajistit rovnocenné postavení žen.³⁸

---

³⁵ V Íránu již ženy volební právo mají.

³⁶ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 50.

³⁷ MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 7.4. 2014).

³⁸ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 50.

Tradiční stereotypy o přirozené odlišnosti ženy a muže formovaly rozdílné přístupy ve výchově dětí. U chlapců jsou podle těchto stereotypů podporovány „mužské“ vlastnosti jako tvrdost, odvaha, soutěživost, sebevědomí, dominance a racionalita, zatímco u dívek se zdůrazňují opačné charakteristiky, založené na jejich emocionální podstatě.

Ne všichni liberální feministé se shodují v otázce podobnosti psychické báze obou pohlaví, jež je vrozená. Někteří uznávají myšlenku přirozené odlišnosti mužů a žen, s tím, že ženská povaha je nadřazena té mužské. Jiní zastávají přesvědčení, že muž a žena jsou v zásadě podobní a socializace je tím činitelem, jenž je diferencuje. Z tohoto hlediska je socializační proces mnohem silnějším faktorem ovlivňujícím lidské chování, než samotná biologická podstata. KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under*

Liberální feminismus je bojem proti všem podobám společenských pravidel znevýhodňujícím něžné pohlaví a ze své podstaty je tedy nepřitelem tradičních islámských hodnot, norem a idejí.³⁹

Mezi přívrženci tohoto proudu zaznívá podpora státních či jiných výhod poskytovaných ženám, jako je například mateřská dovolená. Výhody by mohly být pak považovány za nespravedlivé z hlediska rovnosti. Ženy je však obhajují tím, že zdůrazňují jejich potřebnost ne k ochraně žen samotných, ale kvůli úloze vychovávat děti, kterou na ně uvalila tradice. Tato role jim znesnadňuje nalézt uplatnění na trhu pracovních příležitostí, a tak si zaslouží pomocnou ruku nabídnutou za službu, jež vykonávají pro společnost, tedy za zachování její existence.⁴⁰

Mnohé z těchto výhod poskytovaných státem byly krátce po islámské revoluci v roce 1979 zrušeny. Mezi nimi například instituce na hlídání dětí, které umožňují ženám docházet do zaměstnání, čímž podle smýšlení nové vlády pomáhají odvádět matky od jejich primární přirozené úlohy vychovávat děti.⁴¹

Khomeini. University Press of America, 2002. s. 50. Koncept feminismu zastávající názor, že ženy jsou díky svým vlastnostem nadřazené mužům, se nazývá diferenční feminismus. MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 4.4. 2014).

³⁹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 51.

⁴⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 50-51.

⁴¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 51.

Mezi přední skupiny tohoto feministického směru patří například *Sázemán-e zanán-e džebhe-je mellí*⁴² (Organizace žen národní fronty), *Zanán-e tarafdár-e nehzat-e ázadí-je Írán*⁴³ (Ženské následovatelky hnutí svobody Íránu) a *Andžoman-e zanán-e hoúqdán*⁴⁴ (Unie žen právníček). Zmíněná Organizace žen národní fronty je z íránských liberálně feministických organizací nejvlivnější, nejstarší a má největší členskou základnu.⁴⁵ Demonstrací jejich stanovisek je dopis vyzývající k odporu proti propuštění žen z postu soudkyň, který zde cituji:

„Nesmí se šetřit silami, aby mohly ženy participovat ve všech sférách společnosti s uchováním jejich významného lidského charakteru. Společnost musí zajistit všechny nezbytné podmínky pro vzkvétání talentu žen, tak jako jejich mobilizaci k budování země, aby mohly žít a pracovat bok po boku s muži v rovnosti.

Po celou dobu revoluce je všemi společenskými vrstvami a skupinami požadován jeden princip víc, než jakýkoli jiný, a tím jest svoboda a rovnost. Nyní, na úsvitu vítězství, je svoboda a rovnost, bez ohledu na třídu a pohlaví, ohrožena.

---

⁴² TABARI, A., YEGANEH, N. *In the Shadow of Islam: the women's movement in Iran*. Zed Press, 1982. s. 227. (v angličtině označována jako *Women's Organization of National Front*, persky سازمان زنان جبهه ملی) Organizace silně podporovala Mohammada Mosaddeqa. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 41.

⁴³ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 186. (v angličtině označována jako *Women's Adherents of Freedom Movement of Iran*, persky زنان طرفدار نهضت آزادی ایران)

⁴⁴ V angličtině *The Union of Women Lawyers / The Association of Women Lawyers*, persky انجمن مهرانگیز منوچهریان - byla založena první íránskou právníčkou Mehrángíz Manúčehriján - PAIDAR, P. *Women and the Political Process in Twentieth-Century Iran*. Cambridge University Press, 1997. s. 137.

Obsah Deklarace lidských práv je znovu a znovu podporován všemi milovníky svobody této země. Momentálně to vypadá, že záměry Deklarace jsou porušovány a ztrácejí svoji důvěryhodnost. Jedním z požadavků Deklarace je svoboda výběru zaměstnání. Významem toho je, že každý má právo vybrat si své povolání bez ohledu na pohlaví. My toto považujeme za právo ženy dosáhnout postavení, které si zaslouží. Jedním ze stěžejních příkladů porušování lidských práv současnou vládou je záležitost praktikování práva ženami. Organizace žen národní fronty podporuje nárok žen na vykonávání práva a lhostejnost projevovanou vládou považuje za urážku všech hrdinných a bojovných žen Íránu. Organizace žen národní fronty bude na podporu ženských práv participovat na protestu shromážděném na Teheránské univerzitě 2. května 1979 a zve všechny zastánce oprávněných požadavků právniček, aby tak učinili stejným způsobem.“⁴⁶

Poté, co byl Chomejmím vydán dekret o propuštění žen z pozic soudkyň v dubnu 1979, Íránská národní fronta⁴⁷ byla jedinou organizací, která se postavila proti. Následující citace na toto téma vyšla v článku INF, (březen 1981):

„Ženy nejsou brány v potaz v pracovní zodpovědnosti a sociálních úlohách; zákonodárství, jako například ustanovením speciálních občanských (rodinných) soudů, oslabilo jejich situaci v rámci rodiny; nátlak a síla jsou užívány k tomu, aby určovaly, jak by měly vypadat na veřejnosti; čistky ministerstev postihují většinou ženy; v návrhu Zákona

---

⁴⁵ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 51.

⁴⁶ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 51-52.

⁴⁷ INF je přední íránská politická strana orientovaná liberálně-demokratickým směrem, Organizace žen národní fronty je její dceřinou institucí.

o odplatě (stranou od hlavních výtek, týkajících se tohoto zákona) je jejich doménou slabost, podřízenost a nerovnost;...[k tomu všemu] ve společnosti jako celku se se ženami nejedná jako s lidskými bytostmi, ona je zbavená všech darů, požehnání a přízně, jíž ji obdařil islám, a kterou očekávala jako samozřejmost v důsledku revoluce lidu...“⁴⁸

Na závěr je třeba podotknout, že liberální feminismus nestojí v opozici proti islámu. Mnozí členové Organizace žen národní fronty jsou stoupci liberálního feminismu, zároveň se však považují za muslimy. Jejich politické smýšlení je sekulárního charakteru, ale členové jako jednotlivci nepopírají příslušnost k náboženství. Organizace Ženské následovatelky hnutí svobody Íránu⁴⁹ jsou navíc islamistickým hnutím, což ovšem nepovažují za kontradikci ke své liberálně-feministické orientaci. Tyto dva zdánlivé protimluvy staví ve své agendě vedle sebe. Bojují za ženská práva, kterých se chtějí domoci v rámci islámského politického systému. Islám a feminismus zde vystupují jako kompatibilní entity, které jsou slučovány do jedné politicko-sociální teorie.⁵⁰

3.3 Marxistický feminismus

Marxismus jako takový pracuje s koncepty třída a třídní boj. Feminismus je zde podružnou bitvou o lidská práva podřízenou celkovému třídnímu zápasu.⁵¹ Jako příčina nerovnosti mezi muži a

⁴⁸ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 52.

⁴⁹ Patří pod Freedom Movement (Nehzat-e ázádí-je Írán - نهضت آزادی ایران) založené roku 1961 Mehdíím Bázargánem a ájatolláhem Mahmúdem Táleqáním. Řadí se k islámskému modernismu.

⁵⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 52-53.

⁵¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 53.

ženami je vnímána ekonomická struktura společenského systému, kterou je třeba přestavět, aby tak bylo dosaženo rovného postavení. Vytvořením pracovních příležitostí pro ženy by měl být odstraněn „kapitalistický patriarchát“.⁵²

Vzhledem k místu původu této teorie je nasnadě, že se dívá na ženskou otázku z jiného úhlu. „Buržoazní“ žena je vnímána jako osoba společensky bližší „buržoaznímu“ muži než ženě z proletariátu. Platí zde tedy jiná měřítko a pohlaví tudíž není hlavním rysem určujícím postavení ve společnosti. Považují genderové znevýhodňování za doménu kapitalismu, který rozděluje lidi podle různých parametrů (jedním z nich je právě pohlaví) do tříd a ženy platově podhodnocuje. Marxisté se domnívají, že tento problém jednoduše vymizí, až porazí vládu kapitalismu.⁵³

Z tábora radikálních feministů zaznívá kritika, že méněcennost žen marxisté chápou pouze z ekonomického hlediska, čímž vnímají značně užší spektrum problémů a celá věc je zjednodušována. Naproti tomu autor knihy, Masoud Kazemzadeh, oponuje, že Engelsova teorie bere v potaz otázku rodiny a její vliv na společnost. Říká, že si všímá utlačování žen v rámci rodiny a uznává nedostatečnost vyrovnání genderového postavení v ekonomické sféře. Nicméně podle autora opomíjí fakt, že nerovnost v rozdělování práce nepanuje pouze na půdě domácnosti, ale i na pracovním trhu, kde jsou ženy diskriminovány. Buržoazní ženu pak chápe jako ve všech směrech rovnou svému muži a nevšímá si zprostředkovanosti její moci, která je díky patriarchálním hodnotám nepřímá. Dále nebere v potaz, že ženy sdílí společnou úlohu

---

⁵² MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 7.4. 2014).

⁵³ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 53.

ve společnosti a rodině, ať už jsou buržoazní nebo příslušnice proletariátu.⁵⁴

Íránské marxistické strany sdílejí bez výjimky daný pohled na ženskou problematiku. Pod jednotlivými organizacemi se formovaly ženské spolky sloužící jako informační kanál mezi organizací a ženami. Měly se zajímat o jejich požadavky a na tomto základě získávat nové stoupence pro svoji stranu.⁵⁵ Marxistické organizace přitahovaly mnoho žen, dokonce víc, než ty islámské.⁵⁶

Levicově orientovaná skupina *Pejkár* uvedla v únoru 1981:

„...organizace, kterou máme na mysli...udělá nekompromisní armádu proletariátu, navždy sjednocenou organizováním dřívích žen okolo demokratických cílů proletariátu...následně způsobí třídní kompromis...obhajuje, že zajištění práv upíraných ženám vyžaduje vůdcovství proletariátu a může být dosaženo pouze v socialistické společnosti...“⁵⁷

S revolučním děním se marxistické skupiny přikláněly na Chomejního stranu a následovaly jeho rétoriku, jakkoli se to zdá neslučitelné. Například komunistická strana *Túde*⁵⁸ prohlásila Chomejního

⁵⁴ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 53-55.

⁵⁵ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 55.

⁵⁶ SHAHIDIAN, H. *Women in Iran: Gender politics in the Islamic republic*. Greenwood Publishing Group, 2002. s. 107.

⁵⁷ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 55-56. *Pejkár* („bitva“ – پیکار) byla sekulární skupina odštěpená od *Modžáhedín-e chalq* (People's Mojahedin of Iran), aktivní do počátku 80. let.

⁵⁸ Persky: توده; Logo viz obrázek č. 2.

dokonce za „nejvíce oddaného obránce ženských práv“ a upozornila, že „citlivé ženské otázky jsou jednou z oblastí, kde kontrarevoluční a bigotní prvky upnuly své touhy, aby oslabily revoluci.“ Až po roce 1983 se strana odvrátila od režimu, a to v okamžiku, kdy ji začal pronásledovat.⁵⁹

Další marxisticky směřující stranou je *Fedá'íján-e chalq*.⁶⁰ Ještě za šáhovy vlády bojovala proti režimu a angažovalo se v ní i mnoho žen.⁶¹ Podobně jako pro ostatní strany tohoto proudu pro ně stála na prvním místě třídní otázka. Gender byl za prvé sekundární záležitostí, za druhé byl považován za problém, který se vyřeší společně s odstraněním společenských tříd. Ve výsledku byl jimi Chomejní obdivován jako anti-kapitalista a rázná misogynní politika na popularitě jeho osobnosti v očích členů *Fedá'íján-e chalq* neubrala. Nicméně tajně podporovali jednu ženskou organizaci:

„Nepovažujeme svoji emancipaci za oddělenou od emancipace lopotících se tříd, a z toho důvodu považujeme za svůj hlavní úkol a zodpovědnost spojit se se sociálně hendikepovanými třídami, výzkum jejich pracovních podmínek, zdraví a blahobyt pracujících žen.“⁶²

Zpětně organizace *Fedá'íján-e chalq* připustila, že levicová hnutí nepřistupovala v porevolučním období k ženské otázce s dostatečnou

---

⁵⁹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 56.

⁶⁰ Persky: فدائیان خلق

⁶¹ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 56.

⁶² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 56.

pozorností, což mělo za následek neúspěšnost opozičního aktivismu. Současně s tím se na selhání podílela pasivita žen samotných.⁶³

Jednou z nejdůležitějších organizací spadajících do této kategorie je Modžáhedín-e chalq, strana „islámského komunismu“,⁶⁴ kterou svými myšlenkami inspiroval Alí Šarí'atí.⁶⁵ Jejím cílem je „beztřídní božská společnost“. Vznikla v roce 1965 a byla původně gerilovým uskupením,⁶⁶ jež vzniklo z křídla Národní fronty. V šedesátých letech stál v jejím čele ájatolláh Táleqání.⁶⁷

V porevolučním období stranu vedl Masúd Radžaví.⁶⁸ Její struktura se v dané éře vyznačovala striktní hierarchií po vzoru vládnoucích stran zemí se socialistickým režimem. Radžaví kladl důraz na ústřední

---

⁶³ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 57.

⁶⁴ V tomto případě se pochopitelně nejedná o „marxistickou skupinu“, jelikož ideologie odkazuje na náboženství. Kloubí v sobě islám se socialistickým diskurzem. Logo viz obrázek č. 3.

PMOI = The People's Mojahedin of Iran, persky: Sázemán-e modžáhedín-e chalq-e Írán

سازمان مجاهدين خلق ايران

⁶⁵ SHAHIDIAN, H. *Women in Iran: Gender politics in the Islamic republic*. Greenwood Publishing Group, 2002. s. 111.

⁶⁶ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 57.

⁶⁷ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 57.

⁶⁸ Viz obrázek č. 4.

postavení vůdce strany.⁶⁹ Oponovali Chomejního režimu a chtěli vytvořit sekulární stát.⁷⁰

Jejich rétorika spojení islámu se socialismem jim v roce 1979 získala velkou popularitu. Protizápadní nálady spojené s nechutí ke kapitalistickému systému a zároveň s příklonem k islámu bylo tím správným podhoubím k získání masové podpory. Islamistické skupiny paradoxně získaly nejvýznamnější podíl přívrženců, přestože nejaktivnějšími účastníky na protimonarchistickém odboji byly sekulární skupiny. Ironie osudu však otočila kurz opačným směrem.⁷¹

Modžáhedín-e chalq se stala nejvíce iniciativní skupinou v protiamerickém boji. Již v 70. letech měli její členové na svých rukou krev zavražděných Američanů, čímž si jen vysloužili větší popularitu.⁷²

Po roce 1985 si Radžaví vytvořil kult osobnosti a organizace získala novou podobu. Napadání Radžavího kritiků není náhodou. Mezi oběťmi se objevili i přední osobnosti zastávající lidská práva.⁷³

Fedá'iján-e chalq a Modžáhedín-e chalq (řeč je o jejich éře do roku 1985) měly do značné míry podobné směřování v otázce genderu. Obě braly ženské organizace jako hrozící nebezpečí a shodly se i na nechuti

---

⁶⁹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 57-58.

⁷⁰ SVENSSON, I. *Ending Holy Wars: Religion and Conflict Resolution in Civil Wars*. University of Queensland Press, 2013. Stránky nejsou označeny.

⁷¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 58.

⁷² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 58.

⁷³ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 58.

k imperialismu. Jejich postoje může demonstrovat například aféra s nařízením povinného nošení závoje po islámské revoluci – odpor jím zapříčiněný byl pojmán jako hlas buržoazie a protirevolučních snah, a to bez ohledu na účast vlastních členů na demonstracích. Modžáhedín-e chalq silně trvá na zahalování ženských vlasů. Opačné názory považují za imperiální touhu americké kultury zruinovat íránskou společnost zevnitř. Závoj má být symbolem příslušnosti k islámu a zárukou morální spořádanosti žen.⁷⁴

„Hedžáb jakožto revoluční nařízení není ve skutečnosti nic jiného než společenská snaha o dodržování a ochranu morálky ve společnosti; je to beze sporu jedna z nezbytností všeobjímajícího společenského, materiálního a duchovního rozvoje; a my jsme si jistí, že naše revolucionářské sestry a matky, jak doposud skutečně dokazovaly, také sledují tuto nezbytnost a budou tak činit i nadále.“⁷⁵

Modžáhedín-e chalq po všech svých členkách vyžadovala povinné nošení hedžábu pod pohrůžkou vyloučení ze strany. Toto nařízení platilo až do roku 2001. Na druhou stranu je ale nutné podotknout, že Modžáhedín-e chalq (stejně tak jako Fedá'íján-e chalq) odporovala násilnickým praktikám, kterými režim prosazoval dodržování náležitého zahalení.⁷⁶

Genderová rétorika Modžáhedín-e chalq je založena na typickém marxistickém základě. Tedy o dané problematice (ženské podřízenosti)

---

⁷⁴ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 59-60.

⁷⁵ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 59.

⁷⁶ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 60.

se zde sice mluví, ale její důležitost je skryta ve stínu třídní otázky. Ve svém slovníku mají ovšem navíc islámské argumenty.⁷⁷

„Tavhídí⁷⁸ je proti jakékoli třídní, rasové, národní a sexuální diskriminaci. Proto nemůže akceptovat diskriminaci mezi ženami a muži jako svatou záležitost.“

„Musíme pamatovat, že Korán zásadně zdůrazňuje jediný původ a formu a stejnou podstatu mužů a žen...“

„Tudíž názor tavhídí věří, že diskriminace není výsledkem rozdílů v lidské podstatě, ale produktem funkcí různých třídních systémů...“⁷⁹

Jedná-li se o postavení žen v kapitalismu, soudí, že v těchto systémech byla ženám dána určitá práva, avšak ne pro dobro jich samotných, ale ku prospěchu systému, jenž je zneužívá ve výrobním procesu. To *„uvěznilo ženy v nových poutech, která jim zabraňují v jejich rozvoji směrem k osvobození.“* Aby ženy dosáhly svých svobod, musí být nejprve poražen třídní systém.⁸⁰

Ačkoli není boj za ženská práva stěžejním bodem programu Modžáhedín-e chalq, požaduje rovnost žen, a to jak právně-politickou, společenskou, tak i ekonomickou, s tím, že ženy mají být hodnoceny

---

⁷⁷ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 60.

⁷⁸ *Tavhídí* (původně arabsky *tawhíd*) je islámský koncept boží jednosti. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/584517/tawhid>, (citováno 2.4. 2014).

⁷⁹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 60-61.

⁸⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 61-62.

podle stejných platových podmínek, jako muži.⁸¹ Po islámské revoluci začala strana publikovat eseje pod názvem *Žena na cestě liberalizace*, v nichž odsuzují pojetí ženské role zastávané novým režimem.⁸² Ženská emancipace byla obzvláště silně zdůrazňována po roce 1985, což mělo sloužit jako potvrzení „ideologické revoluce“ strany. Ostentativním symbolem významného postavení žen se stala Radžavího manželka Marjam Azadánlú-Radžaví,⁸³ která se nyní stala mluvčí Modžáhedín-e chalq.⁸⁴ Roku 1993 dokonce prohlásili, že v případě svržení vlády ustanoví prezidentkou prozatímní vlády manželku svého lídra.⁸⁵

Na závěr bychom mohli upozornit na to, že ideologie Modžáhedín-e chalq nevychází zcela z tradic islámu (Koránu a *achbár*),⁸⁶ ale vybírá si z něj jen to, co se hodí do jejich soustavy názorů. Zároveň popírá správnost veršů Koránu, které se neshodují s tezemi Modžáhedín-e chalq. Islám si vykládají po svém, za což jsou z mnoha stran kritizováni. Liberální a socialističtí feministé je odsuzují za přehlížení veršů, které

---

⁸¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 62-63.

⁸² SHAHIDIAN, H. *Women in Iran: Gender politics in the Islamic republic*. Greenwood Publishing Group, 2002. s. 111.

⁸³ Persky: مریم عضدانلو رجوی

⁸⁴ Viz obrázek č. 5.

⁸⁵ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 62-63.

⁸⁶ Pojmem *achbár* (tzn. zprávy, sg. *chabar*) jsou v ší'itské tradici označovány tradice o proroku Muhammadovi, ale také o dvanácti imámech. Oproti *ahádíth* (jak jsou tradice označovány v rámci sunny) panují rozdíly ve víře v hodnověrnost jednotlivých tradic. Ší'ita také upřednostňuje tradice, jež přiznávají pravověrnému chalífovi °Alímu (prorokův bratranec a zeť, zároveň pro ší'ity první imám) právo na nástupnictví. KOUŘILOVÁ, I., MENDEL, M. *Cesta k prameni: Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Orientální ústav AV ČR, 2003. s. 17. PINAULT, D. *Sunni-Shia Sectarianism and Competition for the Leadership of Global Islam*. Tikun 25, Jan/Feb 2010.

nepopíratelně mluví proti ženám. Pro členy organizace ovšem existuje jen jeden „správný islám“, jímž je jejich vlastní interpretace.⁸⁷

3.4 Socialistický feminismus

Tento směr v sobě mísí některé pojmy z marxistického feminismu a zároveň z radikálního feminismu.⁸⁸ Teorie třídního rozdělení společnosti vlivem kapitalismu je doplněna konceptem patriarchátu⁸⁹ a sexismu. Socialističtí feministé se pokouší uchopit společnost jako celek, který je podle různých kritérií (pohlaví, etnicita, rasa, třída) rozdělen do několika vrstev, přičemž lidé z jednotlivých úrovní hierarchie mají odlišné postavení. Půjčují si od marxistických a radikálních feministů určité myšlenky, ale v jistých bodech s nimi nesouhlasí.⁹⁰

---

⁸⁷ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 64.

⁸⁸ Radikální feminismus je ideologie, která se v Íránu neobjevuje. Je založena na konceptu všudypřítomného patriarchátu. Podle radikálních feministů je gender hlavní příčinou utlačování a rozdělení společnosti. Muži se cítí být nadřazeni, a tak ženy utiskují a sexuálně vykořisťují. Radikální feministky chtějí, aby ženy spojily své síly a bojovaly proti patriarchálním strukturám. KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 64. MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 4.4. 2014).

⁸⁹ *Patriarchát* – slovo odvozené z řeckého „páter“ (otec) a „arch“ (počátek/vláda). Z antropologického hlediska se jedná o společenskou organizaci, kde mají muži hlavní roli a příbuzenství se odvozuje po mužské linii. Autorem této koncepce je Lewis Henry Morgan a převzal ji například Friedrich Engels či Sigmund Freud. MALINA, J. a kolektiv *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 2009. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>, (citováno 4.4. 2014).

⁹⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 67.

Kladou marxistickým feministům za vinu, že přehlížejí důležitost problematiky genderu. Na druhou stranu v konceptu radikálního feminismu postrádají tematiku třídního útlaku.

Patriarchát je tady (na rozdíl od radikálního feminismu) chápán jako problém se společenskými kořeny, nikoli vrozený předpoklad. Muži obecně ženy využívají, aby měli lepší životní standard. Patriarchát pojímají jako hierarchický systém vztahů mezi muži, který jim dává moc nad ženami. Tento systém funguje díky jejich vzájemné solidaritě. Všichni muži musí na patriarchální struktuře participovat, aby byla zachována.⁹¹

Společně s kapitalismem je patriarchát dalším typem hierarchie. Ty jsou vzájemně propojené, ovlivňují se, avšak kapitalismus je mnohem pozdějším fenoménem.

Sociální feministé uznávají, že jak kapitalismus, tak patriarchát jsou faktory, které můžou mít v různých společnostech různou míru vlivu. Nemají tedy univerzální význam. Ten se liší v závislosti na konkrétních podmínkách. Je tedy třeba zkoumat jednotlivé podoby patriarchátu a nengeneralizovat.⁹²

Jednoznačně zde zaznívá podpora nezávislých ženských liberalizačních hnutí.

Íránská politická strana, kterou sem můžeme zařadit je krátkodobě existující Rada sjednocené levice z počátku osmdesátých let dvacátého

---

⁹¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 68.

⁹² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 69.

století.⁹³ Ta obhajovala a dokonce zdůrazňovala nezbytnost nezávislých ženských spolků. Prohlašovala také, že je povinností levicových stran, aby se zastávaly ženských práv. V tomto případě nevedlo míšení mezipolitických kruhů. Naopak sjednocení žen okolo dané otázky bylo považováno za žádoucí. Strana měla velký vliv na pozdější íránské myšlení.⁹⁴

Citace z článku vydaného Radou sjednocené levice prezentuje smýšlení socialistického feminismu:

„Pozornost všudypřítomné otázce nerovnosti mezi muži a ženami by neměla být zaměřena výhradně na třídu. Situace žen naší země není pouze výsledkem vykořisťování [kapitalistickou ekonomikou], ale také důsledkem historie staletí nerovnosti. Ženy naší společnosti jsou konfrontovány se základy starých a zděděných útlaků, stejně tak jako vládou náboženských zpátečníků ze středověku...patriarchální tradice, pravidla a kulturní pozůstatky minulých staletí doléhají na ženy, což dělá nerovnoprávnosti pocházející z aktuálního společenského systému ještě horší a společně zvětšily tlaky nerovnosti ve všech oblastech života...ženy v naší společnosti zakouší dvojitý útlak...během historie naší země jsou ženy bez ohledu na ekonomickou třídní pozici, jednoduše proto, že jsou ženy, považovány za bytosti druhé třídy, se kterými se jedná jako s nezletilými...“

„Otázka ženského osvobození z řetězů rozkládajících se patriarchálních vztahů rozervává všechny hranice třídy a vrstev a požaduje liberalizaci pro ženy v pravém slova smyslu...pro nás je

---

⁹³ V angličtině: *United Left Council for Democracy and Independence*, persky: Šúrá-je mottahed-e čap bará-je demokrasí va esteklál و استقلال ABRAHAMIAN, E. *Radical Islam: The Iranian Mojahedin*. I.B. Tauris Publishers, 1989. s. 246.

⁹⁴ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 71.

*ženské hnutí, bez ohledu na třídní zázemí jeho členek, sociálním hnutím. Je to nezávislé hnutí se svou vlastní podstatou a patří ženám, jako společenskému celku. Je zřejmé, že na základě našich stanovených pohledů nevidíme jako odpověď na potřeby ženského hnutí organizace založené na třídním základě, organizované tou či onou stranou. Ženská otázka je otázkou pro všechny ženy...*⁹⁵

Na závěr této kapitoly můžeme konstatovat, že Írán je živnou půdou pro rozvoj feminismu. Ať už je politické smýšlení obyvatel jakékoli, dá se říci, že všeobecně napříč všemi proudy se ženy snaží bojovat o získání svých práv. Porevoluční islámský režim vytvořil podmínky pro rozkvět ženského aktivismu, který byl příčinou vzniku mnoha rezistenčních hnutí.

Autor knihy *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini* se domnívá, že sebevědomí Íránek je dostatečně silné, aby potencionální nový režim musel nevyhnutelně ženám poskytnout úplné zrovnoprávnění. Současný systém v ženách vyvolal natolik velké znechucení, že v budoucnu již nehodlají ustoupit ani o krok.⁹⁶ V tomto bodě s autorem souhlasím. Dle mého názoru je momentální situace dlouhodobě neudržitelná a vláda bude nucena udělat jisté ústupky (jakých již byla mimochodem historie svědkem), nebude-li zcela nahrazena režimem jiným.

---

⁹⁵ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 71-72.

⁹⁶ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 73.

4 HISTORICKÝ VÝVOJ FEMINISTICKÉHO AKTIVISMU V ÍRÁNU

Boj za ženská práva v Persii⁹⁷ začal již kolem poloviny devatenáctého století. Naplno vypukl v době Konstituční revoluce (1905 - 1911) a až dodnes je v Íránu činným faktorem společenského dění. Ženy neúnavně usilují o rovnoprávné nebo alespoň lepší postavení v rámci práva i své sociální role. Vydávají periodika zaměřená na ženskou agendu, organizují se do skupin a nepolevují ve svém snažení. Často jsou tyto spolky zastřešeny buď liberálními, nebo levicovými proudy.⁹⁸

Mezi hlavní požadavky stoupenců íránského feminismu v průběhu dvacátého století patřily (a některé nadále patří): rovnocenný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem, otázka zdravotní péče, dále změna v pojmání ženské role, požadavek na odstranění povinnosti nosit závoj, volební právo (aktivní i pasivní) či právní modifikace osobního statusu. Díky vytrvalému zápasu o výše zmíněné transformace se již podařilo dosáhnout jistých úspěchů, nicméně zbývá ještě mnohé, za co je třeba bojovat. Pomyslná válka s tradicionalisty ještě nebyla zdaleka vyhrána a zápolení neustále pokračuje.⁹⁹

Na stav ženské otázky (její zlepšení vs. stagnace) působí protichůdné síly. Těmito aktéry jsou na jedné straně adaptacionisté¹⁰⁰ a na straně druhé reakcionisté (tj. dělení podle reakce na modernitu). Mezi adaptacionisty můžeme zařadit liberální nacionalisty, levicové

---

⁹⁷ Do roku 1935 hovoříme o území dnešního Íránu jako o Persii.

⁹⁸ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 5.3. 2014).

⁹⁹ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 5.3. 2014).

¹⁰⁰ Adaptacionisty míním ty, kteří bez výhrad přijímají modernitu.

stoupence a v neposlední řadě patří do adaptacionismu politika dynastie Pahlaví. Do opačného tábora pak spadají všichni stoupci konzervativních kruhů a tradicionalisté. Tyto síly tvoří protiváhu a jejich vyvažování má vliv na aktuální situaci ve společnosti, tedy i na ženy.¹⁰¹

Za vlády Mohammada Rezy Pahlavího (1941 – 1979) vznikaly programy pro ekonomický a společenský rozvoj, které měly pomáhat mimo jiné i ženám. Především bylo přijato několik zákonů vylepšujících jejich *personal status*, a to v šedesátých a sedmdesátých letech. Je však nutné podotknout, že zmíněná opatření byla implementována shora a neměla tudíž nijak zásadní dopad na praktický život obyvatel. Programy byly zaměřeny zejména na vzdělávání, rozšiřování pracovních příležitostí či zdravotní péči. Co se týče zákonů, roku 1963 získaly ženy volební právo a v roce 1967 byl přijat Zákon na ochranu rodiny do značné míry upravující dosavadní podmínky. Ten byl v historii íránské jurisdikce zlomovým bodem. Nicméně do zavádění zákona v praktické sféře nebyly angažovány nezávislé ženské organizace, což mělo pravděpodobně negativní vliv na úspěch implementace a následném zachování zákona v novém režimu. Větší zapojení obyvatel do procesu změn mohlo dát zákonu lepší šanci na úspěšné fungování v praxi i na přežití změny politického systému.¹⁰²

4.1 Počátky íránského feminismu

Kořeny feminismu v oblasti dnešního Íránu můžeme datovat do poloviny devatenáctého století. První ženská hnutí zpravidla

---

¹⁰¹ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 5.3. 2014).

¹⁰² AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 5.3. 2014).

odkazovala k jiným myšlenkovým směrům, jako například liberalismu, nacionalismu nebo náboženským hnutím jakým je bábismus či bahá'ismus.¹⁰³

Persie devatenáctého století byla ovlivněna evropským myšlením té doby, což se odrazilo v idejích perských intelektuálů. Evropa byla jejich vzorem a domácí společnost symbolem zpátečnictví, a tak začali požadovat změnu.¹⁰⁴ Chtěli, aby se Persie přiblížila moderní době, přičemž ženská otázka zde hrála stěžejní roli. Tradiční patriarchální hodnoty byly viděny jako jedny ze základních znaků tmářství a bylo je třeba nahradit a osvětou vymýtit. Vzdělanci se stavěli proti útlaku žen a bojovali za zlepšení jejich postavení. Vzdělávání dívek bylo považováno za základní předpoklad k tomu, aby mohl národ vzkvétat.¹⁰⁵ Pouze jeho prostřednictvím mohlo být dosaženo genderové rovnosti.¹⁰⁶ Zastávali se ba i odložení závoju či čádorů,¹⁰⁷ které považovali za nástroj útisku.¹⁰⁸

¹⁰³ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 6.3. 2014).

¹⁰⁴ Nicméně v očích některých žen po setkání s Evropankami působily evropské normy opačným dojmem. Qádžárovská princezna po setkání s Mary Sheil napsala: „*Oni mluví o svobodě, ale připadá mi, že nemají žádnou, protože mají tolik pravidel pro stravování, odívání, spaní a vůbec pro samotnou existenci.*“ AFARY, J. *Sexual Politics in Modern Iran*. Cambridge University Press, 2009.

¹⁰⁵ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 6.3. 2014).

¹⁰⁶ POVEY, T., ROSTAMI-POVEY, E. *Women, Power and Politics in 21st Century Iran*. Ashgate Publishing, Ltd., 2012. s. 92.

¹⁰⁷ Čádor (چادر) je ženský oděv specifický pro Persii – dnešní Írán. Jedná se v podstatě jen o velkou obdélníkovou látku, kterou si žena dá přes hlavu a zakryje tak celou postavu. Nemá žádné zapínání, a tak si jej musí nositelka neustále přidržovat rukou, nejčastěji pod bradou a svírat oba konce látky k sobě. Slovo čádor v doslovném překladu znamená stan a odkazuje tak na tvar, jenž připomíná silueta ženy do něj oblečené. Tento oděv má již dávný původ, a to nejméně z Achaimenovské doby (6.- 4. stol. př. n. l.). In *Photos: Islamic Chador Fashion*

Názory intelektuálů, jak mužů tak žen, na tuto otázku se ovšem rozcházely.¹⁰⁹

O něco později - na počátku dvacátého století - již konstituční noviny naléhavě volali po vzdělávání žen s tím, že jsou „*vychovatelkami dětí, družky mužů a polovinou národa*“. Dokonce se ozýval názor, že ženská vzdělanost je důležitější než mužská, „*jelikož ze vzdělaných žen povstane celý vzdělaný národ*.“¹¹⁰

K zastáncům pokroku v oblasti ženské otázky v devatenáctém století patřil například **Mírzá Fath Alí Áchóndzáde**¹¹¹ (1812 – 1878). Byl literárním kritikem¹¹² a obhájcem ženského vzdělání. Mimoto se také stavěl negativně k praxi polygamie. Pozdějším podporovatelem žen je **Mírzá Júsof Chán Áštíjání Etesámí, Etesám al Molk**¹¹³ (1874 – 1938). Byl spisovatelem, žurnalistou, překladatelem, zakladatelem a editorem

---

Show in the Tehran Quran Fair, červenec 2013. <http://en.nasimonline.ir/archives/6121>, (citováno 6.3. 2014). Jeho nošení nemusí nutně odkazovat na náboženské důvody, ale často spíše na místní tradici. SHIRAZI, R. *The Last Living Slut*. HarperCollins Publishers, 2010. s. 22.

¹⁰⁸ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 6.3. 2014).

¹⁰⁹ ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 101.

¹¹⁰ ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 95, 102.

¹¹¹ Persky: میرزا فتحعلی آخوندزاده; viz obrázek č. 6.

¹¹² PARSINEJAD, I. *Mirza Fath Ali Akhundzadeh: a literary critic*. Jahan Book Co., 1990. s. 1.

¹¹³ Persky: میرزا یوسف خان آشتیانی، اعتصام الملک; viz obrázek č. 7.

časopisu *Bahár*.¹¹⁴ Jeho nejvýznamnějším počinem k ženské tematice byl překlad díla Qásima Amína *Tahrír al-mar'á* o ženském vzdělání do perštiny. Tento překlad vyšel jako *Tarbíjat-e nesván* v Tabrízu roku 1900.¹¹⁵ Obhájcem vzdělávání žen byl také **Mírzá Taqí Chán Kášání**,¹¹⁶ jenž napsal: „učte své děti, syny i dcery, vědě a poslušnosti“.¹¹⁷

První žena, kterou můžeme pokládat za feministku, je **Qurratulajn**.¹¹⁸ Ovšem toto je jen přezdívka. Dalším titulem, kterým byla označována, je Táhera,¹¹⁹ nicméně pravým jménem se jmenovala Fáteme Baraghání.¹²⁰ Byla básnířkou a také stoupenkou bábismu.¹²¹ Především

¹¹⁴ MOAYYAD, H. *E'tesami, Mirza Yusof Khan Astiani, E'tesam-al-Molk*. Encyclopædia Iranica, December 1998. <http://www.iranicaonline.org/articles/etesami-mirza-yusof-khan-astiani-etesam-al-molk>, (citováno 6.3. 2014).

¹¹⁵ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 6.3. 2014). MOAYYAD, H. *E'tesami, Mirza Yusof Khan Astiani, E'tesam-al-Molk*. Encyclopædia Iranica, December 1998. <http://www.iranicaonline.org/articles/etesami-mirza-yusof-khan-astiani-etesam-al-molk>, (citováno 6.3. 2014). Text, jakož i název perského překladu se mírně liší od arabského originálu. Původní název *Osvobození žen* byl modifikován na *Výchova žen*. ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 100 – 101.

¹¹⁶ Persky: میرزا تقی خان کاشانی; mimo jiné měl na starosti otevření školy v Esfahánu, která začala fungovat roku 1881. MARTIN, V. *Iran Between Islamic Nationalism and Secularism: The Constitutional Revolution of 1906*. I.B.Tauris, 2013. s. 27.

¹¹⁷ ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 97.

¹¹⁸ Z arabského *Qurratu'l'ajn* قرة العين tzn. radost, potěšení. Viz obrázek č. 8.

¹¹⁹ Persky: طاهره tzn. čistá. *Fátimih Baraghání: Táhirih – The Pure One*. <http://fatimabaraghaniresume.wordpress.com/>, (citováno 28.2. 2014).

¹²⁰ Persky: فاطمه برغانی

¹²¹ *View Submitted Name – Quratulain*. <http://www.behindthename.com/submit/name/quratulain>, (citováno 28.2. 2014).

však byla aktivistkou obhajující ženskou rovnoprávnost a dokonce zastávala, aby ženy chodily na veřejnosti bez hedžábu.¹²²

Narodila se někdy okolo roku 1814 a zemřela v srpnu roku 1852. Pocházela z vlivné rodiny, díky čemuž také získala kvalitní vzdělání. Její znalosti a výjimečné nadání ji předurčily k tomu, aby se stala jednou z vůdčích osobností vyznavačů bábistického náboženství. Zpočátku četla spisy šajcha Ahmada Ahsá'ího – zakladatele náboženství. Postupně si začala tajně dopisovat s bábistickým učencem sejjedem Kázimem. Netrvalo dlouho a jmenoval ji výše zmíněným titulem Qurratulajn. Po jeho smrti začala vyučovat, také přeložila a opatřila výkladem základní spis bábismu od zakladatele učení. Jako pisatelka poezie zapůsobila na mnoho lidí, kteří ji začali následovat. Mezi nimi byla pochopitelně spousta žen oslovených přitažlivými názory Qurratulajn obhajujícími rovnost mužů a žen. Avšak její úspěch nebyl po chuti duchovním, jež se vydali podat na ni stížnost. Nejprve byla zadržována ve svém domě v Karbalá, aby již nemohla nikoho ovlivňovat svým učením. Následně ji přepravili do Bagdádu, a když ani to nepomohlo, byla přestěhována do domu muftího.

Zlomovým počinem Qurratulajn bylo demonstrativní odložení závoje v červnu roku 1848 na badaštské konferenci,¹²³ kde přednesla svůj proslov s odhalenými vlasy.¹²⁴

---

¹²² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14.

¹²³ Badašt je vesnice nacházející se na rozhraní Mázandaránu s Chorásánem. AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 6.3. 2014).

¹²⁴ Fátimih Baraghání: *Táhirih – The Pure One*. <http://fatimabaraghaniresume.wordpress.com/>, (citováno 28.2. 2014).

Další ženou, kterou je již možno nazývat íránskou feministkou v pravém slova smyslu, je **Sedíqe Doulatábádí**¹²⁵ (1885 – 1964).¹²⁶ Tato dáma stála za založením historicky prvního časopisu zaměřeného na feministická témata. Její neméně důležitou zásluhou bylo zřízení dívčí školy,¹²⁷ která byla otevřena roku 1918 v Esfahánu jako tamní první vzdělávací zařízení pro dívky. Bohužel byla po krátké době provozu školy donucena ji zase zavřít.¹²⁸ Navíc Sedíqe Doulatábádí založila organizaci Šerkat-e chávátín Esfahán.¹²⁹

Kromě svých aktivit na domácí půdě se účastnila i mezinárodních feministických akcí, například Mezinárodní ženské sufražetské aliance, která se konala roku 1926 v Paříži. Byla dokonce přizvána, aby se stala členkou Mezinárodního poradního výboru americké Národní ženské

---

¹²⁵ Persky: صدیقه دولت‌آبادی ; viz obrázek č. 9.

¹²⁶ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 12.3. 2014).

¹²⁷ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14.

¹²⁸ PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014).

¹²⁹ Persky: شرکت خواتین اصفهان ; POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 39. *Jádí az: Sedíqe Doulatábádí*, 14. listopadu 2010. <http://noushinahmadi.wordpress.com/2010/11/14/معرفة-یک-کت-«صدیقه-دولت-آبادی»-یادی-از-> (citováno 17.4. 2014).

strany¹³⁰ a roku 1946 se zúčastnila kongresu Mezinárodní ženské ligy pro mír a svobodu v Ženevě.¹³¹

Sedíqe Doulatábádí byla jednou z žen, které začaly svou feministickou aktivitu díky vzniku ženského spolku v rámci konstitučního hnutí,¹³² z něhož vypukla Konstituční revoluce v letech 1905 - 1911 vedoucí k založení parlamentu a následnému svržení qádžárovské dynastie v roce 1925.¹³³

Další feministkou působící na přelomu devatenáctého a dvacátého století byla **Bíbí Chánom Astarábádí** (1858 – 1920).¹³⁴ Je autorkou textu *Nedostatky/vady mužů – Ma'ájeb ar-redžál*¹³⁵ vydaného v roce 1895,¹³⁶ jenž byl jedním z hlavních faktorů její slávy. Uvedené dílo sepsala jako odpověď na anonymní spis pod názvem *Tádíb an-nesván* (Poučení

---

¹³⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14.

¹³¹ ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 230.

¹³² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14.

¹³³ GHASEMI, S. *History of Pahlavi*. <http://www.iranchamber.com/history/pahlavi/pahlavi.php>, (citováno 2.3.2014). KAZEMZADEH, M. *Celebrating the Constitutional Revolution of 1905-1911 and the Constitution of 1906*. <http://www.ghandchi.com/iranscope/Anthology/Kazemzadeh/mashrooteh.htm>, (citováno 2.3.2014).

¹³⁴ Persky: بی بی خانم استرآبادی ; viz obrázky č. 10, 11. AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 7.3. 2014).

¹³⁵ Persky: معایب الرجال

¹³⁶ *Bibi Khanoom Astarabadi*. <http://shelf3d.com/i/Bibi%20Khatoon%20Astarabadi>, (citováno 7.3. 2014).

žen)¹³⁷ od jistého aristokrata – pravděpodobně qádžárovského prince,¹³⁸ který je psaný ze silně patriarchální pozice, zdůrazňuje mužskou absolutní svrchovanost a dominanci, zatímco žena je pojednávána coby bytost za všech okolností podřízená, povinná poslouchat. Autor se svými postoji odvolává na středověkou tradici, která byla zavržena ší'itským duchovenstvem.¹³⁹ Pojednání Bíbí Chánom je rozsáhlou feministickou reakcí na tento spis, jenž ji pobouřil natolik, aby sepsala vzpurnou odpověď. Knížka je dílem obhajujícím ženská práva a ohrazujícím se proti pokrytectví perských intelektuálů, kteří se zastávají tradiční ženské role Peršanek, přičemž velebí liberalizované postavení evropských žen.¹⁴⁰ V první části Bíbí Chánom Astarábádí přímo reaguje na text *Tádíb an-nesván* a v druhé polovině se věnuje běžnému smýšlení mužů její doby a rozhořčeně je svým ostrým tónem komentuje.¹⁴¹

Kromě jiného založila první dívčí školu na území Íránu, pojmenovanou příznačně *Dabestán-e došízagán*¹⁴² (Dívčí škola). Byla otevřena roku 1907 v Teheránu, a to přímo v jejím domě. Přestože se Bíbí Chánom chystala přijímat dívky ve věku mezi sedmi a dvanácti lety, zařízení navštěvovala nejen děvčata školního věku, ale i jejich matky či dokonce babičky, které doposud neměly šanci vzdělání získat.

---

¹³⁷ Persky: تاديب النساء

¹³⁸ *Bibi Khanoom Astarabadi*. <http://shelf3d.com/i/Bibi%20Khatoon%20Astarabadi>, (citováno 7.3. 2014).

¹³⁹ *Bibi Khanoom Astarabadi*. <http://shelf3d.com/i/Bibi%20Khatoon%20Astarabadi>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴⁰ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴¹ *Bibi Khanoom Astarabadi*. <http://shelf3d.com/i/Bibi%20Khatoon%20Astarabadi>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴² Persky: دبستان دوشیزگان

Ve svých člancích Bíbí Chánom Astarábádí často hájila právo dívek na vzdělání a sama vynaložila velké úsilí, aby mohla tuto výsadu poskytnout nejen dívkám, ale i dospělým ženám. Výuka byla sice placená, ale každé druhé děvče z jedné rodiny bylo přijato zdarma, aby tak byla zajištěna snazší dostupnost vzdělání. Mezi předměty vyučované v nové škole patřilo čtení, psaní, perská historie, matematika, právo, náboženství, zeměpis, arabština, hudba, perská literatura nebo třeba vaření, šití, pletení či jiné ruční práce.¹⁴³

Důležitým faktorem feministického aktivismu je tisk. Mimo vlastní perskou říši byla na počátku dvacátého století vydávána periodika (v perštině) vztahující se k ženským tématům a obhajující pokrok. Rozvoje mělo být dosaženo jednak vzděláváním, ale také větší účastí žen na společenských aktivitách. Mezi tiskoviny zabývající se feminní problematikou patřily například: *Achtar*,¹⁴⁴ dále *Habl al-matín*,¹⁴⁵ noviny *Torajjá*¹⁴⁶ a také *Parvareš*^{147, 148}.

¹⁴³ V souvislosti s první dívčí školou můžeme zmínit, že první ženy přijaté v Íránu na univerzitu byly v roce 1936. Jednalo se o debutantky na Teheránské univerzitě. *Bibi Khanoom Astarabadi*. <http://shelf3d.com/i/Bibi%20Khatoon%20Astarabadi>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴⁴ *Achtar* znamená Hvězda – byly to noviny vydávané v Istanbulu mezi lety 1876 – 1896. ELWELL-SUTTON, L. P. *Aktar newspaper*. *Encyclopædia Iranica*, December 1984. <http://www.iranicaonline.org/articles/aktar-2-persian-newspaper>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴⁵ *Habl al-matín* znamená Pevné lano – jednalo se o týdeník publikovaný v Kalkatě v letech 1893 – 1930. PARVIN, N. *Habl al-matin*. *Encyclopædia Iranica*, December 2002. <http://www.iranicaonline.org/articles/habl-al-matin>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴⁶ *Torajjá* znamená Kavárna – byl to týdeník vydávaný v Káhiře mezi lety 1898 – 1900. PARVIN, N. *Egypt XI. Persian Journalism in Egypt*. *Encyclopædia Iranica*, February 2009. <http://www.iranicaonline.org/articles/egypt-xi-persian-journalism>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴⁷ *Parvareš* znamená Výchova – byl to týdeník publikovaný taktéž v Káhiře, a to v letech 1900 a 1901. PARVIN, N. *Egypt XI. Persian Journalism in Egypt*. *Encyclopædia Iranica*, February 2009. <http://www.iranicaonline.org/articles/egypt-xi-persian-journalism>, (citováno 7.3. 2014).

Velký vliv na dění v zemi měly samo sebou ženy z královského dvora, kterým jejich pozice umožňovala ovlivňovat rozhodnutí mužských členů aristokracie, a tím do jisté míry ovládat státní politiku. Nejedna dáma takto využívala svého postavení. Mezi jmény známých žen „modré krve“ vévodí například **Malek Džahán Chánom, Mahd-e Olijá**¹⁴⁹ (1805 - 1873; matka šáha Náséroddína, který vládl v letech 1848 – 1896) nebo **Fachr ad-Doule**¹⁵⁰ (1883 - 1955; dcera šáha Mozaffaroddína, vládnoucího mezi lety 1896 a 1907).¹⁵¹

První jmenovaná aristokratka – Malek Džahán Chánom, Mahd-e Olijá (Mahd-e Olijá je titul = „královna matka“) působila na politiku perské říše skrz vládu svého syna a stala se tak jednou z nejmocnějších žen za období qádžárovského panování. Její významné postavení dokládá i fotografie, kde je vyobrazena na trůně, sedící výše než její syn v době, kdy byl již šáhem (viz obrázek č. 1).¹⁵² Byla to výjimečně vzdělaná dáma, která se dokázala prosadit. Za své postavení jistě vděčila do značné míry rétorickému talentu, jímž byla obdařena. Ačkoli byla ženou, vystupovala vůči všem dominantně, nevyjímaje vysoce postavené šlechtice. Pouze ke svému synovi zachovávala vlídný přístup. Po smrti svého manžela dokonce vládla zemi, než se šáh Náséroddín vrátil do Teheránu. Ostatně

---

¹⁴⁸ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 7.3. 2014).

¹⁴⁹ Persky: ملك جهان خانم، مهد علیا; viz obrázek č. 12.

¹⁵⁰ Persky: فخرالدوله; viz obrázek č. 13.

¹⁵¹ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 9.3. 2014).

¹⁵² *Mahd-e-Olia*. <http://www.qajarpages.org/mahdeolia.html>, (citováno 9.3. 2014).

byla nadále oporou jeho moci. Založila si i vlastní soud a hrála roli zprostředkovatelky mezi soudkyněmi a šáhem.¹⁵³

Druhou, neméně významnou šlechtičnou, byla princezna Ašraf Chánom, které také říkali Fachr ad-Doule (tzn. pýcha státu). Byla to zámožná dáma a - podobně jako dříve Mahd-e Olijá – měla povahu silné ženy s vůdčími schopnostmi. Je známá tím, že si získala obdiv dokonce i od Rezy Šáha Pahlavího, který konstatoval, že „*Qádžárovci mají mezi sebou jediného „muže“, a tím je Chánom-e Fachr-e Doule*“.¹⁵⁴ Nebála se být s ním konfrontována a hájit přitom svá práva, čímž si zasloužila jeho úctu.¹⁵⁵

Ženy měly za vlády dynastie Qádžárovců velký vliv, byť často uplatňovaný skrze druhou osobu, a jejich snažení nezůstávalo bez odezvy. Například v době vydání tabákové koncese¹⁵⁶ na zákaz konzumace tabákových výrobků (1891 – 1892),¹⁵⁷ kdy se ženy v harému

¹⁵³ KASRA, N. *Mahd e Olijá, an Ambiguous Character*. Institute for Iranian Contemporary Historical Studies. http://iichs.org/index_en.asp?id=1097&doc_cat=23, (citováno 9.3. 2014).

¹⁵⁴ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁵⁵ *Ashraf Khanoum, Fakhr-ed-Dowleh*. <http://www.qajarpages.org/fakhreddowleh.html>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁵⁶ Ve druhé polovině 19. století byl tabák hlavním vývozním artiklem Íránu. Díky snaze co nejvíce kontrolovat obchod s tabákem vydal šáh Násieroddín roku 1886 ferman (dekret), kterým se snažil získat pod kontrolu jeho celkovou produkci a spotřebu. Ten byl zrušen, ale roku 1890 udělil šáh britskému majoru Talbotovi koncesi na obchod s iránským tabákem. Koncese vzbudila v Íránu vlnu odporu vůči vykořisťování, což způsobilo bojkot tabákových výrobků v letech 1891 – 1892 potvrzený zákazem *olamá* konzumovat tabák i s ním obchodovat. Nakonec byl šáh nucen koncesi anulovat. GILMAN, S. L., XUN, Z. *Příběh kouře: člověk a kouření od úsvitu dějin až po současnost*. Dybbuk, 2006. s. 71 – 72.

¹⁵⁷ SCHLOTTERBECK, M. *Iranian Resistance to Tobacco Concesssion, 1891 – 1892*. Global Nonviolent Action Database, červenec 2009. <http://nvdatabase.swarthmore.edu/content/iranian-resistance-tobacco-concesssion-1891-1892#top>, (citováno 10.3. 2014).

připojily k bojkotu, vzepřely se a odmítly nadále holdovat kouření. Rovněž tak během Konstituční revoluce hrály ženské hlasy svoji roli a zapojením se do revolučního dění daly nacionálním požadavkům přidech ženských témat.¹⁵⁸

Jak dokládá výše zmíněné zapojení do Konstituční revoluce, vidíme, že ženy se v tomto období domáhaly nejen svých práv, ale jako již emancipované občanky státu šly bojovat i za celostátní zájmy. Když v prosinci 1911 Rusko dalo Íránu ultimátum požadující propuštění Morgana Shustera, společně s muži vyrazily do ulic, odhodlané jít s Rusy bojovat.¹⁵⁹ Kromě demonstrací rozbíjely výlohy obchodů prodávajících ruské zboží a přiměly své muže přestat nosit ruské části oděvu. Podle vzpomínek Morgana Shustera dokonce vtrhly ozbrojené ženy do budovy parlamentu, odhodily závoje a trvaly na resistenci proti Rusku.¹⁶⁰ Zatímco ženy bojovaly proti zahraniční nadvládě, muži z konstitučního hnutí volali po vyšší aktivitě mužské části populace, přičemž apelovali na jejich čest, aby se připojili a chránili tak své spoluobčanky.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁵⁹ Ultimátum požadovalo propuštění Morgana Shustera, amerického generálního pokladníka najatého Persií, který se snažil vymáhat daně na ruských chráněncích. Madžles tento požadavek jednoznačně odmítl, načež se Rusové vydali obsadit Teherán. Aby tomu bylo zabráněno, byl 20.12. 1911 madžles obklíčen Bachtijárim, souhlas s ultimátem vynucen a platnost ústavy pozastavena. *The Constitutional Revolution, U.S. Library of Congress*. <http://countrystudies.us/iran/13.htm>, (citováno 3.3. 2014).

¹⁶⁰ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14-15.

¹⁶¹ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

V odporu proti Rusku se angažovalo několik tajných ženských spolků, nazývaných *andžoman*, podporujících rebelii. Mezi nimi například *Andžoman dam národa*. Morgan Shuster vzpomíná, že v tehdejší Teheránu působily tucty těchto uskupení, která byla zastřešena pod jednou institucí. Jak Shuster sám přiznává, tyto společnosti mu několikrát pomohly v jeho úsilí postavit se okupačním snahám Ruska a Velké Británie.¹⁶² Konstituční revoluce pomohla ženám najít jejich odvahu a odstartovala tak sebevědomou, organizovanou aktivitu Íránek.

Mezi významné *andžomany* se řadil například *Andžoman-e ázadí-je zanán*¹⁶³ (Sdružení pro svobodu žen). V řadách členek této asociace stály i dvě dcery šáha Náseroddína – **Tádž as-Saltana** (1884 – 1936; sepsala své memoáry pod názvem *Cháterát-e Tádž as-Saltana*)¹⁶⁴ a **Eftechár as-Saltana**. Dalšími výraznými tvářemi spolku byly dvě americké misionářky presbyteriánské církve – **Mary Park Jordan** a **Annie Stocking Boyce**.¹⁶⁵

Další z předních uskupení bylo *Andžoman-e mochaddarát-e vatan*¹⁶⁶ (Asociace žen národa), složené z příbuzných čelních představitelů Persie. Tato skupina fungovala od roku 1910.¹⁶⁷

---

¹⁶² KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 15-16.

¹⁶³ Někdy je také nazýván *Andžoman-e horriját-e zanán*. Význam obou názvů je stejný.

¹⁶⁴ Viz obrázek č. 14. AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

¹⁶⁵ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁶⁶ Persky: انجمن مخدرات وطن ; viz obrázek č. 15. Slovo *mochaddarát* odkazuje na počestné ženy. Od slova *mochadderát* (narkotika) se liší pouze vokalizací. Přesný výklad slova zní: „Ženy za závěsem. Ženy nosící závoj...” *Perský výkladový slovník Dehkoda*.

Sedíqe Doulatábádí, o níž bylo pojednáváno výše v textu, se stala členkou obou těchto jmenovaných spolků a mimo jiné zastávala místo ženy stojící v čele íránského feminismu na počátku dvacátého století.¹⁶⁸ Byla také jednou z prvních žen, které se odvážily vystupovat mimo soukromou sféru bez závoje, a to po svém návratu z Francie do Íránu v roce 1927.¹⁶⁹

Kromě již zmíněných žen stojí ještě za zmínku jména jako Homá Mahmúdí,¹⁷⁰ Šams al-Molúk Džaváher-Kalám,¹⁷¹ Mohtaram Eskandari¹⁷² Áqá Begom Nadžmábádí¹⁷³ či Dorrát al-Ma'álí, která byla obdivována pro svoji odvahu.¹⁷⁴

<http://www.loghatnaameh.org/dehkhodasearchresult-fa.html?searchtype=3&word=2YXYrtiv2LHYp9iqIA%3d%3d>, (citováno 15.4. 2014). STEINGASS, F. *A Comprehensive Persian - English Dictionary*. Librarie du Liban Publishers, 1998. s. 1195.

¹⁶⁷ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁶⁸ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁶⁹ PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014).

¹⁷⁰ Persky: هما محمودی

¹⁷¹ Persky: شمس الملوك جواهر كلام

¹⁷² Persky: محترم اسکندری

¹⁷³ Persky: آغا بیگم نجم آبادی

¹⁷⁴ Persky: درة المعالی ; PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014). AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar*

Homá Mahmúdí patřila mezi hlavní organizátory demonstrace za ženská práva uspořádané před madžlesem. Kromě toho byla plodnou spisovatelkou a společně s **Šams al-Molúk Džaváher-Kalám** stály v popředí feministické rétoriky. Šams al-Molúk byla učitelkou, která si jako první žena stoupla před žáky smíšené třídy s odhalenými vlasy, a to v Tiflísu.¹⁷⁵

Mohtaram Eskandarí byla vznešeného původu - honosila se titulem qádžárovské princezny. Do „repertoáru“ jejích aktivit patřilo vydávání periodika, založení Společnosti vlasteneckých žen nebo zřízení hodin výuky pro negramotné, již dospělé ženy¹⁷⁶ - *madrese-je akáber-e nesván*.¹⁷⁷

Džamáijat-e nesván-e vatancháh (Společnost vlasteneckých žen) založená roku 1922 v Teheránu se snažila ženy povzbudit k nalezení sebevědomí a stejně jako ostatní feministické organizace, bojovat za získání ženských práv. V roce 1923 měla společnost v úmyslu uspořádat divadelní hru, jež měla ženy podnítit a dodat jim sebejistotu. Nesla „provokativní“ název: *Síb o Ádam o Havvá dar behešt* (Jablko, Adam a Eva v ráji), nicméně ke konání události nedošlo. Představení bylo na popud duchovního policií zamezeno a dokonce byl vypleněn dům,

---

Period. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 11.3. 2014).

¹⁷⁵ Tiflís je dnešní město Tbilisi – hlavní město Gruzie. PRICE, M. Women’s Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014).

¹⁷⁶ PRICE, M. Women’s Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014).

¹⁷⁷ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

kde se měla akce uskutečnit.¹⁷⁸ Spolek také vydával výše zmíněné periodikum, které bylo pojmenováno stejně jako organizace. Mezi lety 1923 a 1925 mu vyšlo deset vydání. V roce 1925 Mohtaram Eskandarí zemřela a veslo po ní převzala Mastúra Afšár. V této době měla společnost údajně 74 řádných členů. Později - roku 1932 - spolek na vládní žádost pomáhal při přípravě uspořádání „*Druhého kongresu východních žen v Teheránu*“. Poté členky *Džamáijat-e nesván-e vatancháh* rozpustily své řady a přičlenily se k velkému státnímu „Centru dam“.¹⁷⁹

Poslední uvedená **Áqá Begom Nadžmábádí**,¹⁸⁰ dcera pro-konstitučního duchovního, byla spolu se Sedíqe Doulatábádí jednou z vůdčích osobností již zmíněné Společnosti žen (*Andžoman nesván*), přejmenované roku 1910 na *Andžoman-e mochaddarát-e vatan*. Vzhledem k tomu, že členky byly dcerami známých konstitučních lídrů, jednalo se o nacionalistickou organizaci. Kromě vlastenecké agendy a zájmu o ženskou problematiku lze této společnosti přičíst i založení sirotčince.¹⁸¹ V Teheránu též uspořádaly konferenci zabývající se otázkou plánování ženského vzdělávání.¹⁸²

Během svého projevu zdůraznila Áqá Begom „*důležitost vzdělání žen k dosažení vlastenecké jednoty*“ a nechala se slyšet, že zástupci

¹⁷⁸ Stalo se tak na popud fám šířených klérem a tvrdících, že se v domě chystala akce, kde se měly sejít nezahalené ženy.

¹⁷⁹ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

¹⁸⁰ Ač jméno napovídá jinak, jednalo se skutečně o ženu.

¹⁸¹ PAIDAR, P. *Women and the Political Process in Twentieth-Century Iran*. Cambridge University Press, 1997. s. 68 - 69.

¹⁸² WHITCHER, R. S. *The Effects of Western Feminist Ideology on Muslim Feminists*. Naval Postgraduate School, California, 2005. s. 53.

madžlesu by měli „přestat pokračovat v osobním soupeření a soustředit se na utváření budoucnosti pro své dcery“.¹⁸³

Na obhajobu ženských práv mluvili kromě ženských skupin i sociální demokraté patřící k organizaci *Edžtemá'íjún-e ámmíjún* nebo periodikum *Mollá Nasr ad-Dín* (psané v ázerské turečtině), které rovněž psali sociálně demokratičtí žurnalisté. Tím, že se o ženskou agendu zajímaly různé spolky, se dostalo toto téma na úroveň společenské debaty. Ženy poté začaly ještě s větší razancí cílit na své požadavky a shromažďovat se v *andžomanech*.¹⁸⁴ Do roku 1913 jich pouze v Teheránu vzniklo devět.¹⁸⁵ Množství angažovaných členek nebylo nikterak závratné – jednalo se především o ženy z vyšších tříd – nicméně díky své organizovanosti a snaze dosáhly velkých úspěchů. Zakládaly dívčí školy, sirotčince nebo zdravotní kliniky. Jejich úspěchy nejsou tedy vůbec zanedbatelné.¹⁸⁶

Ačkoli andžomany vytrvale usilovaly o zlepšení ženských práv, volební právo bylo ženám v roce 1906 prozatím zamítnuto. Je ale nezbytné podotknout, že během diskuzí v madžlesu se otázky ženské liberalizace zastával ne jeden významný muž, včetně otázky volebního

---

¹⁸³ PAIDAR, P. *Women and the Political Process in Twentieth-Century Iran*. Cambridge University Press, 1997. s. 68 - 69.

¹⁸⁴ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁸⁵ PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 12.3. 2014).

¹⁸⁶ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

práva pro ženy. Mezi nimi můžeme uvést Sejjeda Hasana Taqízáda, Hádždž Šajcha Táqího nebo Wakíl-ar-Ra'ájáho.¹⁸⁷

V době Konstituční revoluce bylo postupně založeno pouze v Teheránu na padesát dívčích škol. Všechny byly ovšem dotované ze soukromých finančních prostředků. Jak bylo již výše v této kapitole řečeno, za založením první takové školy stála Bíbí Chánom Astarábádí.¹⁸⁸ Dalšími ženami, které založily dívčí školy byly **Toba Ázmode**¹⁸⁹ (1878 - 1936) se svojí školou Námús¹⁹⁰ (Škola cti) zřízené v jejím soukromém domě v Teheránu,¹⁹¹ **Safíje Jazdí**,¹⁹² jež roku 1910¹⁹³ otevřela školu Effatíje,¹⁹⁴ **Máhroch Gouharšenás**¹⁹⁵ (1872 – 1938), jež

¹⁸⁷ Právě ten v roce 1911 v madžlesu prosazoval zavedení volebního práva pro ženy. AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁸⁸ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

¹⁸⁹ Persky: طوبا آزموده

¹⁹⁰ Persky: مدرسه ناموس

¹⁹¹ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 12.3. 2014).

¹⁹² Persky: صفیه یزدی

¹⁹³ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 12.3. 2014).

¹⁹⁴ Persky: مدرسه عفتیه ; PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014).

¹⁹⁵ Persky: ماهرخ گوهرشناس

v roce 1911 přivedla na svět prominentní školu Taraqí¹⁹⁶ (Pokrok) v Teheránu¹⁹⁷ nebo **Máh Soltán Amír Sehej**,¹⁹⁸ která taktéž v roce 1911 (1913)¹⁹⁹ otevřela školní zařízení Tarbíjat (Výchova) v hlavním městě.²⁰⁰ Státní školy určené dívkám v tomto období ještě neexistovaly. Kromě zakládání škol se v Persii konal v lednu 1907²⁰¹ i kongres žen o vzdělávání.²⁰²

Toba Ázmode byla žena, která získala kvalitní vzdělání a hovořila plynně arabsky i francouzsky. Neustoupila před žádnou z výhrůžek, jimiž byla zastrašována duchovními, aby nedošlo k otevření její školy. Díky

---

¹⁹⁶ Persky: مدرسه ترقی

¹⁹⁷ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 12.3. 2014). PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. *Culture of Iran*, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 12.3. 2014).

¹⁹⁸ Persky: ماه سلطان امیرصحي

¹⁹⁹ Údaj se liší dle zdroje.

²⁰⁰ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 12.3. 2014). PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. *Culture of Iran*, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 12.3. 2014).

²⁰¹ PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. *Culture of Iran*, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 11.3. 2014).

²⁰² AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. *Encyclopædia Iranica*, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 10.3. 2014).

tomu pak z této instituce vzešel zástup žen, které se později zapsaly do íránského veřejného povědomí.²⁰³

Do roku 1913 vzniklo v samotném Teheránu na tři a šedesát dívčích škol, kde se vzdělávalo téměř dva a půl tisíce žaček.²⁰⁴

Z opozičního tábora tradicionalistických kleriků se jako odezva na náhle vzedmutou vlnu feminismu začaly ozývat hlasité, až vzrušené protesty proti emancipaci a s ní souvisejícímu vzdělávání žen. Dívčí školy se staly trnem v oku všech konzervativních zarputilců, kteří se odmítali smířit s tím, že by ženy mohly (vzděláním počínaje) vstoupit do společenského života a potažmo do mužských řad. Zakládání dívčích škol působilo jako rozbuška a následný výbuch zapříčinil roztržku mezi obyvateli.

Dva z *olamá*²⁰⁵ - Šajch Fazlolláh Núrí a Sejjed Alí Šúštarí – vydali *fatvu*²⁰⁶ zakazující provoz dívčích škol, načež lidé se „posvěcení“ tímto dobrozdáním začali bouřit a s pocitem ospravedlnitelnosti napadat nejen školačky, nýbrž i jejich učitelky. V reakci na tyto násilné události feministky v tisku obhajovaly vzdělávání dívek, slovně útočily na radikální jednání a odvolávaly se na prameny islámu přisuzující ženám rovnost.²⁰⁷

---

²⁰³ PRICE, M. *Historically Significant Women – Part 1*. <http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385>, (citováno 12.3. 2014).

²⁰⁴ PRICE, M. *Women's Movements in Iran, 1850 – 21st Century: a Brief History*. Culture of Iran, October 2009. http://www.cultureofiran.com/history_of_women.html, (citováno 12.3. 2014).

²⁰⁵ Islámští duchovní.

²⁰⁶ Náboženské prohlášení s právní platností.

²⁰⁷ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 12.3. 2014).

Aktivistky v tomto boji nebyly samy. Přidali se k nim i stoupení z řad mužů, kteří při nich stáli, bránili ženská práva a obviňovali část společnosti jdoucí proti nim. Jmenovitě se žen zastávali například **Alí Akbar Dehchodá**,²⁰⁸ který se v díle *Súr-e Esráfíl* (vzniklém v letech 1907 – 1909) prostřednictvím své satiry vysmíval „zaostalosti“ přežitých patriarchálních tradic, dále pak satirik, **Íradž Mírzá**,²⁰⁹ jenž znevažoval zahalování vlasů. Dalším zastáncem ženské liberalizace byl člen madžlesu **Vakíl ar-Ra'ájá**.²¹⁰

Po vzniku parlamentu v roce 1906 začala vycházet první ženská periodika.²¹¹ Tiskoviny hrály významnou úlohu coby prostředek k veřejné prezentaci postojů a jako prostor určený k boji. Staly se tak arénou, kde se mohly ženy „střetnout s nepřítelem“, popřípadě s antagonistickými postoji. Mezi vydavateli, kteří ženy podporovali, byli nakladatelé periodik *Mosávát* (vydávány 1907 – 1909), *Habl al-matín* nebo *Írán-e no* (publikován 1909 – 1911).²¹²

V posledním jmenovaném žurnálu *Írán-e no* vycházely úvahy od **Tájery Esmat Tehrání**²¹³ (1869 – 1911). Byla to aktivistka bojující

---

²⁰⁸ Persky: علی اکبر دهخدا

²⁰⁹ Persky: ایرج میرزا

²¹⁰ Persky: وكيل الرعايا ; AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 12.3. 2014).

²¹¹ KASHANI-SABET, F. *Patriotic Womanhood: The Culture of Feminism in Modern Iran 1940 - 1941*. British Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 32, No. 1, 2005. s. 31.

²¹² AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

²¹³ Persky: طاهره اسمت تهرانی

za ženská práva, která mimo jiné konvertovala k bahá'ismu, což jí velmi zkomplikovalo rodinné vztahy.

Byly publikovány dva čistě feminní listy editované ženami. Prvním z nich byly noviny *Dáneš* (Moudrost/vědomosti – vydávané 1910 - 1911), jejichž redaktorkou byla **Dr. Kahhál**. Druhým zmíněným periodikem bylo *Šekúfe* (Květ – vydávané 1912 - 1917), které editovala **Marjam Amíd Mozajjan-as-Saltana**.²¹⁴ Články, jež v nich vycházely, se dotýkaly běžného života žen, rodinných záležitostí nebo třeba zdraví.²¹⁵

Dalšími pokračovatelkami v psaní a publikaci žurnálů byly kupříkladu **Sedíqe Doulatábádí** s jejím *Zabán-e zanán* (vycházel roku 1919 v Esfahánu; byl to feministicko-nacionalistický časopis),²¹⁶ **Šahrazád Ázád**²¹⁷ a její list *Náme-je bánován* (vycházející v Teheránu), nebo **Fachr Áfáq Pársá**,²¹⁸ která editovala noviny *Džahán-e zanán* v Mašhadu a Teheránu. Na počátku dvacátých let byly nicméně redaktorky donuceny ukončit vydávání všech uvedených žurnálů.²¹⁹

---

²¹⁴ Persky: مریم عمید مزین السلطنه; mimo publikování *Šekúfe* také založila tři základní školy a jednu odbornou pro dívky. ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 111.

²¹⁵ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

²¹⁶ ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 229.

²¹⁷ Persky: شهرزاد آزاد (jméno se liší dle zdroje, jeden zdroj uvádí „Šahrazád“, jiné zdroje píší jméno „Šahnáz“)

²¹⁸ Persky: فخر آفاق پارسا

²¹⁹ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

Náme-je bánován byl čtrnáctideník vycházející v letech 1920 a 1921. Jeho vydavatelka byla dcerou muže, jenž v Persii zavedl moderní formu vzdělávání. Měla v něm tedy silný vzor a snažila se jít v jeho stopách na cestě k pokroku. Také její manžel²²⁰ jí byl souputníkem v zájmu o otázku ženské emancipace. Sdíleli na tuto problematiku stejné názory a snažili se je prosazovat. Šahrazádin choť byl taktéž editorem, a to listů *Ásáješ*, *Ázád* a *Náme-je Pársí*. S vydáváním novin *Náme-je bánován* jí pravděpodobně nemálo pomáhal. Kromě editace tisku také společnými silami založili *Andžoman-e bánován-e Írán* (společnost íránských feministek). Bojovali spolu proti zahalování žen, což jim přineslo závažné problémy v podobě soudního stíhání. Na přední straně, těsně nad titulem žurnálu stálo heslo: „*Ženy jsou prvními učitelkami mužů.*“ a pod názvem byl vytištěný slogan: „*Cílem těchto novin je probuzení a liberalizace bezbranných a utlačovaných žen Íránu.*“ („*Ín náme bará-je bídáří va rastgáří-je zanán-e bíčáre va setamkeš-e Írán ast.*“)²²¹ Noviny údajně publikovaly výhradně příspěvky od ženských autorek. Obsahem listů byla apelace na zlepšení ženských práv, zdůrazňování nutnosti vzdělávat dívky, ale kromě toho periodikum přinášelo i novinky ze světa a jiné užitečné rady či informace. Mimo jiné se pisatelky snažily jazykem textu klást důraz na čistotu perštiny a nepoužívat převzatá slova z jiných jazyků. První vydání dokonce obsahovalo list perských termínů v podobě slovníku pod názvem *Farhang-e ázád* (svobodný slovník) sepsaný samotným Šahrazádiným manželem. Liberální přístup k formování žurnálu přinesl jeho redaktorům neblahé následky, jak bylo již výše nastíněno. Nejen, že jejich list nesměl nadále vycházet, ale Šahrazád

²²⁰ میرزا ابوالقاسم آزاد مراغه ای - Mírzá Abú-I-Qásem Ázád Marághe'í

²²¹ Persky: این نامه برای بیداری و رستگاری زنان بیچاره و ستمکش ایران است ; PARVIN, N. *Nama-ye Banovan*. Encyclopædia Iranica, April 2010. <http://www.iranicaonline.org/articles/nama-banovan>, (citováno 13.3. 2014).

Ázád s mužem byli vypovězeni z hlavního města. Dnes lze údajně nějaké výtisky (v žalostném stavu) najít v knihovně Teheránské univerzity.²²²

Autory dalšího časopisu *Džahán-e zanán* (Svět žen) – Fachr Áfáq Pársá a jejího muže – postihl podobný osud, jako předchozí manželský pár. Svět žen byl publikován každé dva měsíce. Celkově vyšlo pouhých pět dílů, a to v roce 1921. Stejně jako ostatní feministické plátky, psal *Džahán-e zanán* proti misogynní politice a z ní vycházejícímu nespravedlivému právu. Autoři se vzpírali předsudkům duchovních vůči ženám jako obhajobě nerovného postavení, za což byli obviněni z toho, že zastávají neislámské názory. Tímto byl žurnál nadále zakázán a editoři byli navíc z Teheránu vyhoštěni do města Qom, bašty ší'itského islámu.²²³

Větší štěstí měl jediný magazín - během dvacátých let se z tiskovin v činnosti udržel pouze *Álam-e nesván* (Svět žen),²²⁴ a to až do začátku let třicátých. Konkrétně byl vydáván v letech 1921 – 1933 v Teheránu.²²⁵ Jeho přežití „těžkých časů“ je možné přisuzovat faktu, že jeho editorkami byly absolventky americké dívčí školy zaštitěné misionářkou **Annie Stocking Boyce**.²²⁶

---

²²² PARVIN, N. *Nama-ye Banovan*. Encyclopædia Iranica, April 2010. <http://www.iranicaonline.org/articles/nama-banovan>, (citováno 13.3. 2014).

²²³ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²²⁴ Jsou zde použity jiné výrazy než v názvu předchozího periodika, ale význam je totožný.

²²⁵ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²²⁶ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

Významnými aktéry, kteří se snažili v průběhu dvacátých let bránit ženská práva, byli levicoví myslitelé a aktivisté. Podporovali finanční nezávislost žen i jejich celkovou emancipaci. Patřil mezi ně třeba **Mohammad Rezá Ešqí**²²⁷ (1839 – 1924). Napsal báseň *Kafan-e sijáh* (Černý rubáš), kde se bouří proti nelidským trestům smrti uplatňovaných na ženách. Dalším levicově orientovaným básníkem obhajujícím ženy byl **Abú-I-Qásem Láhútí** (1882 – 1953).²²⁸

Mezi levicovými organizacemi zřízenými za účelem bránit ženská práva figurovala jednak *Džamáijat-e nesván-e vatancháh* (Vlastenecká společnost žen),²²⁹ založená Mohtaram Eskandarí roku 1922 v Teheránu, a dále také *Pejk-e sá ádat-e nesván* (Maximální blaho žen).²³⁰ Ta vznikla v roce 1927 v Raštu.²³¹

Na počátku třicátých let učinil Rezá Šáh Pahlaví přítrž všem feministickým aktivitám, které do té doby, navzdory silné opozici ze strany konzervativní části společnosti, bujely. Rezá Šáh zakázal fungování nezávislých organizací, což znamenalo zánik všech doposud vybudovaných spolků.²³²

---

²²⁷ Persky: محمد رضا عشقی

²²⁸ Persky: ابوالقاسم لاهوتی ; AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

²²⁹ Persky: جمعیت نسوان وطنخواه

²³⁰ Persky: بیک سعادت نسوان

²³¹ AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

²³² AFARY, J. *Feminist movements I. Introduction, II. in the Late Qajar Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-i-ii>, (citováno 13.3. 2014).

Ženská otázka (*mas'ale-je zanán*)²³³ hrála stěžejní roli v íránské politice již od počátku dvacátého století. Například v roce 1936 vydal Rezá Šáh zákon zakazující nošení závoje na veřejnosti. Naproti tomu, po jeho sesazení v roce 1941 duchovní vydali ženám nařízení pokrývky hlavy opět používat. Dalším střetnutím pro „ženskou věc“ na poli politiky byl rozkol mezi Mohammadem Mosaddeqem a ájatolláhem Kášáním poté, co se Mosaddeq zasadil o ženskou emancipaci. Tento rozpor vyústil ve spojenectví ájatolláha Kášáního s Mohammadem Rezou Šáhem. V neposlední řadě musíme zmínit také aktivní volební právo, udělené ženám roku 1962, které v té době zvedlo ze židle ájatolláha Chomejního, jenž byl tímto krokem velmi pobouřen.²³⁴ Výše zmíněná politická rozhodnutí manifestují využívání ženského problému k demonstrování vlastní moci.

4.2 Feminismus za vlády dynastie Pahlaví

Během vlády Rezy Šáha Pahlavího a následně jeho syna Mohammada Rezy Šáha Pahlavího se událo mnoho historických změn, jež poznamenaly společnost. Působilo zde mnoho vlivů, které měly dopad na ženy, a tím pádem ve výsledku také na ženská hnutí. Tyto události lze označit jako hru, kde jsou z jedné strany kladeny požadavky a na straně druhé stojí vláda, třímající v rukou moc, schopná (nebo ochotná) více či méně vyjít vstříc přáním svých obyvatel. Dochází zde ke střetu, jehož výsledkem byly další feministické snahy, o nichž budeme hovořit v této podkapitole.

V období vlády Rezy Šáha Pahlavího (1925 – 1941) byla autoritativním způsobem zaváděna modernizace země. Režim vedl

---

²³³ Persky: مسئله زنان

²³⁴ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 16.

populaci k sekulárnímu charakteru života, což vyústilo v zahrnutí žen do pracovního procesu. Dále bylo pozměněno právo upravující *personal status* a v neposlední řadě byl roku 1936²³⁵ vydán zákon zakazující nosit závoje, a to díky šáhově inspiraci načerpané během státní návštěvy Turecka v roce 1934.²³⁶ V tom samém roce byly založeny státní, smíšené základní školy. Vzdělávání žen za Rezy Šáha vzkvétalo, čímž bylo podpořeno jejich následné sebevědomí a touha získat pro sebe rovnocenné postavení s muži.²³⁷

Do velké míry se tedy zvedl počet dívek vstupujících na školní půdu a plnicích docházku. Mezi lety 1918 – 1919 bylo v Teheránu založeno deset státních základních škol pro dívky a vznikla taktéž instituce *Dár al-mo'allemt*, která měla připravovat učitelky na budoucí povolání. Pro ukázkou, jak rychlý byl nárůst žákyň ve školách, můžeme uvést jejich počet v letech 1926 a 1927, oproti množství z let 1936 a 1937. V prvním uvedeném období žáčky čítaly na sedmnáct tisíc na základních školách a sedm set na školách středních, zatímco o deset let později se počet pohyboval kolem čtyřiceti sedmi tisíc na základních školách a dva tisíce studentek pokračovalo v sebevzdělávání na školách středních.²³⁸ Tím se dostáváme k faktu, že v polovině třicátých let začalo být děvčatům dostupnější vyšší vzdělání. Kromě nárůstu studentek středních škol se ženám otevřely dveře univerzit, respektive se jednalo o Teheránskou

²³⁵ WIEGAND, E. *Unveiling Muslim Feminism*. September 2007. <http://inthesetimes.com/article/3310#channel=f19bbfbb007642b&origin=http%3A%2F%2Finthesetimes.com>, (citováno 15.3. 2014).

²³⁶ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²³⁷ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²³⁸ Jiný zdroj uvádí čísla z let 1910 (2000 žaček základních škol) a 1933 (50 000 žaček základních škol). POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 39.

univerzitu, kam byl tehdy přijat „ohromující“ počet sedmdesáti dívek. Tento moment byl pro Írán tehdejší doby zlomovým okamžikem, který znamenal mílový krok kupředu a stal se jakýmsi mezníkem v rozvoji íránského vzdělávání.²³⁹

Co se týče ženských aktivit té doby, došlo k velké změně formy jejich správy. Do dvacátých let zde bylo několik menších organizací fungujících nezávisle na státu, za kterými stála hrstka žen z vyšších tříd, a to v návaznosti na Konstituční hnutí z počátku dvacátého století. Tvořily je nevelké skupiny podobně smýšlejících žen, jež se scházely a kromě jiného vydávaly feministické časopisy, o nichž jsem se zmínila již v předchozí podkapitole (v průběhu času mělo vycházet pět různých titulů), které ovšem zakrátko zanikly. Nebylo to médium, jež by se dostalo mezi běžnou populaci. Jednalo se o pár výtisků kolujících uprostřed úzké společnosti prominentních dam z vyšších společenských kruhů.²⁴⁰

Ve třicátých letech byla státem převzata iniciativa k řešení ženského tématu. Roku 1932 byl v Teheránu uspořádán mezinárodní kongres, o kterém již v předchozí části zazněla zmínka. Jednalo se o Druhý kongres východních žen (*Dovvomín kongere-je zanán-e šarq*).²⁴¹ Hlavním organizátorem byl Šajch-al-Molk Ourang a členkou komise za Persii se stala Mastúra Afšar. Na zasedání konference se probírala témata, jež muslimské ženy všeobecně trápila. Týkala se negramotnosti, zpátečnických tradic společnosti, především pak nadřazenosti mužského

²³⁹ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014). Teheránská univerzita byla založena roku 1934 a hned od jejího otevření byla přístupná všem, bez ohledu na pohlaví. MOHAMMADI, K. *The Cypress Tree: a love letter to Iran*. Bloomsbury, 2012. s. 43.

²⁴⁰ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²⁴¹ Persky: دومین کنگره ای زنان شرق

chování. Na sympoziu účastnice sestavily a schválily usnesení, jehož předmětem bylo například: volební právo, novela zákona o osobním statusu, zákaz polygynie, rovnocenný přístup ke vzdělání a pracovním pozicím.²⁴²

V roce 1935 svolal ministr vzdělávání Alí Asghar Hekmat vlivné ženy zabývající se edukační problematikou. Členky původních nezávislých organizací se sjednotily, čímž vzniklo Centrum dam (*Kánún-e bánován*) zastřešené státem.²⁴³ Hlavním záměrem jeho založení bylo získání kontroly nad ženskou aktivitou.²⁴⁴ Oproti dřívější situaci, kdy bylo v zemi několik samostatných spolků, byla nyní vytvořena jedna masová instituce a feministky, které známe z dřívějška, se nyní staly hlavní oporou nového centra. Podle nově zavedeného *dress codu* jimi bylo odsuzováno nošení čádu. Kampaň proti tradičnímu oděvu propukla ve velkém po vyhlášení zákazu závoj nosit – v roce 1936. „Odhalování“ vlasů bylo vynucováno a odpor kladený ze strany duchovních naopak potlačován. Jedinou skupinou, která se z momentální politiky těšila, byly ženy z vyšší, popřípadě střední třídy. Většina populace nařízení neuposlechla a vzdorovala „tyranským a neislámským“ pravidlům. Majorita žen odmítala následovat „zavrženíhodné“ praktiky, jež jim byly vnucovány. Roku 1937 pak bylo Centrum dam přetvořeno na, z větší části, vzdělávací zařízení a jeho novou ředitelkou se stala Sedíqe Doulatábádí.²⁴⁵ Do spolku se

---

²⁴² SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²⁴³ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²⁴⁴ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 38 – 39.

²⁴⁵ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

zapojila také Fachr-e Ozmá Arghún,²⁴⁶ bývalá členka *Džamáijat-e nesván-e vatancháh*. Editovala časopisy *Bánován* (Ženy) a *Ájande Írán* (Budoucnost Íránu).²⁴⁷ Podle slov Parvín Pajdar Centrum „poskytlo tolik potřebné bezpečí hnutí ženské emancipace.“²⁴⁸

Všechny uvedené změny se udály v rámci šáhova feministického programu *Nehzat-e Bánován* (Ženská věc),²⁴⁹ který probíhal v letech 1936 - 1941. Snažil se jím transformovat ženské pojmání vlastní role a dosáhnout tak emancipace Íránek. V rámci programu vznikaly nové vzdělávací i pracovní příležitosti. Souvisel však také se zmíněným zákazem nošení čádkorů. Vlivem programu feministky změnilly svůj úhel pohledu na ženskou otázku a začaly usilovat o úplnou genderovou rovnost.²⁵⁰

V roce 1941 byl v čele monarchie vystřídán Rezá Šáh svým synem Mohammadem Rezou Šáhem Pahlavím a podoba režimu nabyla poněkud jiné formy. Po vystřídání panovníka se duchovenstvo snažilo tlačit na návrat ke starým, tradičním pořádkům. Kromě kleriků se zde objevila ještě jedna nová síla konzervativního směru, a tou byla skupina *Fedá'íján-e Eslám* (Oddaní Islámu). Společně vyvíjeli nátlak na obnovení povinného zahalení a (jak se dalo předpokládat) oponovali zavedení ženského volebního hlasu navrženého levicovým a liberálním blokem (konkrétně Národní frontou – *Džebhe-je mellí*).

²⁴⁶ Persky: فخر اعظمی ارغون

²⁴⁷ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 39.

²⁴⁸ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 15.3. 2014).

²⁴⁹ Persky: نهضت بانوان ; v anglicky psané literatuře je program nazýván „Ženské probuzení“.

²⁵⁰ AMIN, C. M. *The Making of the Modern Iranian Woman: Gender, State Policy, and Popular Culture, 1865 - 1946*. University Press of Florida, 2002. s. 1, 4.

Naproti fundamentalistickému sektoru stáli modernisté, a to jak zmíněná levice, tak bývalé členky ženských organizací. Staly se aktivní silou ve společnosti. Jak již bylo zvykem z předchozích období, vydávaly feministické plátky²⁵¹ a slučovaly se do nejrůznějších spolků. Jejich agenda byla totožná s programy předcházejících sdružení z počátku dvacátého století. V první řadě se jednalo o vzdělávání žen a právní úpravy osobního statusu.²⁵²

Jednou z předních institucí, která vznikla v tomto období, byla *Hezb-e zanán-e Írán* (Strana žen Íránu). Byla založena v roce 1942. Jejími zakladatelkami byly Safíje Fírúz a Fáteme Sajjáh.²⁵³ Podobně jako ostatní spolky bojovaly za obranu ženských práv. Roku 1946 organizace změnila svůj název na *Šúr-je zanán-e Írán* (Íránská rada žen), aby tak přitáhla širší spektrum populace a stala se společností s politicky diverzifikovanou členskou základnou.²⁵⁴ Vydávala periodikum *Zanán-e Írán*.²⁵⁵

²⁵¹ Publikace časopisů byla možná díky uvolnění státní cenzury tisku. AMIN, C. M. *Selling and Saving "Mother Iran": Gender and the Iranian Press in the 1940s*. International Journal of the Middle East Studies, Vol. 33, No. 3, 2001. s. 335. Po roce 1941 vycházely například časopisy: *Zanán-e píšrav* (Progresivní ženy; vydávaný Sedíqe Gandže), *Qejám-e zanán* (Ženská revolta; vydávaný Soghrá Alí-Ábádí), *Hoqúq-e zanán* (Ženská práva; vydával jej Ebtehádž Mostahaq), *Ázadí-je zanán* (Svoboda žen; vydávaný Zafardocht Ardalán), *Zan-e mobárez* (Militantní ženy; vydávaný Kobra Sáremí), *Bánú* (Žena; vydávaný Najere Sajdí) nebo *Bánú-je Írán* (Íránská žena; vydávaný Maleke Etezadí). POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 40.

²⁵² SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

²⁵³ Fáteme Sajjáh byla první profesorkou Teheránské univerzity a také reprezentantkou Íránu v OSN. Mimo jiné pracovala jako novinářka. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 40.

²⁵⁴ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014). Další organizací tohoto období byla například také *Džamájat-e zanán-e Írán* (založena Badr al-Molúk Bámdád بدرالملوك بامداد; vydávala *Zan-e emrúz*). POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 40.

Jednotlivé spolky se začaly slučovat, aby tak společnými silami prosazovaly své požadavky. Patřily sem například: *Andžoman-e mó'ávanat-e zanán-e šahr* (Asociace ženské pomoci Teheránu), *Andžoman-e bánován-e farhangí* (Asociace žen učitelek) nebo *Kánún-e bánován-e pezešk* (Centrum žen lékařek). Ve svém hromadném prohlášení se nechala sdružení slyšet, že „vzdělané a pokrokové perské ženy dneška nemohou uvažovat o své separaci od zbytku společnosti. Ženy musí jít kupředu a bojovat za svá vlastní práva.“²⁵⁶

Sdružením, jež bylo ve čtyřicátých letech nejvíce čínorodým, byla Demokratická společnost žen – *Džáme'a-je demokrát-e zanán*, která fungovala pod záštitou strany Túde.²⁵⁷ V roce 1943 strana zřídila dvě organizace určené ženám. Jednu pro své členky a druhou pro příznivkyně strany. Ty se následně roku 1949 sloučily v jednu instituci - Demokratickou společnost žen komunistické strany Túde. Ženy participující na funkci této organizace pocházely z větší části z prominentních kruhů společnosti, popřípadě ze střední třídy obyvatel. Demokratická společnost žen strany Túde taktéž vydávala své noviny. Nesly název *Bídáří-je má* (Naše probuzení). Jak bylo řečeno v minulé kapitole, levicové ideologie propojovaly feministické myšlenky s konceptem třídy. Zrovna tak i strana Túde zahrnovala otázku získání ženských práv pod zápas za rovné postavení všech obyvatel a odstranění třídního rozdělení společnosti. Kromě toho se snažila ženy zapojit

---

²⁵⁵ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 40.

²⁵⁶ Persky: انجمن بانوان پزشک ; انجمن بانوان فرهنگی ; انجمن معاونت زنان شهر ; SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

²⁵⁷ Původním názvem organizace je *Taškílát-e zanán-e Írán*. K předním členkám patřily: Zahrá a Tádž Eskandarí, Marjam Fírúz, Chadídže Kešávarz, Achtar Kámbachš nebo Badr Monír Alaví. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 41.

do politického života, aby tím rozšířila svoji členskou základnu. Její program čítal témata jako prostituce, zneužívání ženské pracovní síly, vzdělání, centra denní péče, školící semináře, feministický tisk atd. Na druhou stranu je nutné (a zajímavé) podotknout, že otázky týkající se přímo osobního statusu nebyly zmiňovány. V čele strany Túde byli přeci jen muži, v jejichž zájmu nebylo do značné míry omezovat svoji dominanci, zvláště pak v tak citlivých oblastech, jako je rodinný život. Co se ale týkalo politického života žen, bylo v jejich zájmu dámy podpořit, aby získali jejich náklonnost. Proto v roce 1944 Túde předložila madžlesu návrh zákona o ženském volebním právu. Nicméně ten byl parlamentem prozatím zamítnut.²⁵⁸

Dalším mezníkem íránské historie je rok 1953, kdy došlo ke státnímu převratu a svržení ministerského předsedy Mohammada Mosaddeqa.²⁵⁹ V době po převratu se situace ženských hnutí příliš

---

²⁵⁸ Persky: جامعه ی دموکرات زنان ; SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

²⁵⁹ Mohammad Mosaddeq se snažil bojovat proti imperialistickému vykořisťování Íránu a znárodnil ropný průmysl, jenž byl do té doby pod částečnou kontrolou Velké Británie. Pod vedením zahraničních sil se 19. srpna 1953 uskutečnil státní převrat, Mosaddeq se svou vládou byl svržen, byla dosazena vojenská vláda v čele s Fazlolláhem Záhedím a moc šáha Mohammada Rezy Pahlaviho upevněna. Roku 2013 CIA přiznala zapojení do íránského státního přeratu z roku 1953 a vyjádřila se, že ho řídila.

Kromě boje proti imperialismu se Mosaddeq snažil přivést zemi k demokracii, tudíž omezit šáhovu moc, jejíž rozsah byl díky zásahu USA zachován. U vlády se šáh udržel až do roku 1979 právě díky podpoře Spojených států amerických.

Po převratu z roku 1953 byl Mohammad Mosaddeq zatčen a souzen za zradu před vojenským soudem. <http://www.mohammadmossadegh.com/>, (citováno 9.4. 2014). http://www.coldwar.org/articles/50s/iranian_overthrow.asp, (citováno 9.4. 2014). *CIA finally admits it masterminded Iran's 1953 coup*, 19. srpna 2013. <http://rt.com/usa/iran-coup-cia-operation-647/>, (citováno 9.4. 2014). *A short account of 1953 Coup*. <http://www.iranchamber.com/history/coup53/coup53p1.php>, (citováno 9.4. 2014).

nezměnila. Již existující organizace pokračovaly v činnosti a vzniklo i pár nových. Mezi nimi i *Džamájat-e ráh-e no* (Společnost nové cesty). Založila ji Mehrángíz Doulatšáhí v roce 1955. Později se Mehrángíz stala historicky první íránskou ambasadorkou. Důležitou roli společnost hrála při vytváření konceptu „Zákona na ochranu rodiny“ (platného od roku 1967). Dále také zprostředkovávala vzdělávací programy pro nemajetné ženy. Společně s *Andžoman-e zanán-e hoqúqdán* (Společností žen právníček) založenou Mehrángíz Manúčehriján a *Džamájat-e zanán-e tarafdár-e hoqúq-e bašar* (Ligou ženských podpůrkyň lidských práv) založenou Badr al-Molúk Bámdád, rozpoutala roku 1956 kampaň za zavedení volebního práva pro ženy.²⁶⁰

V roce 1959 pak vznikla *Šúrá-je alí-je džamájathá-je zanán-e Írán* (Vysoká rada ženských společenství Íránu). Stala se zastřešující organizací všech existujících uskupení (bylo jich osmnáct) a její hlavou se stala princezna Ašraf Pahlaví, všechny spolky tak byly částečně pod státní kontrolou. Pod naprostý státní dohled se ženská hnutí dostala až v šedesátých letech, když vznikla *Sázemán-e zanán-e Írán* (Organizace íránských žen).²⁶¹

K periodikům, která tehdy vycházela, patřilo *Etteláát-e bánován* (Informace žen), *Nedá-je zanán* (Ženské volání), *Bánú-je Írán* (Íránská žena) nebo *Zanán-e Írán* (Ženy Íránu).²⁶²

---

²⁶⁰ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

²⁶¹ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014). POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 42.

²⁶² POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 42.

Bílá revoluce z roku 1963 byla událostí, která se íránských žen velmi dotkla. Její náplň obsahovala kromě pozemkové reformy také „osvobození“ žen. Není divu, že tyto body nebyly po chuti duchovnímu představenstvu. Již v roce 1959 je velký ájatolláh Sejjed Hossejn Tabátabá'í Borúdzerdí a ájatolláh působící v Teheránu Sejjed Mohammad Behbahání ztratili. Revoluce vyvolala velké pozdvižení a mezi lidmi se zvedla vlna odporu. Protestující vyšli do ulic *bázáru* v jižní části Teheránu, načež ženy reagovaly protidemonstrací. Referendum o přijetí navrženého programu se uskutečnilo 26. ledna a plán byl jednoznačně přijat, čímž bylo také schváleno a uděleno ženám volební právo.²⁶³ Odsouhlasení revolučních změn se neobešlo bez odezvy konzervativců. Nejen v Teheránu, ale i v dalších velkých městech vypukly nepokoje, jejichž vyvrcholením byl 5. červen 1963. Ty byly násilně potlačeny vojenskými jednotkami. Tento zákrok měl do budoucna nepředpokládaný dopad na životní podmínky žen a vyústil v zásadní změny.²⁶⁴

Feministky se po roce 1963 ubíraly dvojím směrem. Jedno křídlo fungovalo pod záštitou vlády, souznělo s vládnoucím režimem a mělo tedy oficiální status. Jednalo se o ženy zaangażované v *Sázemán-e zanán-e Írán*, které mohly působit i v politice. Naproti nim stály odpůrkyně vzdorující systému.²⁶⁵ Opoziční strana byla rozštěpená. Patřily k ní četné revoluční a náboženské skupiny. Též se zapojovali jednotlivci, z nichž

---

²⁶³ Udělení volebního práva považoval šáh za dokončení emancipace žen, jejímž symbolem se stala panovnickova manželka Farah Pahlaví. Demonstrací pokroku byla její korunovace roku 1967. MOHAMMADI, K. *The Cypress Tree: a love letter to Iran*. Bloomsbury, 2012. s. 93.

²⁶⁴ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

²⁶⁵ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

nejvýrazněji působily spisovatelky.²⁶⁶ Nicméně se vždy našly situace, kdy bylo třeba řešit obecné ženské záležitosti, a tak se spojily ve jménu společného cíle.²⁶⁷

Organizaci íránských žen vedla princezna Ašraf Pahlaví (byla dvojčetem Mohammada Rezy Pahlavího). Již před působením v organizaci se pohybovala na poli politiky, avšak po roce 1953, kdy se zostřila situace, se z politického života stáhla. Až při založení *Sázemán-e zanán-e Írán* opět našla svoji úlohu. Nejen jako prezidentka společnosti, ale uplatnila se také přes kontakty se Spojenými národy. Předsedala mnoha skupinám zastupujícím Írán na zasedáních jimi pořádaných, mezi nimi: perské delegaci na Valném shromáždění OSN, perské Komisi pro lidská práva, Komisi OSN pro postavení žen nebo íránské delegaci na konferenci v Mexiku k příležitosti Mezinárodního roku žen 1975.²⁶⁸

Sázemán-e zanán-e Írán vznikla v listopadu 1966. V té době se pod její záštitu přidružilo 55 společností s ženskou agendou, zatímco některé spolky do organizace nevstoupily a zůstaly tak nezávislé. Mezi ty, které chtěly zůstat nepodrobeny, patřila i Společnost žen právniček či Univerzitní ženská asociace.

Významnou osobností nově vzniklé instituce se stala Mahnáz Afchámí. V roce 1970 byla jmenována generální sekretářkou a v této pozici setrvala až do islámské revoluce. Mezi lety 1975 – 1978 dokonce zastávala post ministryně pro ženské záležitosti – *Vazír-e mošáver dar omúr-e zanán*, což jí propůjčilo status druhé ženy, která v Íránu získala

²⁶⁶ Převzato z mé bakalářské práce. VOJTÍŠKOVÁ, V. *Postavení žen v íránské a saúdské společnosti*. ČLOVĚK 15, 2009. s. 14-15.

²⁶⁷ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 16.3. 2014).

²⁶⁸ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014).

ministerské křeslo (první dámou, jež zde vykonávala kabinetní funkci, byla Farroch-rú Pársá²⁶⁹).²⁷⁰

Nyní se vrátíme zpět k Organizaci íránských žen. Princezna Ašraf se nechala slyšet, že jejím hlavním záměrem je vytvořit rovnostářskou společnost, kde budou jak muži, tak i ženy požívat stejná práva a postavení. Organizace vydala stanovy, ve kterých specifikovala záležitosti, jimiž se hodlá zabývat, a těmi jsou: blahobyt žen, právní a společenské otázky, publikace či mezinárodní publicita. Mezi aktivitami *Sázemán-e zanán-e Írán* byla vzdělávací a rekvalifikační činnost, pomoc nalézt zaměstnání, denní péče o děti nebo také podpora plánovaného rodičovství. Pro zmapování celkové situace v zemi prováděla i četné průzkumy aktuálních podmínek v jednotlivých oblastech Íránu.²⁷¹

V roce 1975 Organizace íránských žen podpořila novelu Zákona na ochranu rodiny (z roku 1967). Mezi uzákoněné změny patřilo například zvýšení minimálního věku nutného pro uzavření sňatku, a to na 18 let pro dívky a na 20 let u chlapců. Dále bylo ženám usnadněno iniciovat rozvod, který mimo jiné nyní projednávaly státem zřízené Rodinné soudy.

---

²⁶⁹ Persky: فرخرو پارسا; viz obrázek č. 16. Byla to ministryně vzdělávání v letech 1968 – 1974; po revoluci byla roku 1979 novým režimem popravena. Jejimi posledními slovy, určenými dětem bylo: „Jsem doktorka, takže nemám žádný strach ze smrti. Smrt je jen moment a ne víc. Jsem připravena přijmout smrt s otevřenou náručí raději než žít v ostudě jsouc donucována se zahalovat. Nehodlám se sklonit před těmi, kteří ode mě očekávají, že vyjádřím svoji lítost nad padesáti lety mého snažení za rovnost mezi muži a ženami. Nejsem připravena nosit čáďor a udělat historický krok nazpět.“ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014). BAHRAMI, A. *A woman for all seasons: in memory of Farrokhrou Parsa*. May 2005. <http://iranian.com/ArdavanBahrami/2005/May/Parsa/index.html>, (citováno 17.3. 2014).

²⁷⁰ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014).

²⁷¹ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014).

Nově měly také možnost získat dítě do péče. Zákon kromě toho ustanovil podmínku souhlasu první manželky s případným dalším sňatkem a upravil podmínky, za kterých může žena vykonávat zaměstnání, a to zrušením dosavadních překážek. Ještě jeden zákon týkající se ženského statusu byl schválen. Jednalo se o legalizaci potratů odsouhlasenou již roku 1973.²⁷²

Společnost byla do značné míry využívána k vytváření kladného obrázku určenému k mezinárodní prezentaci země. Zlepšování situace ženské otázky bylo používáno jako silná karta velebící stávající režim. Právě v sedmdesátých letech, v době, kdy se Írán snažil zajistit si internacionální popularitu, se činnost *Sázemán-e zanán-e Írán* rozjela na plné obrátky. Působila nejen uvnitř země, ale i navenek. V roce 1975 poskytla nemalou peněžní částku OSN jako příspěvek určený na financování akcí v rámci programu Mezinárodního roku žen. Konkrétně se jednalo o dva miliony dolarů. Navíc dala princezna Ašraf příslib i nadále ženské programy OSN finančně podporovat.²⁷³

Organizace íránských žen pod sebou sdružovala různé spolky pro pomoc ženám. Působilo v ní na dva tisíce odborníků a sedm tisíc dobrovolníků. Írán se dále vyjádřil pro podporu mezinárodního hnutí žen zastřešeného OSN. V souvislosti s tím se měla v roce 1980 v Teheránu pořádat druhá světová konference věnovaná ženám. V důsledku nastalé situace se ale tak již nestalo.²⁷⁴

Byla to vládní agentura sloužící k podpoře ženských práv. Snažila se reformovat společnost shora, na čemž do značné míry ztroskotala její

---

²⁷² SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014).

²⁷³ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014).

²⁷⁴ Převzato z mé bakalářské práce. PAHLAVÍ, F. *Paměti*. Argo, 2004. s. 361, 364.

úspěšnost.²⁷⁵ Novinky, které přinášela, byly lidem vnucovány státem. Považovali je často za nástroje „despotického“ režimu, jenž jim vnucoval své normy, které nejsou v souladu s místními tradicemi. Nicméně úzké skupině městských žen patřících k vyšší nebo střední třídě tato organizace skutečně přinesla toužebně očekávané změny, a tak záleží na úhlu pohledu, ze kterého ji soudíme.²⁷⁶ Výsledky, jichž dosáhla, nelze jednohlasně zavrhnout. Pro jistý okruh žen znamenaly revoluci.

Naproti státem spravovanému institutu stály protivládně smýšlející aktivistky. O těchto skupinách se nezachovalo příliš informací vzhledem k tomu, že byly shora ignorovány. Jako doklad jejich myšlenek nám může sloužit pouze nevelké množství básní a pojednání, jež tyto ženy sepsaly (kromě toho byly uvedené texty psány jen obrazně). Zastávaly zcela odlišné názory na genderové otázky než jejich státem chráněné rivalky. Často se stávaly členkami rozličných protirežimních organizací nebo dokonce i gerilových skupin. Mnoho z nich příslušelo k levicovým spolkům či naopak k náboženským odpůrcům Pahlavího režimu. Také sem ale spadají sekulárně orientované intelektuálky. Jak bylo již řečeno, většinou se projevovaly spisovatelskou činností. V jejich řadách figurovaly kupříkladu: Símín Behbahání, Símín Dánešvar nebo Forúgh Farrochzád, která svým neohroženým tónem přiměla k zamyšlení zástup svých čtenářek a ovlivnila tak jejich stanoviska. Její snahou bylo zbourat tradiční společenské hradby postavené mezi muži a ženami.²⁷⁷

---

²⁷⁵ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 17.3. 2014).

²⁷⁶ Například Roxana Širází ve své knize říká, že za šáhova režimu měla přístup k bohatství a kvalitnímu vzdělání či zdravotní péči výhradně elita. SHIRAZI, R. *The Last Living Slut*. HarperCollins Publishers, 2010. s. 15.

²⁷⁷ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 18.3. 2014).

Aktivita příslušníků levicového směru byla zakázána, a proto dané skupiny působily v utajení. Nejednalo se o hlavní opoziční sílu. Spíše pak o sekundární neslyšný článek existující téměř bez povšimnutí (minimálně v tomto období).²⁷⁸

Ženy náležící k protivládnímu proudu stály proti dvěma „sokům“ najednou. Z jedné strany čelily státnímu systému a zároveň bojovaly proti tradičnímu pojetí ženské role, patriarchálním hodnotám a z nich plynoucí nerovnosti. Vzdurovaly tak svým „protivníkům“ ze všech úhlů náraz. Byť se ale s Organizací íránských žen ve všech otázkách neshodly, stejně tak jako ona bojovaly za ženskou rovnoprávnost. Navzdory proklamované podpoře ženských práv levicovými skupinami jich však mnohé jejich členky nepožívaly v absolutně plné míře, která jim byla slibována, a ty, jež dosáhly v rámci spolku jistého postavení, k němu dospěly částečně díky plnění „své ženské úlohy“ opečovávatelky.²⁷⁹

Významnými postavami neoficiálních hnutí byly například: Šírín Mo'ázed, Átefa Gorgín, Símín Sálehí, Vídá Hádžebí Tabrízí, Táhera Sajjádí Tehrání, Roqajja Dánešgar, Maníža Ašrafzáda nebo Ašraf Dehqání, která příslušela k Centrální komisi íránských lidových geril (*Čeríkhá-je fedá'í-je chalq-e Írán*).²⁸⁰

Role, které se ujaly nábožensky zaměřené ženy, se do jisté míry podobala pozici ostatních odbojových skupin. Jednak chtěly porazit a odstranit stávající politický systém a taktéž zaujaly sebevědomý postoj,

²⁷⁸ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 18.3. 2014).

²⁷⁹ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 18.3. 2014).

²⁸⁰ Persky: چریکهای فدائی خلق ایران ; SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 18.3. 2014).

když se odhodlaly vyjít ze svých domácností na veřejnost a začít jednat. V roce 1979 se pak aktivně zapojily do revolučního dění, načež setrvaly v podporování nového islámského řádu. Některé z nich zastávaly reformistická stanoviska, nicméně si stále udržely svůj pohled s důrazem na rodinné hodnoty či „slušné“ odívání, přičemž „správná“ žena se bez čádoru neobejde.²⁸¹

V letech mezi Bílou (1963) a islámskou revolucí (1979) došlo v Íránu k nesčetným změnám, které znamenaly historický přelom. Životní podmínky žen dosáhly skutečného pokroku. Bylo naplněno mnoho požadavků kladených na vládu z počátku jejího panování. Mezi nimi byl kupříkladu učiněn pokrok ve vzdělávání, stoupl počet gramotných žen i těch, které po dokončení školy vstoupily do zaměstnání a pokračovaly v budování kariéry, přičemž participovaly na veřejném životě, což byla dříve jen těžko představitelná myšlenka, v praxi v podstatě nedosažitelná. Kromě různých programů na pozvednutí životních podmínek bylo uzákoněno hned několik revolučních změn, především v oblasti rodinného práva, ale přiznáno ženám bylo i právo volební.²⁸²

Právě vzdělávání mělo největší vliv na celkové obrození a pomohlo ženám k nabytí sebevědomí. Číselné hodnoty počtů dívek vstupujících na školní půdu dokazují, jak explozivní byl edukační rozvoj. V průběhu dvou dekád mezi lety 1946 a 1976 byl zaznamenán vzestup z 94 000 na 1 800 000 žákyň na základních školách, ze 7 000 na 824 000 vzrostl počet studentek středních škol a z pouhých 500 se vyšplhalo množství dívek navštěvujících univerzitní posluchárny na úctyhodných 43 000. V zemi fungoval vzdělávací aparát žen, které se angažovaly v rozšiřování gramotnosti. V průběhu sedmdesátých let stálo v jejich řadách 12 403

²⁸¹ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 18.3. 2014).

²⁸² SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 19.3. 2014).

učitelek, jež působily ve venkovských oblastech. Uplatnění našly absolventky vzdělávacích institucí v mnoha různých oborech, včetně těch nejatraktivnějších prestižních pozic v oblastech práva, medicíny, techniky, pedagogiky nebo umění. Tyto možnosti jim poskytlo nejen vzdělání samotné, ale také souhra okolností, která zajistila velký ekonomický růst Íránu, díky němuž se země celkově rozvíjela a byla vytvořena četná pracovní místa. Ženy se dostaly i do vysokých pozic jako soudkyně, pilotky, profesorky, pracovaly i v armádě či vládním aparátu, což předpokládá vsutku emancipované prostředí. Byly i zvolenými funkcionářkami. Konkrétně zastávalo na konci sedmdesátých let 22 žen pozice v madžlesu, dvě byly členkami senátu, 333 žen získalo politický úřad v místních zastupitelstvech - pět z nich jako starostky, dále se jedna žena stala guvernérkou a jiná ambasadorkou. Přímo ve vládě vykonávala funkci jedna ministryně a tři náměstkyně ministra. Závěrem musíme dodat, že většina profitujících byly členky horních a středních společenských tříd. Ženy ze spodních sociálních vrstev (především z venkova) neměly velkou šanci zaregistrovat nějaké závratné změny.²⁸³

Uznání je nutné vyjádřit řadě aktivistek, jež bojovaly za zlepšení podmínek pro ženy. Byly dost silné na to, aby bránily své názory a neustoupily, i když musely čelit výsměchu a nepochopení. Musely čelit zakořeněným tradicím a zároveň opovrhování ze strany mnoha lidí, kteří je odsuzovali za „kolaboraci“ s režimem. Kromě jiného nebyly nikým respektovány. Dokonce ani jejich spolupracovníci je nebrali vážně, což bylo výsledkem zažitých kulturních norem a feministky s touto nezdolnou překážkou musely neúnavně zápasit.²⁸⁴

---

²⁸³ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 19.3. 2014).

²⁸⁴ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 19.3. 2014).

Zpřístupněné vzdělání vyprodukovalo masu učených žen, které si začaly uvědomovat uzurpaci politické moci. Postrádaly svobodu slova a možnost se sdružovat v nezávislých organizacích. Z jejich nesouhlasu plynul vznik nespokojeného davu vystudovaných žen střední třídy. Na konci sedmdesátých let povolil Mohammad Rezá Pahlaví na mezinárodní nátlak uzdu a dal obyvatelům více svobod, což poskytlo jeho odpůrcům příležitost se hromadně mobilizovat a situace se vládním jednotkám vymkla kontrole. Protirežimních demonstrací se pak na přelomu let 1978 a 1979 zúčastnily i tyto frustrované ženy²⁸⁵ a dokonce také členky *Sázemán-e zanán-e Írán*. Revoluce pro ně totiž znamenala naději na zlepšení ženského statusu.²⁸⁶

4.3 Situace v době islámské revoluce²⁸⁷

Březen 1979 byl zlomovým bodem ve vývoji íránského feminismu. Od sedmého do desátého března toho roku se odehrály krvavé střety mezi příznivci a odpůrci Chomejního a ženy zde hrály velkou roli.²⁸⁸ Na Mezinárodní den žen se patnáct tisíc aktivistek zúčastnilo demonstrace. Vyjadřovaly tak nesouhlas s novou omezující politikou. Byly

---

²⁸⁵ SEDGHI, H. *Feminist Movements III. in the Pahlavi Period*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>, (citováno 19.3. 2014). Proti šáhově vládě protestovaly ženy z mnoha různých proudů. Ačkoli pro velkou část z nich nebyla víra stěžejním důvodem k účasti na demonstracích, sjednotily se pod společným „heslem islámu“, aby tak dosáhly svržení monarchického režimu. MOHAMMADI, K. *The Cypress Tree: a love letter to Iran*. Bloomsbury, 2012. s. 132.

²⁸⁶ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 124 – 125.

²⁸⁷ Podkapitola je převzatá z mé bakalářské práce až po část 4.3.2. Název podkapitoly je pozměněn a text mírně doplněn a upraven. HERINKOVÁ, E. *Personal status žen v Íránu*. Bakalářská práce – ZČU, 2012. s. 46-50.

²⁸⁸ Viz obrázek č. 17. KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14.

mezi nimi i některé západní feministky (například Kate Millett nebo Sophie Keir), které byly záhy vyhošťovány ze země. Následně dorazila i skupina sedmnácti feministek z organizace *Le Comité international du droit des femmes*, jež si vyžádala interview s ájatolláhem Chomejním. Ten však na jejich otázky reagoval demonstrativním mlčením.²⁸⁹

Rebelantky čelily především záměru zavést povinné zahalení hlavy. Protestovaly také proti vyloučení žen ze soudnictví a armády. Dalším neméně důležitým faktorem vzbuzujícím nevoli byla plánovaná revize rodinného práva z doby šáha Mohammada Rezy Pahlavího. Nyní vyšly ženy do ulic, jelikož se nehodlaly smířit s konzervativními pravidly, do kterých se je nová vláda chystala uvrhnout.²⁹⁰ Tento okamžik je momentem, kdy ženy v Íránu sebraly veškerou odvahu k boji za svá práva a feministický aktivismus tak v Íránu propukl naplno.²⁹¹

Slogany, jež demonstrantky provolávaly, zněly: „*na úsvitu svobody již svobodu postrádáme*“, „ *pryč s diktaturou*“, „*vsadily jsme své životy pro svobodu a budeme bojovat zas*“,²⁹² „*svoboda je naše kultura, zůstat doma naše ostuda*“, „*den žen není ani západní, ani východní, je mezinárodní*“.²⁹³

---

²⁸⁹ Organizaci předsedala Simone de Beauvoir. NAGHIBI, N. *Rethinking Global Sisterhood: Western Feminism and Iran*. University of Minnesota Press, 2007. s. 97 – 100.

²⁹⁰ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 477.

²⁹¹ KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002. s. 14.

²⁹² POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 131.

²⁹³ TABARI, A. *The Women's Movement in Iran: A Hopeful Prognosis*. *Feminist Studies*, Vol. 12, No. 2, 1986. s. 350.

Nicméně tyto hlasité protesty neměly dlouhého trvání. Nevytvořila se zde jednotná opoziční síla bojující za ženská práva, ani se nezvedly žádné další masové demonstrace. Vznikaly pouze menší organizace.²⁹⁴

Postavení některých žen se během prvních pár let razantně změnilo. Nastala přísná segregace pohlaví na veřejnosti, vdané dívky nesměly navštěvovat školy,²⁹⁵ nošení závoje se stalo nevyhnutelným a charakter rodinného práva se přizpůsobil šarí'e, čímž byla potlačena ženská práva. Alespoň prozatím.²⁹⁶

4.3.1 Účast a podíl žen na islámské revoluci

Stejně tak jako muži, sehrály svou roli v islámské revoluci samozřejmě i ženy. Ženy se podílely na revoluci různými způsoby a vedly je k tomu i rozličné důvody.

Šáhovy právní změny se sotva dotkly majoritní většiny žen, a proto také nebyly podpůrkyněmi těchto reforem. Když se zhoršila ekonomická situace obyvatel, neměly důvod při šáhovi stát, ba co víc, postavily se na druhou stranu a podpořily revoluci.²⁹⁷ Se stoupající islamizací se stále častěji objevovala tradiční *mahdžuba* (závoj), jako odpor vůči hamižnosti vyšší vrstvy, neznabožnosti a korupci. Ženy byly propagandou vyzývány, aby se účastnily revolučních snah. Podpora revoluce z jejich strany hrála důležitou úlohu. Ájatolláh Chomejní si dobře uvědomoval, že loajalita

²⁹⁴ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 478.

²⁹⁵ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 17.

²⁹⁶ Pro více informací viz kapitola 3.2 - HERINKOVÁ, E. *Personal status žen v Íránu*. Bakalářská práce – ZČU.

²⁹⁷ HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007. s. 1173 - 1174.

iránských žen je zásadní pro dosažení jeho snah.²⁹⁸ Jejich podpora byla natolik silná, že Chomejní po svém návratu do země v únoru 1979 zapomněl na svůj opoziční postoj vůči volebnímu hlasu žen a volal je k vyjádření v referendu o ustanovení islámské republiky.²⁹⁹

Některé byly zapojeny do levicových organizací, nebo byly členkami jistých gerilových skupin. Mnoho z nich bylo zabito, v lepším případě jen zatčeno. Nacházely se mezi nimi hlavně ženy ze střední společenské vrstvy nebo ženy, jež měly možnost pobývat po nějakou dobu v zahraničí.

Větší část žen podílejících se na islámské revoluci měla kořeny v masách širší spodní třídy. Byly to zástupy žen, které se účastnily demonstrací proti šáhovu režimu. Demonstrací, během kterých přišly některé z nich o vlastní život.³⁰⁰

V neposlední řadě se ženy zasloužily na islámské revoluci svojí podporou, poskytovanou mužským členům rodiny, zejména pak svým synům. Jako ochránkyně přispěly taktéž k záchraně mnohých životů, když poskytovaly útočiště prchajícím demonstrantům.

Tak jako se porevoluční změny týkaly hlavně žen žijících v městském prostředí, byly to právě ony, které se také na revoluci nejvíce podílely. Byly to především městské ženy, které se účastnily pouličních demonstrací. Ženy, jakož i muži, z venkova byly o mnoho zdrženlivější

---

²⁹⁸ KŘIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z. *Islám: ideál a skutečnost*. Panorama, 1990. s. 170 - 174.

²⁹⁹ HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007. s. 1173 - 1174.

³⁰⁰ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 486.

a do nepokojů se příliš nezapojovaly. Revoluční aktivitu přenechávaly těm, jichž se následně revoluce také nejvíce dotkla.³⁰¹

Od islámské revoluce ženy očekávaly především zlepšení sociálních podmínek, ale také morálky založené na tradičních islámských základech. Vycházely z předpokladu, že sociální spravedlnost může nastolit pouze islámské právo jako jediný zdroj spravedlnosti. Tu jim Chomejní přislíbil během revoluční agitace. Jeho slovy: „*Islám nikdy neodporoval ženské svobodě; naproti tomu islám nesouhlasí s konceptem ženské přeměny, oponuje jejich proměně a vrací ženám čest a důstojnost.*“³⁰²

Účast na revoluci ženám dodala vizitku správných muslimek hodných úcty. To, že ženy participovaly na revoluci, jim také dodalo sebedůvěru a zájem o politické dění v zemi. Získaly si také větší vážnost. Právě revoluce přispěla k tomu, že se ženy samy zvedly, šly do ulic a zapojily se tak do politického života vlastní aktivitou.³⁰³ A tak můžeme do doby revoluce datovat zrod politické aktivity Íránek.³⁰⁴

Je paradoxní, že revoluční dění (jež ženám po revoluci uškodilo) vyvolalo vstup žen na práh politiky, když předtím jim svěřená práva k politickému životu byla jen poskrovnu využívána. Až v době revoluce ženy změnilly svůj postoj k politice a veřejnému dění. Dalším paradoxem je, že stejný moment, který ženy uvrhl do politické aktivity, moment,

---

³⁰¹ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 486.

³⁰² HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007. s. 1174.

³⁰³ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 487.

³⁰⁴ HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007. s. 1174.

kterým si „spoluvybojovaly“ nastávající režim, je následně začal připravovat o jejich vlastní práva a začal je omezovat stanovováním užších společenských a zákonných hranic.³⁰⁵

4.3.2 Následné porevoluční dění

Zhoršené sociální a ekonomické podmínky způsobily zostření dohledu nad chováním žen a byl kladen větší důraz na dodržování morálky „správné muslimky“ na veřejnosti tak, jak jej vyžadovalo duchovenstvo vedoucí stát. S obavou před postihem si ženy řádně zakrývaly vlasy a dbaly na cudnost svého oděvu. Začal být zvětšován tlak na zaměstnané ženy a ty, které měly dříve možnost těšit se ze západního zboží, si tuto radost nyní byly nuceny odepřít, jelikož byla zavedena přísná opatření proti dovozu zakázaného zboží (včetně alkoholu) do země.³⁰⁶

Navzdory všem překážkám není pro ženy tím nejzásadnějším „ženská otázka“ jako taková. Tíží je více všeobecné problémy společnosti, jako například nedostatečné finanční zázemí. Byly-li by všechny tyto základní potřeby uspokojeny, snažily by se možná íránské ženy dosáhnout lepšího společenského postavení. Do té doby budou ale řešit přednější záležitosti.³⁰⁷

Porevoluční zhoršení ekonomických podmínek Íránu mělo za následek vyvlastňování majetku ve prospěch nejchudších, ve kterých měl režim své zastánce. Mezi nimi byla i široká vrstva žen, využívajících

---

³⁰⁵ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 487.

³⁰⁶ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 488.

³⁰⁷ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 489.

programů pro rozvoj gramotnosti nebo pro zlepšení zdravotní péče.³⁰⁸ Našly zde své uplatnění také jako pracovní či pomocná síla. Zapojily se tak do veřejného dění a později získaly funkci jako nepostradatelná pracující složka společnosti během války s Irákem. Ženy byly Chomejmím podněcovány k participaci na veřejném životě.³⁰⁹

Uplatnění našly rovněž ve školství a zdravotnictví, kde vznikla velká poptávka po pracovnicích. Ta byla výsledkem segregace pohlaví, vyžadující dostatečně početný ženský personál.³¹⁰

4.4 Íránský feminismus po revolučním dění z roku 1979

Feminismus byl od počátku teokratickým režimem vnímán jako projev degenerace. Koncept byl spojován jednak s vnucovaným nátlakem genderových témat minulým vládním zřízením a také představoval symbol „imperialistické a neřestné“ západní kultury.³¹¹

Genderové otázky jsou v Íránu často diskutovaným tématem vyvolávajícím silné emoce a spory mezi skupinami lidí. Zastávat ženská práva se stalo nesnadným úkolem. Nevytvořila se zde žádná jednotná organizovaná opoziční skupina, která by se této nelehké úlohy zhostila. Nicméně ženy nezůstávaly pasivní. Formovaly genderové diskursy a stály

---

³⁰⁸ Navzdory programům se krátce po islámské revoluci počty dívek na školách výrazně snížily. Roku 1983 čítaly dívky pouze 10% z celkového počtu studentů v Íránu. YAMANI, M. *Feminism and Islam: Legal and Literary Perspectives*. New York University Press, 1996. s. 203.

³⁰⁹ HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007. s. 1176 - 1777.

³¹⁰ HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007. s. 1176 - 1777.

³¹¹ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movements IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 19.3. 2014).

za jejich dalším vývojem. Feminismus v období islámské republiky lze rozdělit na čtyři stádia, která byla ovlivněna politickým a socio-ekonomickým děním v zemi. Podle něj bude epocha rozčleněna.³¹²

Na počátku bylo revoluční období, kdy ženy vyšly davově do ulic. Za první historickou fázi můžeme tedy považovat léta mezi rokem 1978 a létem 1981 – to již měla nová vláda pod vedením ájatolláha Chomejního moc pevně v rukou. Během této etapy (konkrétně roku 1979 – po vzniku nového státního zřízení), když stál v čele vlády Mehdí Bázargán, se ženy silně aktivizovaly ve velkém počtu. Zrodilo se nesčetné množství čistě ženských skupin operujících napříč celým Íránem. Původně individuální iniciativa se proměnila v organizovanou činnost v rámci nově vzniklých spolků i odbojových skupin tajně působících již za minulého režimu. Mezi těmi, které se angažovaly, stály příslušnice všech proudů, jež se zasloužily o svržení Pahlavího vlády, tedy nábožensky zaměřené rebelky, následovatelky levicové ideologie i nacionalistky.³¹³ Islámské ženské organizace byly ájatolláhem Chomejním samozřejmě značně podporovány. Patřila mezi ně například *Nehzat-e savád ámúzi*³¹⁴ (Hnutí gramotnosti), vzniklá roku 1980³¹⁵ a byla také podporována nová ženská teologická Univerzita *al-Zahrá* v Qomu.³¹⁶ Stala se pro dívky jedinou

---

³¹² Schéma časového rozdělení jsem si vypůjčila od autorky a rozšířila ho: MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movements IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 19.3. 2014).

³¹³ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movements IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 21.3. 2014).

³¹⁴ Persky: نهضت سواد آموزی

³¹⁵ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 16.

³¹⁶ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 16 – 17.

příležitostí ke studiu některých oborů, které jim nebyly zpřístupněny na jiných vysokých školách.³¹⁷

Nová ženská hnutí³¹⁸ nepožadovala žádná zvláštní vylepšení podmínek, nýbrž pouze protestovala proti příliš fundamentalistickému výkladu pramenů islámu, zvláště pak co se týče genderových otázek. Přece však tento problém pro většinu členek daných skupin nebyl na prvním místě. Vzhledem k tomu, že se jednalo z velké části o nacionalistické a levicové organizace, zásadním byl boj vůči imperialismu a odstranění autoritářské monarchie, od čehož se odvíjelo jednání spolků. Ačkoli nesouhlasily s mnohými kroky učiněnými současným vedením země, nezavrhovaly jej zcela. Nový režim pro ně stále představoval naději na spravedlnost. Bitva za ženská práva tak musela coby vedlejší záležitost ustoupit do pozadí. Kromě toho připravily dějinné události obyvatelům zcela jiné starosti, čímž byla odtazena pozornost od ženských témat ještě více.³¹⁹

Mezi přední organizace porevolučního Íránu patřila nábožensky zaměřená *Džáme´a-je zanán-e enqeláb-e eslámí*³²⁰ (Ženská společnost islámské revoluce) a levicová *Ettehád-e mellí-je zanán*³²¹ (Národní unie žen). První uvedená asociace vznikla během horkého období roku 1978

³¹⁷ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 105 – 106.

³¹⁸ Myšleno kromě těch islámských. Ačkoli je pravda, že ani nábožensky zaměřené ženy podporující islámský režim nesouhlasily s tvrdým způsobem zavádění nových genderových norem. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 134.

³¹⁹ Je myšlena především Irácko – Íránská válka. MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movements IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 21.3. 2014).

³²⁰ Persky: جامعه زنان انقلاب اسلامی

³²¹ Persky: اتحاد ملی زنان

na základě spolčení žen různého zázemí a odlišného pojmání víry, načež převzala bývalou *Sázemán-e zanán-e Írán*. Respektive od islámské vlády obdržela její uzmuté kancelářské prostory i s dalším vybavením, a tak je bez váhání využila. Nakonec však díky systému stejně zanikla. Byly jí odebrány státní příspěvky, a tím pádem se nevyhnula rozpuštění. Členky si tudíž musely najít jiné působiště.³²² Ačkoli byla prorežimní, některé její členky nesouhlasily s nově nastavenými genderovými poměry.³²³

Z řad aktivistek si můžeme jmenovat například dceru ájatolláha Mahmúda Táleqáního - Ázam Táleqání.³²⁴ Stala se členkou porevolučního madžlesu, vydávala periodikum *Pajám-e hádžar* a založila Islámskou organizaci žen Íránu (*Mo'assase-je eslámí-je zanán-e Írán*),³²⁵ jež pořádala výuku pro ženy.³²⁶ Usilovala také o vznik nové, osvícenější interpretace pramenů islámu.³²⁷ Další, neméně významnou dámou, byla Monír Gordží³²⁸ ze strany *Hezb-e džomhúrí-je eslámí* (Strana islámské republiky). Nejen že se angažovala v politice, ale dokonce i kázala. Ve své kariéře se dostala do vysoké pozice jako členka Rady expertů

³²² MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 21.3. 2014).

³²³ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 132.

³²⁴ Persky: اعظم طالقانی

³²⁵ Persky: موسسه ی اسلامی زنان ایران ; MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 21.3. 2014).

³²⁶ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 137.

³²⁷ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 18.

³²⁸ Persky: منیر گرجی

(*Madžles-e chobregán*)³²⁹ – jako jediná žena v historii islámské republiky dosáhla na post v této instituci. Poslední aktivistka z daného období, kterou zde zmíníme, je manželka Mír Hossejna Músáviho - Zahrá Rahnavařd. Byla příslušnicí vydavatelské organizace *Ettelá'át* a zasloužila se o přetvoření časopisu *Ettelá'át-e bánován*, který začal v nové podobě vycházet pod názvem *Ráh-e Zajnab* (Cesta Zajnab) již jako „pravý islámský“ týdeník.³³⁰ Magazín však brzy zanikl.³³¹

Na scénu po islámské revoluci vstoupila také Marjam Behrúzí, kterou ovšem nelze považovat za feministku. Je to žena se silně konzervativními názory. Od roku 1979 byla členkou parlamentu, kde působila po čtyři volební období. Ačkoli se neřadí mezi zastánkyně ženských práv, pomohla protlačit některé zákony na zlepšení ženského statusu, jako například dřívější odchod do důchodu.³³²

Novým časopisem, vzniklým roku 1979 byl *Mahdžobe* (Zahalená),³³³ vydávaným v angličtině a sloužícím k mezinárodní propagandě „islámského obrazu“ ženy. Časopis je dle vydavatelů otevřený mezináboženskému dialogu. Dalším plátkem prodávaným nadnárodně, dostupným i v arabštině, je *Al-Táhera* (Čistá).³³⁴

---

³²⁹ Persky: مجلس خيرگان

³³⁰ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 24.3. 2014).

³³¹ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 24.

³³² JAHANBEGLOO, R. *Iran Between Tradition and Modernity*. Lexington Books, 2004. s. 171 - 172.

³³³ Persky: محجبه

³³⁴ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 25.

*Ettehad-e mellí-je zanán*³³⁵ (Národní unie žen) byla marxisticky orientovaná instituce,³³⁶ částečně autonomního rázu. Její vznik navazoval na výše uvedené demonstrace z 8. března 1979, které se odehrály v Teheránu, ale i v Šírázu za masové účasti nespokojených žen znechucených zrušením Zákona na ochranu rodiny, jenž byl deklarací z 26. února 1979 prohlášen za neislámský,³³⁷ a povinností nosit čáador. Nicméně nebyly jejich hlasy brány v potaz. Jedinou odezvou na bouřící se davy bylo zavržení participantek demonstrací coby nemravných žen s kontrarevolučními snahami, spolčených se zastánci monarchického zřízení, což vedlo k jejich napadání konzervativnější částí společnosti. Nakonec ale neměl režim jiné možnosti než do jisté míry vyjít demonstrantkám vstříc, a tak byly například zřízeny nové rodinné soudy. Zřízení Národní unie žen bylo taktéž odpovědí na tyto události. Byla složená ze vzdělaných členek s levicovou ideologií. Stala se celostátně působící organizací, a tak jako jiné ženské instituce, vydávala svůj žurnál – *Barábarí* (Rovnost). Tento plátek se později přetransformoval v měsíčník *Zan dar mobáreze* (Ženy v bitvě). Ačkoli byla *Ettehad-e mellí-je zanán* institucí se silnou členskou základnou, musela v roce 1981 díky měnícím se podmínkám v zemi ukončit svoji činnost. Mnoho příslušnic organizace bylo uvězněno, případně bylo nuceno opustit Írán a odejít do exilu do západních zemí.³³⁸

---

³³⁵ Persky: اتحاد ملی زنان

³³⁶ Byla přidružená k Fedá'íjáne chalq. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 156.

³³⁷ Chomejní dokonce prohlásil, že „ženy, které se na základě tohoto zákona rozvedly, nejsou legálně rozvedené a pokud se znovu provdají, jsou cizoložnice a jejich děti nemanželské a vyděděné“. SEDGHI, H. *Women and Politics in Iran: Veiling, Unveiling and Revailing*. Cambridge University Press, 2007. s. 128.

³³⁸ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 24.3. 2014).

Dalšími levicovými spolky, vzniklými kolem roku 1979, jsou *Andžoman-e rahái-je zan*³³⁹ (Asociace ženské emancipace) publikující časopis *Rahái-je zan*, *Džamáijat-e bídáří-je zan*³⁴⁰ (Společnost probuzení ženy) s magazínem *Bídáří-je zan*, *Džamáijat-e zanán-e mobárez*³⁴¹ (Společnost militantních žen) vydávající *Zanán-e mobárez* či *Ettehád-e enqelábí-je zanán-e mobárez*³⁴² (Revoluční unie militantních žen), která publikovala list *Sepíde sorch* (Rudý úsvit).³⁴³

Vznikla taktéž zastřešující organizace *Šúra-je hambastegí-je zanán*³⁴⁴ (Rada ženské solidarity), jež sjednocovala skupiny bojující proti islámské vládě. Oproti nim stály prorežimní sekularistické asociace – výše zmíněné *Taškílát-e zanán-e Írán*, *Zanán-e tarafdár-e nehzat-e ázádí-je Írán* a *Sázemán-e zanán-e džebhe-je mellí*.³⁴⁵

Druhým vývojovým stádiem porevolučního feminismu v Íránu bylo období irácko – íránské války, tedy v rozmezí let 1980 – 1988. Tato etapa byla vzhledem k okolnostem všeobecně náročnou epochou, která měla vliv i na další postup rozvoje íránského feminismu. Byla to především éra islamizace a institucionalizace, kdy se přísně uplatňovala *šarí'a*³⁴⁶ téměř v čisté podobě. Co ženám zbylo z inovací minulého monarchistického

---

³³⁹ Persky: انجمن رهایی زن

³⁴⁰ Persky: جمعیت بیداری زن

³⁴¹ Persky: جمعیت زنان مبارز

³⁴² Persky: اتحاد انقلابی زنان مبارز

³⁴³ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 130.

³⁴⁴ Persky: شورای همبستگی زنان

³⁴⁵ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 132.

³⁴⁶ Islámské náboženské právo.

režimu, bylo volební právo. Avšak práva *personal statusu* byla nahrazena náboženským právem. Nejen že bylo transformováno rodinné právo, ale také byla ženám uzmuta možnost zastávat některé posty nebo studovat jisté obory považované za mužskou doménu. Mezi nimi (jak již bylo dříve uvedeno) se jednalo kupříkladu o pozici soudkyně.³⁴⁷ Navíc vešel v platnost zákon zakazující vdaným dívkám navštěvovat školy.³⁴⁸ V dubnu 1980 byly pak uzavřeny všechny univerzity, a to až do roku 1984.³⁴⁹ V roce 1981 vláda zakázala činnost ženských, politických a odborových organizací.³⁵⁰ Naděje, kterou ženy vkládaly v teokratický režim postavený čistě na islámu, jenž měl být tím skutečně spravedlivým, brzy po revoluci pohlavla. Doufaly ve zlepšení své situace, ale opak se stal pravdou. Zklamání pocítily i aktivistky, které stály těsně po revoluci v čele ženské elity, obhajovaly islamizaci a zavrhovaly sekulární feminismus.³⁵¹

Ačkoli se to může zdát rozporuplné, tlak na islamizaci a okolnosti s tím spojené vyústily v nárůst počtu žen, které se staly aktivními

---

³⁴⁷ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 24.3. 2014).

³⁴⁸ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 71.

³⁴⁹ Stalo se tak v návaznosti na Enqeláb-e farhangí-je eslámí (Islámskou kulturní revoluci). V rámci islamizace a odstranění opozice z akademického prostředí byl proveden útok na kampusy a řada studentů byla zraněna. Proto došlo k následnému uzavření vysokých škol. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 71 – 72, 103.

³⁵⁰ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 134.

³⁵¹ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 24.3. 2014).

a politicky činnými. Ženy tvořily důležitou základnu podpory vládního systému, a tak jim byla poskytnuta příležitost se zapojit do politického života. Jednalo se ovšem jen o bezvýhradné zastánkyně islámské republiky. Kromě toho, že se zvýšil počet žen působících na politické půdě, vzrostl i jejich podíl na pracovním trhu, k čemuž přispěla válečná situace. Jako ospravedlnění ženské participace na veřejném životě posloužil argument, že v aktuálním („řádném islámském“) prostředí je naprosto bezpečná, a tak se dala tolerovat.³⁵² Taktéž konzervativnější rodiny již neměly takový strach pouštět dívky z domu samotné, čímž se veřejná sféra otevřela širšímu okruhu žen.³⁵³ Členky madžlesu se snažily prosazovat ženská témata a hájit jejich práva. Třebaže jich bylo poskrovnu, jejich hlasy byly nepřeslechnutelné.³⁵⁴

Válečný stav si vyžádal také mobilizaci žen. Během války se zrodilo feminní křídlo dobrovolnických milic *Cháharán basídží*³⁵⁵ (Sestry mobilizace). Říkalo se jim také Sestry Zajnab. Byly rekrutovány, aby vypomáhaly všude, kde vlivem války chyběla pracovní síla. Často tvořily zázemí vojákům na frontách. Šily, připravovaly stravu, léky, a dělaly vše, co bylo třeba. Mimo bojiště například pomáhaly rodinám padlých

---

³⁵² MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁵³ PENDLETON, C., ZHU, O. *New Feminism in Iran*. November 2011. <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>, (citováno 7.4. 2014).

³⁵⁴ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁵⁵ Persky: خواهران بسیجی

vojáků nebo vyučovaly na venkovských školách. Veškeré aktivity dělaly v rámci dobrovolné činnosti, bez nároku na finanční odměnu.³⁵⁶

Třetí etapou je období poválečné rekonstrukce, kdy se politické směřování přetransformovalo směrem k větší otevřenosti. Dokonce se v (nyní již částečně nezávislém) tisku objevila i kritika formálních stanovisek a opět se začala řešit ženská otázka. Se stále jasněji zřetelným tónem nesouhlasu vyjadřovaly autorky článků svoji nespokojenost s aktuální pozicí žen, čímž byla nakonec vláda nucena reagovat změnou zákonů týkajících se *personal statusu* a posunout tak legislativní ustanovení směrem k větší rovnosti. Postavení žen se tak na začátku devadesátých let začalo pomalu měnit k lepšímu. Bylo upraveno rozvodové právo, užívání antikoncepce se stalo akceptovaným, dívky již neměly pouze omezený okruh výběru ze studijních oborů³⁵⁷ a konečně i soudní systém vpustil do svých řad příslušnice něžného pohlaví.³⁵⁸

Mehrángíz Kár roku 1997 naspala: „*právní reformy, které se uskutečnily, byly výsledkem ženských aktivit v zemi i mimo ni, aktivistů a učenců, kteří bez ustání bojovali za změnu. Tyto boje zajistily, že už nebylo možné, aby byla uplatňována tradiční interpretace islámského práva, která je pro ženy naprosto zhoubná.*“³⁵⁹

³⁵⁶ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 78 – 79.

³⁵⁷ Zahrá Rahnavard byla jednou z žen, na jejichž popud zrušil ájatolláh Alí Chamenijí dívkám zákaz studovat nějaké obory. RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 22.

³⁵⁸ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁵⁹ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 122.

Ženy se dokonce dostaly na pole filmového průmyslu. Jako režisérkám se jim stal film novým prostředkem k vyjádření kritiky, která byla často velmi otevřená. Feministické snímky jsou natáčeny jak přímo v Íránu, tak íránskými exulantkami. Za všechny můžeme zmínit všestrannou umělkyni Šírín Nešát, žijící dnes v New Yorku.³⁶⁰

Rozvoj vzdělávání byl od devadesátých let markantním jevem. Vzdělávání žen bylo vládou podporované, tudíž vzrostl počet absolventek univerzit. Kromě státních investic tomu napomohla i islamizace, dávající rodinám pocit jistoty, že jejich dcery jsou v „bezpečí“.³⁶¹ Roku 1994 činily studentky vysokých škol 40%, v letech 2003 – 2004 dosáhl jejich počet 60% a roku 2008 dokonce 68%. V návaznosti na nárůst ženské vzdělanosti přibýlo frustrovaných absolventek neschopných nalézt adekvátní uplatnění. Tradice společnosti společně se stagnující ekonomikou jim bránily v seberealizaci, a tak se začaly domáhat radikálních změn. Navzdory nespokojenosti však počet zaměstnankyň stoupal. Na konci devadesátých let proto začaly vznikat ženské odbory.³⁶² Mnoho dobrovolnic se také angažovalo v neziskových organizacích.³⁶³

Začátkem devadesátých let se celkově měnily tendence íránské vlády se snahou smířit oficiální hlediska s modernitou a demokracií. Toto úsilí přispělo k nalezení nových přístupů k interpretaci islámu, posílilo dialog mezi vedením země a sekularisty a otevřelo tak dveře

---

³⁶⁰ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 138. *Shirin Neshat*. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 2012. <http://signsjournal.org/shirin-neshat/>, (citováno 18.4. 2014).

³⁶¹ Myšleno je morálně bezpečné prostředí.

³⁶² MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

³⁶³ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 23.

k „modernějšímu“ pohledu na záležitost genderu, což znamenalo velký krok vpřed. Byla tím v podstatě narušena legitimita doposud uplatňovaných norem.³⁶⁴

Za vlády prezidenta Alího Akbara Hášemího Rafsandžáního³⁶⁵ (1989 – 1997) pak roku 1992 vznikl Výbor ženských záležitostí, aby se zabýval problémy íránských žen a zlepšil jejich situaci.³⁶⁶ Toho mělo být dosaženo skrz vzdělávání a modifikaci zákonů upravujících ženský *personal status*. U založení společnosti a následně v jejím čele stála Marzíje Seddíqí,³⁶⁷ pozdější členka parlamentu (1996 – 2000) a Šahlá Habíbí,³⁶⁸ která po ní vedení výboru převzala. Vzdělávací program měla na starosti Másúme Ebtekár, profesorka a editorka, o které budu ještě hovořit. Díky propojení a spolupráci s autoritami se členky výboru infiltrovaly na ministerstva, kde takto vznikly ženské komise. V důsledku nastalých změn a rozvíření diskuse nad ženskou otázkou byly členkami parlamentu³⁶⁹ předkládány četné návrhy na zlepšení ženského postavení v rámci práva. Za prezidenta Chátamího (1997 – 2005) se výbor

---

³⁶⁴ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁶⁵ Persky: علی اکبر هاشمی رفسنجانی

³⁶⁶ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

³⁶⁷ Persky: مرضیه صدیقی

³⁶⁸ Persky: شهلا حبیبی ; stala se též poradkyní prezidenta Rafsandžáního pro oblast ženských záležitostí.

³⁶⁹ Nicméně členky madžlesu nejsou většinou brány vážně. Muži se na ně dívají jako na vetřelce, kteří nemají na veřejné scéně své místo. Kromě toho nesmí vyjadřovat žádné myšlenky spojené s genderovou rovností. YAMANI, M. *Feminism and Islam: Legal and Literary Perspectives*. New York University Press, 1996. s. 204, 210.

přejmenoval na Centrum pro ženskou participaci a byl veden Zahrou Šodžáí.³⁷⁰

Jako počátek prezentace feministických postojů v porevolučním Íránu lze pokládat časopis *Zanán*, který vznikl v poválečném období. Autorky článků v něm obsažených s pevným sebevědomím kladly explicitně vyjádřené požadavky a bojovaly samy za sebe v bitvě o lepší postavení.³⁷¹ Magazín kritizoval především genderovou nerovnost a staré předsudky.³⁷² Írán zaznamenal zřejmý pokrok vzhledem k odvaze domáhat se právní, jako rovnoprávnost. Vydavatelkou žurnálu byla Šahlá Šerkat, která se předtím od roku 1982 podílela na tvorbě ženského periodika *Zan-e rúz* (Dnešní žena),³⁷³ a jelikož se jednalo o předrevoluční plátek, pomáhala s islamizací jeho obsahu. Nakonec se však dostala do sporu s institutem vydávajícím časopis díky rozdílnému pohledu na ženské otázky, a tak si roku 1992 založila vlastní médium - *Zanán*. Co zde bylo v přístupu k genderovým záležitostem neobvyklé a zcela inovativní, bylo jejich řazení na první místo. Ženská témata již nebyla

---

³⁷⁰ Persky: زهرا شجاعی ; KIAN-THIEBAUT A. *Iranian Bureau of Women's Affairs*. <http://www.answers.com/topic/iranian-bureau-of-women-s-affairs>, (citováno 9.4. 2014).

³⁷¹ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁷² AFSHAR, H. *Women and Politics in the Third World*. Routledge, 2005. Kapitola 8.

³⁷³ Tento plátek začal vycházet již v roce 1964, a to pod dohledem tehdejšího režimu. Charakter časopisu proto reflektoval státní ideologii. Byl modernisticky zaměřený, určený vyšším třídám. Po islámské revoluci se opět dostal pod vládní kontrolu, a tak se proměnil, následujíc státní ideologii. Pozorný čtenář ovšem mohl uvnitř nalézt kritiku režimu. RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 24.

pojedinávána ve stínu politických cílů.³⁷⁴ Tento měsíčník byl intelektuálně zaměřený, kritický, ale stále v rámci islámského feminismu.³⁷⁵

Navzdory svému příklonu k náboženství si Šahlá Šerkat uvědomovala, že paradoxně tradiční hodnoty neposkytnou oporu jejím požadavkům, zatímco koncept feminismu jí dokáže být pilířem k argumentaci a dosažení nárokovaných potřeb, a tak právě v něm hledala opěrné body. Autoři článků *Zanán* čerpali jednak z tvorby íránských sekulárních feministek a dokonce i z myšlenkového souboru západního feminismu³⁷⁶ (do perštiny se překládaly eseje z per známých feministek, jako Mary Wollstonecraft, Virginia Woolf, Alison Jagger, Simone de Beauvoir nebo Susan Faludi).³⁷⁷ Na svoji obranu tvrdili, že nelze ztotožňovat islám s patriarchálními tradicemi, a tak bojem proti nim nevzdorují náboženství. Islám sám o sobě totiž neupírá ženám jejich práva. Nesouhlasili spíše konkrétně s islámským právem, které produkuje nerovnost a snažili se o diskusi s právníky. Úvahami do časopisu přispívali i duchovní, čímž stoupla jeho prestiž, a dostal se tak do kruhů elitních kleriků.³⁷⁸ Ženy se na to konto dočkaly i odezvy

³⁷⁴ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁷⁵ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 25.

³⁷⁶ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 25.3. 2014).

³⁷⁷ MOGHADAM, V. M. *Modernizing Women: Gender and Social Change in the Middle East*. Lynne Rienner Publishers, 2003. s. 218. ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998. s. 236.

³⁷⁸ Zastáncem časopisu *Zanán* byl například liberální klerik Sejjed Mohsen Sáidzáde (سید محسن سعیدزاده). TALHAMI, G. *Historical Dictionary of Women in the Middle East and North Africa*. Rowman & Littlefield, 2013. s. 366.

na argumentaci časopisu. K *foqahá'*,³⁷⁹ kteří dávali do periodika své příspěvky a zastávali se ženských práv, patřily právničky Mehrángíz Kár a Šírín Ebádí.³⁸⁰ Magazínu byla odebrána licence Íránskou dohlížející tiskovou agenturou roku 2008.³⁸¹

Faríde Zahrá Mostafaví publikovala od roku 1990 čtvrtletník *Nedá*³⁸² (Volání), jehož obsah reflektuje státem vyznávanou náboženskou ideologií. Ze zorného úhlu autorek si nejsou muži se ženami rovni, nicméně jsou „stejné hodnoty“ a doplňují se. Ženská práva jsou časopisem obhajována v rámci islámu.³⁸³

Dalším magazínem této doby byl *Pajám-e zan* (Zpráva žen), vydávaný od roku 1992 Teologickou univerzitou v Qomu.³⁸⁴ Ačkoli je psán z konzervativního hlediska, zastával se ženských práv, včetně práva zastávat funkci soudkyně.³⁸⁵ Roku 1993 začal vycházet vědecký³⁸⁶

³⁷⁹ *Foqahá'* (původně arabsky *fuqahá'*) jsou znalci islámského práva, singulár = *faqíh*.

³⁸⁰ Persky: شیرین عبادی ; مهرانگیز کار ; MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 26.3. 2014). POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 101.

³⁸¹ BUCAR, E. M. *Creative Conformity: The Feminist Politics of U. S. Catholic and Iranian Shi'i Women*. Georgetown University Press, 2011. s. 145.

³⁸² Persky: ندا

³⁸³ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 26.

³⁸⁴ Rok se liší dle zdroje - 1991 či 1992. MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 26.3. 2014).

³⁸⁵ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 25.

čtvrtletník *Farzáne* (Moudrý). Dámy, jež za ním stály, byly Másúme Ebtekár³⁸⁷ a Mahbúba Ommí působící pod Ženským centrem Monír Gordží (*Markaz-e motála'át o tahqíqát-e zanán*). Byl koncipovaný zcela novým přístupem a stal se prvotním exemplářem periodika ženských studií v Íránu, které se snažilo dostat genderové téma na akademickou půdu. Obsahoval mimo jiné i články psané v angličtině. Monír Gordží sem přispívala úvahami o výkladech Koránu a snažila se takto dokázat, že islám není příčinou jakékoli nespravedlnosti vůči ženám a nepřikazuje nic, co by mohlo způsobovat nerovnost.³⁸⁸ Editorky časopisu byly v kontaktu s feministickými organizacemi po celém světě.³⁸⁹

Másúme Ebtekár se kromě jiného také zúčastnila Ženské konference v Pekingu roku 1995, na jejíž přípravě se ženy z vydavatelství *Farzáne* podílely³⁹⁰ (oproti editorkám *Zanán*, které akci bojkotovaly kvůli čistě praktickému přístupu íránské vlády).³⁹¹

Ženy již v tomto období dosáhly dostatečné sebejistoty a začaly nekompromisně hájit svá práva. Tisk se jim stal prostředkem kritiky

---

³⁸⁶ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 26.

³⁸⁷ Viz obrázek č. 18.

³⁸⁸ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 26.3. 2014).

³⁸⁹ POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 139.

³⁹⁰ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 26.3. 2014).

³⁹¹ WALTER, L. *Women's Rights: A Global View*. Greenwood Press, 2001. s. 122.

a vyjádření nesouhlasu.³⁹² Také si již k sobě našly lepší cestu nábožensky založené s modernisticky smýšlejícími Íránkami, kterých nyní přibývalo. Celkově se zvýšil počet žen, jež se svým aktivním zájmem o tuto problematiku začaly o genderová témata zajímat. Kandidátky začínaly též slavit volební úspěchy po celé zemi, včetně menších měst. Jednou ze zmíněných šťastlivců byla Fá'eze Hášemí Rafsandžání (dcera budoucího prezidenta),³⁹³ propagující ženskou emancipaci, která uspěla v teheránských volbách,³⁹⁴ stala se členkou parlamentu a mimo jiné od roku 1998 vydávala list *Rúznáme zan* spojující ženskou otázku s demokratickými hodnotami.³⁹⁵ Nově pak vznikla Ženská komise složená ze členek madžlesu. Neméně důležitým bodem v oblasti ženské otázky byly prezidentské volby roku 1997. Díky informovanosti časopisem *Zanán* ženy ve velkém podpořily Mohammada Chátamího a zajistily mu tak vítězné prezidentské křeslo.³⁹⁶

---

³⁹² Na počátku 90. let vzniklo první ženské vydavatelství Entešáráte Rošangarán (Vydavatelství osvěty) a do roku 1999 se jejich počet vyšplhal na 236. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 138.

³⁹³ Viz obrázek č. 19.

³⁹⁴ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 26.3.2014). V madžlesu působila Fá'eze Rafsandžání mezi lety 1996 – 2000 jako reprezentantka Teheránu, kde v parlamentních volbách roku 1996 získala druhý nejvyšší počet hlasů. <http://encyclopedia.jrank.org/articles/pages/5712/Hashemi-Faezeh-1962.html>, (citováno 14.4.2014). Mnozí tvrdí, že volby byly zmanipulované, proto nezískala nejvyšší počet hlasů Fá'eze Rafsandžání. Takový triumf by byl společensky neúnosný. V těchto volbách bojovalo o parlamentní místa celkem 190 žen, z nichž 13 uspělo. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 144.

³⁹⁵ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4.2014). POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 139.

³⁹⁶ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno

Za Chátamího vlády došlo k mnoha převratným změnám. Prezident provedl několik reforem, které ženám pomohly se více prosadit. Mohly se svobodněji vyjadřovat a aktivizovat.³⁹⁷ Zmírnila se jak přísná kontrola dodržování *dress codu*, tak cenzura médií, což otevřelo dveře k rozkvětu publikování žen v rámci reformního tisku.³⁹⁸ První ženy se také od roku 1979 dostaly do pozice soudkyň.³⁹⁹ Ačkoli se Chátamího reformy netýkaly přímo práva, pomohly ženám udělat krok vpřed.⁴⁰⁰

Charakteristika ženských novinových příspěvků se oproti těm dřívějším znatelně proměnila. Z témat článků je cítit větší otevřenost se beze strachu vyjadřovat k plejádě problémů, jako jsou vraždy ze cti, prostituce či domácí zneužívání. Již se neobjevoval tolik ideologický styl

---

26.3. 2014). Důvodem Chátamího masové podpory byl jeho osvícený přístup k genderové problematice. Tvrdil, že muž a žena jsou sice přirozeně odlišní, ale mají rovnocenný status. Nikdo nemá být v nadřazené pozici. MEHRAN, G. *Lifelong Learning: New Opportunities for Women in a Muslim Country (Iran)*. Comprehensive Education, Vol. 35, No. 2, 1999. s. 202.

³⁹⁷ V roce 1999 existovalo v Íránu 84 ženských organizací. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 146.

³⁹⁸ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

³⁹⁹ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 28. Nepřítomnost soudkyň v Íránu byla Rachšán Baní-Etemád považována za hlavní příčinu problémů íránských žen. Vyjádřila tento názor ve svém filmu Bánú-je Ordíbehešt. MOGHADAM, V. M. *Islamic Feminism and Its Discontents: Toward a Resolution of the Debate*. University of Chicago, 2002. s. 1161.

⁴⁰⁰ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014). Ženy si od zvolení prezidenta Chátamího slibovaly ministerské posty, nicméně tato tužba se jim nesplnila. RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 27.

psaní jako dříve. Autorky se zaměřovaly na praktičtější otázky ohledně pozvednutí ženského statusu.⁴⁰¹

Náhlá liberalizace v oblasti ženské otázky strhla lavinu protestů a represe ze strany duchovenstva, načež bylo vydávání šestnácti titulů reformního tisku roku 2000 zastaveno. Jako důsledek začaly ženy k vyjadřování využívat moderní technologie. Internet se jim stal novým médiem a prostorem feministické aktivity, jehož používání, jakožto novinky, nebylo zákonem regulováno. První webové stránky tohoto druhu se jmenovaly Ženy v Íránu a za jejich vznikem stál roku 2001 Šádí Sadr.⁴⁰² Heslem na nich uváděným bylo: „ženská práva jsou lidská práva“. Autorky, jež se podílely na tvorbě stránek, dokázaly argumentací lidskými právy výmluvně obhajovat své požadavky, a to mnohem lépe ve srovnání s dřívějšími feministkami. Odpověď kleriků na sebe nenechala dlouho čekat a webové stránky začaly být cenzurovány.⁴⁰³

S počátkem nového milénia tak nastala čtvrtá, prozatím závěrečná fáze feminismu za islámské republiky. Poslední období je charakterizované opětovnými represemi a řadou hlasitých ženských protestů.

Během počátečních let jednadvacátého století proběhla již řada demonstrací za ženská práva.⁴⁰⁴ Roku 2002 se ženy v Teheránu

---

⁴⁰¹ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

⁴⁰² Persky: شادی صدر ; právník, novinář a zastánce ženských práv.

⁴⁰³ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

⁴⁰⁴ K organizování protestů ženám pomohly právě nové technologie.

shromáždily u příležitosti Mezinárodního dne žen,⁴⁰⁵ v rámci čehož vyjadřovaly svůj nesouhlas s podobou rodinného práva. Následující protest se odehrál v Teheránu roku 2005 před prezidentskými volbami, tentokrát za skutečně masivní účasti žen. Dav byl policií blokován, aby se na jeho stranu nepřiklonili další lidé z řad veřejnosti. Této události předcházela pravidelná shromáždění, která se konala pod názvem Hnutí ženského fóra po několik měsíců. Setkávaly se zde feministky všech směrů, sdílely své ideje, vymýšlely taktiku jak dosáhnout spravedlnosti a také vydaly prohlášení deklarující jejich požadavky na změny v ústavě.⁴⁰⁶

V návaznosti na tyto protesty se roku 2006 uskutečnila další, již menší demonstrace, jež byla tvrdě potlačena.⁴⁰⁷ Účastnilo se jí několik předních tváří íránského feminismu jako Núšín Ahmadí Chorásání, Parvín Ardalán, Sásán Tahmásbí či Dželve Džaváherí. Participantky se nenechaly zastrašit a uspořádaly „Kampaň milion podpisů“, což byla petice za změnu zákonů prosazujících nerovnost. Kampaň měla silnou odezvu, a tak přispěla k zesílení vládních represí.⁴⁰⁸

Na podporu zatčených demonstrantek z roku 2006 se v roce 2007 během soudního líčení shromáždilo 33 žen před soudní budovou.⁴⁰⁹ Okamžitě byly zatčeny a na nějakou dobu uvězněny v Evínu.⁴¹⁰

⁴⁰⁵ Stalo se tak poprvé od roku 1979. Setkání svolaly sekulární feministky a aktivisté za lidská práva. Na akci se podílela také Šírín Ebádí, která bude v práci ještě zmíněna.

⁴⁰⁶ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

⁴⁰⁷ Uskutečnila se na náměstí Haft-e tír.

⁴⁰⁸ Persky: نوشین احمدی خراسانی ; پروین اردلان ; ساسان طهماسبی ; جلوه جواهری

⁴⁰⁹ Mezi organizátory byl Šádí Sadr nebo Mahbúbe Abbásqolízáde - محبوبه عباسقلی زاده.

⁴¹⁰ Nechvalně proslulé vězení v Teheránu.

V roce 2009 se v rámci prezidentských voleb naplno projevila odhodlanost a sebevědomí aktivistek, které se nehodlaly zastavit před jakoukoli hrozbou. Ve volebním klání se proti sobě postavili Mahmúd Ahmadínežád⁴¹¹ a tehdejší předseda vlády Mír Hossejn Músáví.⁴¹² Ženské hnutí před volbami sestavilo koalici požadující po kandidátech podpis konvence CEDAW⁴¹³ a revizi ústavy.⁴¹⁴ Volební proces následovaly tvrdě potlačované demonstrace a zatýkání.⁴¹⁵ Na Músávího stranu se stavělo množství občanů, včetně zástupů žen. Músáví otevřeně podporoval zlepšení v rámci ženské otázky, čímž si vysloužil masovou podporu. Na svém květnovém předvolebním proslovu v Teheránu

---

⁴¹¹ Persky: محمود احمدی نژاد

⁴¹² Persky: میر حسین موسوی ; PENDLETON, C., ZHU, O. *New Feminism in Iran*. November 2011. <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>, (citováno 7.4. 2014).

⁴¹³ Deklarace OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women).

⁴¹⁴ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

⁴¹⁵ V prosinci 2009 se odehrály demonstrace během svátku Ášúrá na protest proti volebnímu výsledku, který demonstranti považovali za zmanipulovaný. Následoval velmi násilný zákrok ozbrojených složek. WORTH, R. F., FATHI, N. *Police Are Said to Have Killed 10 in Iran Protests*, 27. prosince 2009. <http://www.nytimes.com/2009/12/28/world/middleeast/28iran.html?pagewanted=all>, (citováno 9.4. 2014). *Iran's President Plays Down Ashura Protests*, 30. prosince 2009. <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/12/29/iran.protests.larijani/>, (citováno 9.4. 2014).

Během povolebního období bylo zatčeno mnoho osob, mezi nimi i přední feministé a feministky jako Šádí Sadr (v červenci 2009; odsouzen k 6 letům vězení a 74 ranám bičem), Mahbúbe Abbásqolízáde (v prosinci 2009; odsouzena na 2,5 roku vězení a k 30 ranám bičem), Badrossádát Mofídí (بدرالسادات مفیدی; tajemnice Íránské novinářské asociace) nebo členky hnutí Kampaň milion podpisů, Mahbúbe Karímí (محبوبه کریمی), Baháre Hedájat (بهاره هدایت; studentka odsouzená na 9,5 roku) či Šívá Názár-Áhárí (شیوا نظر آهاری). MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

prohlásil: „*Měli bychom reformovat zákony, jež jsou k ženám nespravedlivé.*“ Během kampaně mu stála po boku jeho žena Zahrá Rahnavard⁴¹⁶ a aktivně se zapojovala do jejího procesu, což vybočovalo z běžné praxe a dodávalo punc Músáviho rétorice.⁴¹⁷

Po vyhlášení výsledků voleb se strhly masové protesty, přičemž ženy stály po boku mužů v čele demonstrací.⁴¹⁸ V rámci odporu se zformovalo Zelené hnutí, ve kterém se významně angažovaly právě ženy. Nejen jejich ikonou se stala Nedá Áqá-Soltán,⁴¹⁹ studentka zastřelená 20. června 2009 během demonstrací. Její mučednická smrt je mezinárodním symbolem krutosti íránského režimu.⁴²⁰

Nevídaný obrázek emancipovaného postoje žen neohroženě protestujících v ulicích Teheránu společně s muži symbolizoval reálný posun v normách íránské společnosti. Tento pokrok ovšem není náhlý, nýbrž je výsledkem dlouhodobého feministického aktivismu, který je dobře organizovaný. V současné době jim v aktivitách pomáhají také moderní technologie a využívání sociálních sítí, jako je Facebook nebo Twitter. Svojí vytrvalostí se Íránky staly inspirací ženám z dalších zemí Blízkého východu.⁴²¹

---

⁴¹⁶ Persky: زهرا رهنورد

⁴¹⁷ PENDLETON, C., ZHU, O. *New Feminism in Iran*. November 2011. <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>, (citováno 7.4. 2014).

⁴¹⁸ Viz obrázky č. 20, 21.

⁴¹⁹ Persky: ندا آقاسلطان ; viz obrázek č. 22.

⁴²⁰ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 10.4. 2014).

⁴²¹ PENDLETON, C., ZHU, O. *New Feminism in Iran*. November 2011. <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>, (citováno 7.4. 2014).

Ačkoli se mění ženské postoje, vláda nehodlá ustupovat ze svých stanovisek. V srpnu 2012 oznámilo několik íránských univerzit, že jisté obory studentkám zneprístupní. Vláda se tak snaží snížit počty vzdělaných žen, a tím oslabit ženské hnutí.⁴²² Dalším důkazem neústupnosti režimu je rok 2013, kdy se do prezidentských voleb zaregistrovalo i několik kandidátek. Byly ovšem z politické soutěže diskvalifikovány, jak se stávalo již dříve v období islámské republiky.⁴²³ Ústavní požadavky na prezidentského kandidáta jsou nejasně formulovány, a tak je text interpretován způsobem diskvalifikujícím ženy.⁴²⁴

Vznik islámské republiky paradoxně urychlil šíření a vzkvétání feminismu. Zavdal ženám důvod domáhat se práv, a tak zplodil armádu aktivistek, které se nehodlají smířit s útlakem a nerovným postavením. Chtějí získat svá práva a jsou odhodlány za ně bojovat. Je zde silná základna oponentek s liberálními postoji, a to jak přímo v Íránu, tak i těch

---

⁴²² Konkrétně se jednalo o 36 univerzit, včetně Teheránské univerzity. Dívkám znemožnili studovat 77 studijních programů. Na protesty reagoval ministr vysokého vzdělání a vědy argumentem, že 90% oborů je nadále dívkám otevřeno. RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 23.

⁴²³ Již v roce 1997 proběhl v Teheránu výzkum ohledně názoru na ženu v pozici prezidentky. Výsledkem bylo, že 72% obyvatel by k tomu nemělo výhrady. (Výzkum byl publikován časopisem *Zanán*.) Duchovní naopak neschvalují přítomnost ženy v tomto postu. RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 27. Roku 1997 se do prezidentských voleb zaregistrovalo 9 kandidátek a v roce 2013 jich bylo dokonce 30. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 144. DAFTARI, L. *Religious leaders ban 30 women from running for Iran's presidency*. Fox news, 17. května 2013. <http://www.foxnews.com/world/2013/05/17/religious-leaders-ban-30-women-from-running-for-iran-presidency/>, (citováno 18.4. 2014).

⁴²⁴ *Women and Iran 2013 Presidential Election*, 16. května 2013. <http://english.femirani.com/2013/05/women-and-iran-2013-presidential.html>, (citováno 10.4. 2014).

žijících v diaspoře. Ačkoli se vládnoucímu režimu nechce, je nucen občas učinit nějaké ústupky, jelikož by se pro něj situace stala neudržitelnou.⁴²⁵

Feministky si v Íránu během vlády současného režimu vybudovaly pevné základy a natolik silnou pozici, že nemohou být zcela přehlíženy. Navzdory ostrému útlaku dokázal aktivismus přežít a navíc se ještě zintenzivnit, a to i díky dlouhé historii íránského feminismu, který zde v porevoluční době již měl silné kořeny. Především během posledních dvou dekád se podmínky razantně změnily. Symbolem nepopiratelného pokroku v oblasti ženské otázky jsou mimo jiné vysoká čísla ilustrující počet gramotných, vzdělaných, pracujících nebo politicky aktivních žen. V politickém čele se dokonce ocitly dvě viceprezidentky, a to Másúme Ebtekár⁴²⁶ v letech 1997 – 2005 a Fáteme Džavádi⁴²⁷ od roku 2005 do roku 2009. Není proto, že právě rok 1997 byl počátkem tohoto trendu. Na prezidentské křeslo v tomto roce totiž usedl Mohammad Chátamí,⁴²⁸ jenž zemi vedl směrem k liberalismu.⁴²⁹

Dvacáté první století není pro íránské aktivistky procházkou růžovým sadem, nicméně si vybudovaly takovou pozici, že by dnes jen stěží vláda ženám brala výdobytky, jež si za dobu svého snažení

---

⁴²⁵ MIR-HOSSEINI, Z. *Feminist Movement s IV. in the Islamic Republic*. Encyclopædia Iranica, December 1999. <http://www.iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iv>, (citováno 26.3. 2014).

⁴²⁶ Persky: معصومه ابتکار ; byla viceprezidentkou pro ochranu životního prostředí. KIAN-THIEBAUT A. *Iranian Bureau of Women's Affairs*. <http://www.answers.com/topic/iranian-bureau-of-women-s-affairs>, (citováno 9.4. 2014).

⁴²⁷ Persky: فاطمه جوادى

⁴²⁸ Persky: محمد خاتمی ; prezidentem byl až do roku 2005.

⁴²⁹ PENDLETON, C., ZHU, O. *New Feminism in Iran*. November 2011. <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>, (citováno 7.4. 2014).

dokázaly vybojovat. Slovy Šírín Ebádí⁴³⁰ z roku 2006 vyjadřující tuto skutečnost: „*Ahmadínežád ve skutečnosti nemůže odebrat ženám práva, kterých dosáhly, protože feministické hnutí uvnitř Íránu je velice silné. Ženy se budou stavět na odpor jakémukoli pokusu vzít jim jejich práva.*“⁴³¹

Lejla Múrí⁴³² s Šírín Ebádí v této otázce zcela nesouhlasí. Tvrdí, že budoucnost íránského feminismu je do značné míry závislá na spolupráci aktivistek v Íránu samotném s exulantkami. Říká, že odhodlanost vyvolaná tvrdým protiútokem nestačí.⁴³³ Je třeba zachovávat jednotu a jít společně za vytyčeným cílem. Významný krok kupředu vykonala Zahrá Rahnavard, která roku 2009 dokázala smířit generace íránských feministek. Nalezení společné řeči všech aktivistek je zásadní pro dosažení požadovaných právních změn. Režim v poslední době⁴³⁴ zesílil tlak na ženské hnutí, hodně členek proto muselo opustit zemi a působí nyní ze zahraničí. Jeho budoucnost závisí na mnoha faktorech.⁴³⁵

Osobně se jednoznačně neztotožňuji ani s jedním z uvedených tvrzení. Útlak sice zesiluje vnitřní tenzi obyvatel, která má revoluční

⁴³⁰ Persky: شیرین عبادی ; Šírín Ebádí je nositelkou Nobelovy ceny za mír.

⁴³¹ PENDLETON, C., ZHU, O. *New Feminism in Iran*. November 2011. <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>, (citováno 7.4. 2014).

⁴³² Persky: لیلا موری ; aktivistka ženského hnutí v Íránu, která poté odešla do USA. Nadále pokračuje ve své činnosti prostřednictvím webových stránek Ženy v Íránu, pro které píše své příspěvky.

⁴³³ Podle Šírín Ebádí vládní atak hnutí naopak posiluje, místo aby ho oslaboval.

⁴³⁴ Ačkoli byl tlak zesílen již na počátku nového tisíciletí, míním zde především období od roku 2009, kdy začal eskalovat.

⁴³⁵ MOURI, L. *The Iranian Women's Movement in the 21st Century*, 2. srpna 2010. <http://muftah.org/the-iranian-womens-movement-in-the-21st-century-by-leila-mouri/>, (citováno 9.4. 2014).

potenciál, ale zároveň produkuje strach. Nemluvě o síle vládní represe, jež opozici systematicky likviduje. Neřekla bych tedy, že potlačování přispívá k úspěšnosti aktivistek. Na druhou stranu si nemyslím, že by v Íránu byla ohrožena samotná existence ženského hnutí, které již přežilo mnohé devastační snahy. Jeho síla však bude záviset na četných okolnostech. Spíše se přikláním k názoru Šírín Ebádí. Z historie totiž vidíme, že navzdory veškerému útisku se sebevědomí Íránek postupně zvětšuje. Navíc vůle žen získat domáhaná práva je pevná a neotřesitelná, neboť *„býti lidskou bytostí není dar, ale neodpiratelné právo“*.⁴³⁶

Ačkoli je současná situace íránských aktivistek tíživá, má podle mého názoru feminismus v Íránu dostatečně silné kořeny a ženy dosti velkou motivaci k tomu, aby odolaly vyvíjenému nátlaku. Předpokládám, že režimu se nepodaří zcela zničit rezistentní proud společnosti a ženy se nedají ani za vážných okolností zatlačit do kouta. Naopak soudím, že dokážou v tomto boji obstát a vymoci si své nároky, jak tomu již byla minulost svědkem.

Jak praví Kamín Mohammadí: *„My Íránci jsme jako cypřiš. Můžeme se ohýbat a ohýbat ve větru, ale nikdy nás nezlomí.“*⁴³⁷

---

⁴³⁶ Tento citát je z pera Romaina Rollanda. Použila jej íránská režisérka Rachšán Baní-Etemád v úvodu filmu *Bánú-je Ordíbehešt* (1997). ŠÁHROCHÍ, M. *Bánú-je Chordád: Noqodí bar fílm Bánú-je Ordíbehešt*. <http://asre-nou.net/1385/day/12/m-banoo.html>, (citováno 20.4. 2014).

⁴³⁷ Cypřiš byl ve starověké Persii považován za posvátný strom a figuroval v zoroastrovské legendě. V perské poezii je ztělesněním svobody, pravdy, čistoty, laskavosti a ženské krásy. Dodnes je jako symbol v umění hojně využíván. MOHAMMADI, K. *The Cypress Tree: a love letter to Iran*. Bloomsbury, 2012. Předmluva; citát převzat ze zadní strany obalu.

5 PROMĚNY DEFINICE ŽENSKÉ ROLE NA POZADÍ POLITICKO-SPOLEČENSKÉHO VÝVOJE⁴³⁸

Nyní se zastavíme u způsobu vnímání role ženy. Legislativní úpravy, ať jsou to šáhovy zákony nebo právo platné po islámské revoluci, nemají samy o sobě takový konečný dopad, jako vlastní vnímání ženské role ve společnosti. Právě z vnímání a myšlení společnosti vznikají zákony odpovídající morálce dané komunity či kultury. Proto je důležité podívat se tam, kde má právo své kořeny.⁴³⁹

Myšlení utváří charakter dané společnosti, a tudíž je pro společnost zcela zásadní. Sociální hodnoty a normy nastavují šablonu, podle které lidé jednají, usuzují a hodnotí ostatní členy komunity.

Tady se dostáváme k zásadnímu poznatku, a to že íránské ženy nemají stejný hodnotový žebříček, jako ženy ze západní společnosti. Ženy v Íránu mají jinou představu o ideálním životě a také rovnost před zákonem vnímají odlišně.

Ženy samy mají představy o roli žen ve společnosti jako o jedincích, kteří se mají chovat podle dobrých mravů a zachovávat rodinnou čest. Právě to byl jeden z hlavních důvodů, proč vyšly některé ženy do ulic v roce 1979 demonstrovat. Nelíbilo se jim současné nastavení měřítek, která jim vláda předkládala.⁴⁴⁰

Za vlády šáha Pahlavího byly upřednostňovány západní vzorce chování a postupné zrovnoprávnění žen v západním slova smyslu mělo

---

⁴³⁸ Tato kapitola je převzatá z mé bakalářské práce a doplněná: HERINKOVÁ, E. *Personal status žen v Íránu*. Bakalářská práce – ZČU, 2012. s. 51 – 54.

⁴³⁹ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 489.

⁴⁴⁰ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 489.

vést společnost k modernizaci.⁴⁴¹ To zahrnovalo společnost, kde se ženy nesegregovaly od mužů a zapojovaly se do společenského života. Tradiční snaha oddělovat ženy od mužů byla odsuzována jako zpátečnictví a zaostalost. Jednak byla podporována vzdělanost žen a dále i jejich následné zaměstnávání. K tomuto cíli měly posloužit i provedené změny v legislativě. Pokrokově smýšlející ženy z vyšších kruhů se objevovaly na veřejnosti bez závoje, v čemž je vláda jediné podporovala. Stejně tak jako to dělala vládou řízená média.

Snahy šáhova režimu přiblížit se západní společnosti se mu částečně staly osudnými. Mezi většinou obyvatel vzbuzovaly odpor a hněv. Lidé se chtěli osvobodit od nových společenských pravidel, která jim byla diktována, a žít podle vlastních hodnot vycházejících z islámu. Rebelie proti vnucovaným společenským normám měla za následek radikálnost, s jakou byl islám následně přijímán. Opozice proti Pahlavímu byla ale různorodá a zahrnovala i ty, kteří shledávali jeho reformy nedostatečnými. Ty, kteří si přáli skutečnou rovnost před zákonem a nedočkali se jí. Šáh měl tak proti sobě namířené občany z obou stran, protože nebyl schopen vyhovět ani jednomu z nich.⁴⁴²

Některé ženy odmítaly šáhovy novinky a chtěly dosáhnout rovného postavení skrz segregovanou společnost. Jiné naopak souhlasily s cestou, kterou šáh Rezá Pahlaví zvolil, ale vadil jim autoritářský způsob jejího zavedení. Přály si dosáhnout stejného cíle, společnosti západního typu, ale prostředkem k jeho dosažení měla být demokracie. Další

---

⁴⁴¹ Tyto snahy byly ovšem do značné míry jen pragmatické. Sloužily šáhovi k dobré mezinárodní „reklamě“. V jednom interview se směrem k ženám vyjádřil: „*můžete být rovné v očích práva, ale ne ve schopnostech, protože jste nikdy nevyprodukovaly Michelangela, Bacha, dokonce ani dobrého šéfkuchaře*“. POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999. s. 50.

⁴⁴² HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 490.

skupinou jsou levicově zaměřeni jedinci, doufající v nastolení rovnostářského režimu prostřednictvím socialismu. Tyto ženy chtěly bojovat za lepší budoucnost po boku mužů a na rozdíl od předešlých žen toužících po demokracii, nechtěly hledat přístup k materiálnímu majetku. Měly ale společný ideál ve vzdělané a pracující ženě.⁴⁴³

O stanovisku většiny společnosti nicméně svědčí proběhnuvší vývoj událostí. Majorita tvořená venkovany a chudšími obyvateli měst je konzervativnější povahy a přiklání se k tradičnímu stylu života. Základem společenského řádu by podle nich měl být islám, jehož prostřednictvím dosáhnou rovnosti. Islám zaručuje všem lidem rovnocennost před Bohem. Žena a muž jsou si rovni, ale charakterizují je jisté rozdíly, které určují odlišnost jejich rolí. Rozdílnost rolí vychází zkrátka z přirozenosti člověka a vymezuje ji boží řád. Žena má za úkol postarat se o rodinu, z čehož vyplývají její povinnosti. Jako příklad správné muslimky jsou zmiňovány Fátima nebo Zajnab z rodiny proroka Muhammada. Slovy ájatolláha Chomejního: *„Ženy nejsou rovné mužům, ale ani muži nejsou rovni ženám...jejich role ve společnosti se doplňují...každý má jisté odlišné funkce podle svého charakteru a konstituce.“*⁴⁴⁴ Íránské duchovní autority se shodují na stanovisku, že *„ženy a muži si nejsou rovni, protože jsou biologicky odlišní. Tyto rozdíly ovlivňují jak sexuální potřeby, tak mentální schopnosti.“*⁴⁴⁵ To reflektuje preambule porevoluční íránské ústavy, která deklaruje, že ženy a muži si nejsou rovni.⁴⁴⁶

---

⁴⁴³ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 491.

⁴⁴⁴ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 492.

⁴⁴⁵ FERNEA, E. W. *Women and the Family in the Middle East*. University of Texas Press, 1985. s. 323.

⁴⁴⁶ RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on the Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013. s. 16.

„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednom z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám).“⁴⁴⁷ (K4:34)

Dvacátý článek íránské ústavy říká: „Všichni občané země, jak muži, tak ženy rovnocenně užívají rovných práv; barva, rasa, jazyk a podoba, neposkytují jakákoli privilegia.“⁴⁴⁸

Islámská republika Írán zastává stanovisko, že všichni její obyvatelé požívají rovné právní ochrany a dostává se jim všech práv, a to jak lidských, ekonomických a sociálních, tak i politických a kulturních. Přičemž všechno je v souladu s islámem. Následně také stanovuje specifická práva žen ve vztahu k jejich odlišné životní roli související s jejich rolí ve společnosti.⁴⁴⁹

Koneckonců samy islámské feministky staví své cíle na základech rozdílnosti pohlaví. I navzdory těmto rozdílům si podle nich mohou být muž se ženou rovni, a to na vyšší úrovni než je role. Na úrovni vážnosti a statusu. Kromě toho islám upřednostňuje zájem komunity před zájmem jedince, takže pokud je obětován osobní užitek ve prospěch skupiny, slouží to vyššímu zájmu - harmonii soužití.⁴⁵⁰

Pohled islámu na ženu souvisí také se sexualitou. Všechny postoje k ní jsou řízeny kontrolou ženy, aby nedošlo k neakceptovatelnému

⁴⁴⁷ Korán, překlad a komentář: HRBEK, I. Levné knihy, 2006. s. 526.

⁴⁴⁸ TELLENBACH, S. *Aspects of the Iranian Code of Islamic Punishment: The Principle of Legality and the Temporal, Spatial and Personal Applicability of the Law*. *International Criminal Law Review* 9, 2009. s. 702-703.

⁴⁴⁹ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 481.

⁴⁵⁰ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985. s. 493.

sblížení s cizím mužem. Pokaždé když se setká s mužem, jenž není její příbuzný, hrozí potencionální nebezpečí zakázaného styku, a proto by měla být pod neustálým dohledem. Nicméně sexuální styk mezi manželi je dokonce vítaným. I když zrovna neslouží jen k plození potomků. Avšak styk mezi nesezdaným párem je nelegální a společenská opatření se mu všelijak snaží předejít.

Islámské pojetí ženské role je nyní v Íránu oficiálně posvěcené. Není ale přesně dáno, jak by role ženy měla vypadat. Záleží na interpretaci pramenů, a ta samozřejmě není jednotná. Hlavní opoziční síla, kterou ztělesňuje organizace Modžáhedín-e chalq, například shledává, že politická aktivita žen není v rozporu s islámem. Důležité ale je, že s islámským přístupem k roli žen se ztotožňuje největší část obyvatel a je to státem nařízené stanovisko.⁴⁵¹

---

⁴⁵¹ HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. State University of New York, 1985. s. 492.

6 ZÁVĚR

Pojem íránský feminismus působí na mnohé paradoxním dojmem, čímž téma budí zvědavost. Tato práce vyvrací představu, že v Íránu není pro feminismus místo. Naopak demonstruje, že je zde tento fenomén velmi aktuální, a to již více než sto let.

V rámci feminismu existuje spektrum směrů s výrazně odlišnou ideologií, z nichž několik má v Íránu své následovatele. Široký proud inklinuje k islámskému feminismu. Tento termín zavdává otázku slučitelnosti feminismu s islámem. Pojem feminismus odkazuje na boj za ženská práva. Jelikož není důvod, proč by muslimky nemohly o získání ženských práv usilovat a zároveň praktikovat své náboženství, neexistuje také argument pro tvrzení, že si slova odporují. Snaží se dosáhnout zlepšení ženského osobního statusu a zároveň jednájí v rámci islámu. Je proto zcela legitimní termín užívat.

V Íránu se zformovala také základna dalších proudů, jako je anti-feminismus, liberální, marxistický či socialistický feminismus. Ačkoli anti-feminismus nepatří mezi feministické teorie, nýbrž stojí v opozici vůči základnímu konceptu feminismu, je zde zařazen jako dominantní směr v íránské společnosti. Vychází z předpokladu, že z přirozené odlišnosti mužů a žen automaticky vyplývají rozdílné role. Je tedy správné, aby je plnili tak, jak jim bylo předurčeno. Jedná se o oficiální východisko současné íránské vlády.

Liberální feministky se naopak domáhají rovných práv, která jim dle jejich úsudku zcela po právu náleží. Požadují celkovou změnu společenského systému, jež umožní dosažení genderové rovnosti, přičemž se nestaví proti islámu.

Marxistický feminismus spadá pod marxistickou koncepci třídního boje a získání ženských práv je podmíněno odstraněním ekonomických rozdílů mezi lidmi. K nejznámějším uskupením, jež se přiklání k tomuto

myšlení patřily strany Túde, Fedá'iján-e chalq a Modžáhedín-e chalq. Poslední pojednávanou teorií je v Íránu spíše okrajový socialistický feminismus, který kombinuje myšlenky marxistického a radikálního feminismu.

Kořeny feminismu můžeme v Íránu najít již v polovině devatenáctého století, byť se zpočátku nejednalo vyloženě o organizované hnutí bojující za ženská práva. Aktivismus se spíše vázal na různé myšlenkové směry. Pokroku žen se zastávali výhradně členové úzké elity vzdělavců. Obhajovali především vzdělávání dívek, které se mělo stát klíčem k rozvoji společnosti jako celku. Objevily se tehdy také první feministky a nepřekvapí, že v prvních liniích emancipovaných žen stály především ženy z řad elity a aristokracie. Aktivismus naplno propukl během konstituční revoluce v letech 1905 – 1911. Začala být publikována první ženská periodika, otevíraly se dívčí školy a ženy se staly činnými ve velkém. Peršanky se dokonce zapojovaly do mezinárodní ženské aktivity. Začaly se organizovat a vzniklo několik ženských spolků nazývajících se andžomany. Kromě toho se ženskými otázkami začaly zabývat i jiné organizace a projednávaly se i v madžlesu. Roku 1907 v Persii dokonce proběhl kongres žen o vzdělávání. Odehrály se také první střety s duchovenstvem a konzervativní částí společnosti. Navzdory tomu ženská aktivita neustala. Až Rezá Šáh Pahlaví zarazil na počátku třicátých let dosavadní ženské aktivity.

Za Rezy Šáha Pahlavího se země ubírala sekulárním směrem, což znamenalo společenský život žen. Vznikly také první smíšené státní školy, na univerzitu nastoupily první studentky a vzdělání celkově prodělalo rapidní rozvoj, čímž se zvedla gramotnost a byla pozvednuta společenská úroveň žen. Dohled nad ženskými aktivitami pak převzal stát. Vzniklo jím kontrolované Centrum dam, které sjednotilo všechny feministky. Nová modernizační opatření byla po chuti pouze ženám z vyšších společenských kruhů.

V roce 1941 vystřídal Rezu Šáha ve vedení země jeho syn Mohammad Rezá Šáh Pahlaví a nezávislé ženské asociace začaly opět fungovat. Až v roce 1959 byla zřízena nová státní Vysoká rada ženských společenství Íránu v čele s princeznou Ašraf Pahlaví, která pod sebou sjednotila nezávislé spolky. Roku 1963 proběhla Bílá revoluce, jež dala ženám volební právo a roku 1966 vznikla nová Organizace íránských žen spravovaná shora, tentokrát již s naprostou kontrolou nad (legální) ženskou aktivitou; opět pod vedením Ašraf Pahlaví. Navenek sloužila k reprezentaci země. Měla podporovat ženská práva, ale protože to činila shora, neměla její aktivita dopad na širokou společnost, nýbrž jen na úzký vzorek populace. Na druhé straně stály převážně nejednotné ženy bojující proti režimu, a to jak klidně působící intelektuálky, tak členky odbojových skupin a v neposlední řadě nábožensky zaměřené ženy podílející se na revoluci roku 1979.

Během šedesátých a sedmdesátých let došlo v oblasti ženské otázky k velkému pokroku, který se netýkal pouze práva, ale též vzdělávání a zaměstnávání žen. Dotkl se však jen vyšších tříd. Edukační revoluce vyprodukovala zástupy vzdělaných žen, kterým společnost nedokázala nabídnout využití jejich potenciálu. To mělo za následek vznik frustrovaného davu, a tím i podnětu k revoluci, při které stály v řadách demonstrantů i státem vzdělané ženy. Režim si tak stvořil část vykonavatelů vlastní zkázy.

Po změně režimu se naopak zvedla vlna protestů proti novým pravidlům zavedeným vládou kléru. Během revolučního dění se ženy začaly silně aktivizovat a organizovat, aby tak společně hájily svá práva. Do roku 1989 trvalo období silné islamizace a tvrdého režimu, jež vzal mnoha ženám iluze. Na druhou stranu se díky tomu zvýšila ženská participace na společenském životě, jelikož se rodiny již tolik neobávaly pouštět je samotné ven. V devadesátých letech prodělal Írán částečnou liberalizaci, zejména pak od roku 1997, kdy vstoupil do funkce prezident Chátamí. Vznikl státní Výbor ženských záležitostí, ženy začaly psát své

příspěvky do tisku a nakonec si vymohly i jisté právní změny. Postupně se také zvyšovala jejich vzdělanost. S nástupem nového tisíciletí se ale duchovní začali stavět proti „příliš benevolentní“ politice a zahájili útlak ženského aktivismu. Autorky si tak musely hledat nová média k vyjádření svých názorů. Následujících deset let se uskutečnilo několik demonstrací, z nichž některé byly tvrdě potlačeny. Represe vyvrcholila roku 2009 během Zelené revoluce.

Nicméně navzdory společenským podmínkám se v průběhu času postupně zvyšovalo ženské sebevědomí. Historie íránského feminismu ukazuje, že zde aktivismus přežil veškeré formy útlaku, jemuž ženy vzdorují s čím dál větší intenzitou a ze všech sil se perou o svá práva. Lze tudíž konstatovat, že se do budoucna nevzdají a budou pokračovat v neúnavné snaze domoci se lepšího postavení. Náhled do vývoje prezentuje houževnatost aktivistek, kterou prozatím nedokázalo nic zastavit. Již několikrát jim pomohla k získání práv a dle mého názoru bude stejný trend pokračovat i do budoucna.

Ve finální části mé diplomové práce jsem se zabývala pojetím ženské role v Íránu, jelikož se značně liší od jejího evropského vnímání. Hledisko nazírání na roli ovlivňuje způsob jednání žen, a proto je třeba jej pochopit. Většina Íránek vidí své poslání především v péči o rodinu, což vyplývá z místních tradic a islámu, ke kterému se hlásí majorita obyvatel. Ačkoli je žena muži rovna, má plnit svoji přirozenou úlohu. Rovnost je vnímána v odlišných dimenzích než na Západě, tudíž rozdílná společenská role mužů a žen neznamena ženskou méněcennost.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

7.1 Prameny

Korán, překlad a komentář: HRBEK, I. 1. vydání. Brno: Levné knihy, 2006.

7.2 Použitá literatura

ABRAHAMIAN, E. *Radical Islam: The Iranian Mojahedin*. I.B. Tauris Publishers, 1989.

ABU-LUGHOD, L. *Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others*. *American Anthropologist*, Vol. 104, No. 3, September 2002.

ABU-LUGHOD, L. *Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton University Press, 1998.

AFARY, J. *Sexual Politics in Modern Iran*. Cambridge University Press, 2009.

AFSHAR, H. *Women and Politics in the Third World*. Routledge, 2005.

AMIN, C. M. *Selling and Saving "Mother Iran": Gender and the Iranian Press in the 1940s*. *International Journal of the Middle East Studies*, Vol. 33, No. 3, 2001.

AMIN, C. M. *The Making of the Modern Iranian Woman: Gender, State Policy, and Popular Culture, 1865 - 1946*. University Press of Florida, 2002.

ARMSTRONGOVÁ, K. *Islám*. Slovart, Praha 2008.

BUCAR, E. M. *Creative Conformity: The Feminist Politics of U. S. Catholic and Iranian Shi'í Women*. Georgetown University Press, 2011.

ELBERT, T. L. *The "Difference" of Postmodern Feminism*. College English, Vol. 53, No. 8, 1991.

ESPOSITO, J. L. *The Oxford Dictionary of Islam*. Oxford University Press, 2003.

FERNEA, E. W. *Women and the Family in the Middle East*. University of Texas Press, 1985.

GILMAN, S. L., XUN, Z. *Příběh kouře: člověk a kouření od úsvitu dějin až po současnost*. Dybbuk, 2006.

GONTOWSKA, L. M. *Human Rights Violations Under the Sharia'a: A Comparative Study of the Kingdom of Saudi Arabia and the Islamic Republic of Iran*. Pace University, 2005.

HALPER, L. *Law, Authority and Gender in Post-Revolutionary Iran*. Buffalo Law Review 54, 2006 - 2007.

HERINKOVÁ, E. *Personal status žen v Íránu*. Bakalářská práce – ZČU, 2012.

HIGGINS, P. J. *Women in the Islamic Republic of Iran: Legal, Social, and Ideological Changes*. The University of Chicago Press, 1985.

JAHANBEGLOO, R. *Iran Between Tradition and Modernity*. Lexington Books, 2004.

KAZEMZADEH, M. *Islamic Fundamentalism, Feminism, and Gender Inequality in Iran under Khomeini*. University Press of America, 2002.

KASHANI-SABET, F. *Patriotic Womanhood: The Culture of Feminism in Modern Iran 1940 - 1941*. British Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 32, No. 1, 2005.

KOUŘILOVÁ, I., MENDEL, M. *Cesta k prameni: Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Orientální ústav AV ČR, 2003.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Vyšehrad, 1993.

KŘIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z. *Islám: ideál a skutečnost*. Panorama, 1990.

MARTIN, V. *Iran Between Islamic Nationalism and Secularism: The Constitutional Revolution of 1906*. I.B.Tauris, 2013.

MEHRAN, G. *Lifelong Learning: New Opportunities for Women in a Muslim Country (Iran)*. Comprehensive Education, Vol. 35, No. 2, 1999.

MOGHADAM, V. M. *Islamic Feminism and Its Discontents: Toward a Resolution of the Debate*. University of Chicago, 2002.

MOGHADAM, V. M. *Modernizing Women: Gender and Social Change in the Middle East*. Lynne Rienner Publishers, 2003.

MOHAMMADI, K. *The Cypress Tree: a love letter to Iran*. Bloomsbury, 2012.

NAGHIBI, N. *Rethinking Global Sisterhood: Western Feminism and Iran*. University of Minnesota Press, 2007.

PAHLAVÍ, F. *Paměti*. Argo, 2004.

PAIDAR, P. *Women and the Political Process in Twentieth-Century Iran*. Cambridge University Press, 1997.

PARSINEJAD, I. *Mirza Fath Ali Akhundzadeh: a literary critic*. Jahan Book Co., 1990.

PINAULT, D. *Sunni-Shia Sectarianism and Competition for the Leadership of Global Islam*. Tikkun 25, Jan/Feb 2010.

POVEY, T., ROSTAMI-POVEY, E. *Women, Power and Politics in 21st Century Iran*. Ashgate Publishing, Ltd., 2012.

POYA, M. *Women, Work and Islamism: Ideology and Resistance in Iran*. Zed Books, 1999.

RIEDEL, A. C. *Islamic Feminism: An overview of Islamic feminism activities with a focus on th Islamic Republic of Iran*. Grin, 2013.

SEDGHI, H. *Women and Politics in Iran: Veiling, Unveiling and Revailing*. Cambridge University Press, 2007.

SHAHIDIAN, H. *Women in Iran: Gender politics in the Islamic republic*. Greenwood Publishing Group, 2002.

SHIRAZI, R. *The Last Living Slut*. HarperCollins Publishers, 2010.

STEINGASS, F. *A Comprehensive Persian - English Dictionary*. Librarie du Liban Publishers, 1998.

SVENSSON, I. *Ending Holy Wars: Religion and Conflict Resolution in Civil Wars*. University of Queensland Press, 2013.

TABARI, A., YEGANEH, N. *In the Shadow of Islam: the women's movement in Iran*. Zed Press, 1982.

TABARI, A. *The Women's Movement in Iran: A Hopeful Prognosis*. Feminist Studies, Vol. 12, No. 2, 1986.

TALHAMI, G. *Historical Dictionary of Women in the Middle East and North Africa*. Rowman & Littlefield, 2013.

TELLENBACH, S. *Aspects of the Iranian Code of Islamic Punishment: The Principle of Legality and the Temporal, Spatial and Personal Applicability of the Law*. International Criminal Law Review 9, 2009.

VOJTÍŠKOVÁ, V. *Postavení žen v íránské a saúdské společnosti*. ČLOVĚK 15, 2009.

WALTER, L. *Women's Rights: A Global View*. Greenwood Press, 2001.

WHITCHER, R. S. *The Effects of Western Feminist Ideology on Muslim Feminists*. Naval Postgraduate School, California, 2005.

YAMANI, M. *Feminism and Islam: Legal and Literary Perspectives*. New York University Press, 1996.

7.3 Elektronické zdroje

<http://www.answers.com>

<http://asre-nou.net>

<http://www.behindthename.com>

<http://www.britannica.com>

<http://www.coldwar.org>

<http://countrystudies.us>

<http://www.cultureofiran.com>

<http://edition.cnn.com>

<http://encyclopedia.jrank.org>

<http://english.femirani.com>

<http://en.nasimonline.ir>

<http://fatimabaraghaniresume.wordpress.com>

<http://fa.wikipedia.org>

<http://www.foxnews.com>

<http://www.ghandchi.com>

<http://harvardpolitics.com>

<http://iichs.org>

<http://www.ijmaqiyas.com>

<http://inthesetimes.com>

<http://www.iranchamber.com>

<http://www.irandokht.com>

<http://www.iranicaonline.org>

<http://iranian.com>

<http://is.muni.cz>

<http://www.kalam.se>

<http://www.loghatnaameh.org>

<http://mehrkhane.com>

<http://www.mohammadmossadegh.com>

<http://www.mojahedin.org>

<http://muftah.org>

<http://noushinahmadi.wordpress.com>

<http://nvdatabase.swarthmore.edu>

<http://www.nytimes.com>

<http://www.qajarpages.org>

<http://resalat-news.com>

<http://rijock.blogspot.cz>

<http://rt.com>

<http://shelf3d.com>

<http://www.shiachat.com>

<http://shw.persian.fotopages.com>

<http://signsjournal.org>

<http://solidarite-internationale-pcf.over-blog.net>

<http://tabriz.irib.ir>

<http://www.thetower.org>

<http://en.wikipedia.org>

<http://zinati.eu>

8 RESUMÉ

This thesis is focused on Iranian feminism in 20th and 21st century. It follows up major trends of feminism in Iran during the time.

In the beginning the term “Islamic feminism” is addressed. It defines what feminism is and the distinction between Islamic feminism and western feminism. Moreover it explains that words “Islamic” and “feminism” are not in contradiction and Islamic feminists act within the framework of their religion.

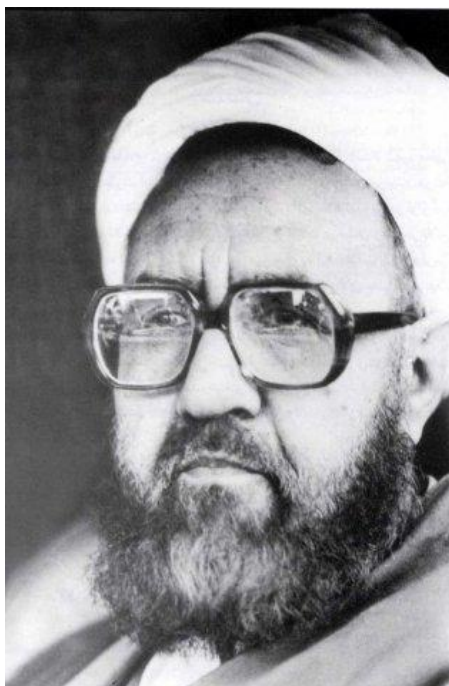
Next chapter deals with other feminist discourses present in Iran including Anti-feminism, Liberal feminism, Marxist feminism and Socialist feminism. Ideas of the theories are discussed together with the particular examples of groups belonging to them.

The main part concerns a chronological development of Iranian feminism. From the first signs of the fight for women's rights in the 19th century through a uprising women's movement in the beginning of the 20th century and state-administered organisations during the Pahlavi era sheltered by Women's Organization of Iran, to the women's struggle with the regime since 1979. The feminism has a long history in Iran and women's voice is getting stronger during the time. In 1990s the situation seemed to be on the upgrade. Especially when the president Khatami was in the office. However in 2000s it became decreasing again; escalating in 2009 during the Green Revolution. The conditions have been harsh in a recent past. Nevertheless in my opinion the women's movement will insist on its demands and finally will reach its goal.

The last part of the dissertation shows a perception of the woman's role in the Iranian society and describes its difference in comparison to the Western woman's role.

9 PŘÍLOHY

Obrázek 1 – ájatolláh Morteza Mottahari⁴⁵²

Obrázek 2 – logo strany Túde⁴⁵³

---

⁴⁵² Dostupné z: <http://www.shiachat.com/forum/topic/234992108-pictures-of-various-ulamaa/page-17>

⁴⁵³ Dostupné z: <http://solidarite-internationale-pcf.over-blog.net/categorie-10831258.html>

Obrázek 3 – logo Modžáhedín-e Chalq-e Írán (PMOI)⁴⁵⁴

Obrázek 4 – Masúd Radžaví⁴⁵⁵

Obrázek 5 – Marjam Azadánlú-Radžaví⁴⁵⁶

⁴⁵⁴ Dostupné z: http://rijock.blogspot.cz/2012_04_01_archive.html

⁴⁵⁵ Dostupné z: <http://www.mojahedin.org/pagesen/massoudRajavi.aspx>

Obrázek 6 - Mírzá Fath Alí Áchóndzáde⁴⁵⁷

Obrázek 7 - Mírzá Júsof Chán Áštijání Etesámí, Etesám al Molk⁴⁵⁸

---

⁴⁵⁶ Dostupné z: <http://www.mojahedin.org/newsen/15900>

⁴⁵⁷ Dostupné z: <http://resalat-news.com/Fa/?code=38639>

⁴⁵⁸ Dostupné z: <http://tabriz.irib.ir/tolidat/podcast/nokhegan-mashahir/3953-1391-02-09-09-27-40>

Obrázek 8 - Qurratulajn⁴⁵⁹

Obrázek 9 – Sedíqe Doulatábádí⁴⁶⁰

---

⁴⁵⁹ Dostupné z: <http://shw.persian.fotopages.com/19328757/Tahirih-Tahira-Qurratul-Ayn.html>

⁴⁶⁰ Dostupné z:
http://www.iranchamber.com/personalities/sdowlatabadi/sediqeh_dowlatabadi.php

Obrázek 10 a 11 - BÍbí Chánom Astarábádí⁴⁶¹

Obrázek 12 - Mahd-e Olijá na trůně vedle svého syna šáha Náséroddína⁴⁶²

⁴⁶¹ Dostupné z: <http://www.kalam.se/z-bibi-khanom.htm>,
http://zinati.eu/Bibi_AstarAbadi_Gorgani.htm

Obrázek 13 - Fachr ad-Doule⁴⁶³

Obrázek 14 - Tádž as-Saltana⁴⁶⁴

---

⁴⁶² Dostupné z: <http://www.qajarpages.org/mahdeolia.html>

⁴⁶³ Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Princess_Fakhr-ed-Dowleh.jpg

Obrázek 15 – ženy z *Andžoman-e mochaddarát-e vatan*⁴⁶⁵

---

⁴⁶⁴ Dostupné z: http://zinati.eu/Bibi_AstarAbadi_Gorgani.htm

⁴⁶⁵ Dostupné z: <http://mehrkhane.com/fa/news/7967/زنان-و-مشروطه-انجمن-مخدرات-وطن>

Dr. Farrokh Roo Parsa Minister of Education

Obrázek 16⁴⁶⁶

Obrázek 17 – demonstrace 1979 proti povinnému nošení hedžábu⁴⁶⁷

---

⁴⁶⁶ Dostupné z:

<http://www.irandokht.com/editorial/print.php?area=soc&sectionID=11&editorialID=3385&PHPSESSID=00cedf787452e38233178d6daaab3423>

⁴⁶⁷ Dostupné z: <http://www.thetower.org/article/dare-say-mullahs-must-go/>

Obrázek 18 - Másúme Ebtekár⁴⁶⁸

Obrázek 19 - Fá'ezeh Hášemí Rafsandžání⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁸ Dostupné z:

<http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&%20sectionID=11&editorialID=3385>

⁴⁶⁹ Dostupné z:

<http://www.irandokht.com/editorial/index4.php?area=soc&%20sectionID=11&editorialID=3385>

Obrázek 20 – demonstrace z tzv. zelené revoluce 2009, která následovala po prezidentských volbách⁴⁷⁰

Obrázek 21 – záběry ze zelené revoluce⁴⁷¹

⁴⁷⁰ Dostupné z: <http://harvardpolitics.com/world/new-feminism-in-iran/>

Obrázek 22 – Nedá Áqá-Soltán⁴⁷²

Obrázek 23 – Teherán 2011 (z mého osobního archivu)

---

⁴⁷¹ Dostupné z: <http://www.thetower.org/article/dare-say-mullahs-must-go/>

⁴⁷² Dostupné z:

http://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%BE%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%AF%D9%87:Neda_Agha-Soltan.jpg

Obrázky 24, 25 – fotografie mých kamarádek, Teherán 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 26 – Teherán 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 27 – holčička v teheránském metru, 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 28 – Šíráz 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 29 – Šíráz 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 30 – Kermán 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 31 – Bam 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 32 – Kermán 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 33 – vesnice Másúle 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 34 - Kandován 2011 (z mého osobního archivu)

Obrázek 35 – Marand 2011 (z mého osobního archivu)